Programmabegroting 2023 - 2026

Aangeboden aan de gemeenteraad op 30 september 2022

De eerste etappe, in de koers blijven

Gemeente Bodegraven Reeuwijk

Inhoudsopgave

Deel A: Aanbiedingsbrief 4

Aan de gemeenteraad 4
Het financiële beeld 7

Deel B: Programma's 13

Programma 1. Veiligheid 13
Programma 2. Verkeer, vervoer en waterstaat 15
Programma 3. Economie 19
Programma 4. Onderwijs 23
Programma 5. Sport, cultuur en recreatie 25
Programma 6. Sociaal domein 29
Programma 7. Volksgezondheid en milieu 34
Programma 8. Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing 37
Programma 9. Bestuur 41
Programma 10. Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien 44

Deel C: Paragrafen 48

Paragraaf 1 – Lokale heffingen 48
Paragraaf 2 – Weerstandsvermogen en risicobeheersing 65
Paragraaf 3 – Onderhoud kapitaalgoederen 78
Paragraaf 4 – Financiering 81
Paragraaf 5 – Bedrijfsvoering 88
Paragraaf 6 – Verbonden partijen 90
Paragraaf 7 – Grondbeleid 97

Deel D: Financiële begroting 102

Overzicht van baten en lasten 103
Toelichting op de baten en lasten 106
Geprognosticeerde balans 108
Uiteenzetting van de financiële positie 109

Overzicht van taakvelden per programma 112
Analyse ten opzichte van de begroting 2021 120

Deel E: Bijlagen 130

Overzicht investeringen 131
Overzicht reserves 132
Overzicht voorzieningen 133
Overzicht geldleningen 134
EMU-saldo 135

Deel A: Aanbiedingsbrief

Aan de gemeenteraad

Hierbij presenteren wij u de eerste begroting van de nieuwe raadsperiode. De meerjarenbegroting 2023-2026 die wij u aanbieden is structureel sluitend. Helaas is het financieel perspectief nog steeds zeer zorgelijk. Het realiseren van daadwerkelijk financieel herstel vergt komende tijd veel van ons allemaal. Dit betekent niet dat er niets meer kan. Integendeel, wanneer we de titel en de inhoud van het financieel herstelplan Kaderen, focussen, balanceren en de financiële ambities uit het coalitieakkoord ter harte nemen, kunnen we ruimte maken voor nieuwe activiteiten en investeringen.

Als titel voor de begroting hebben we dit jaar gekozen voor: De eerste etappe, in de koers blijven. Deze titel raakt precies aan de uitdaging waar we voor staan. We staan met elkaar aan het begin van een lange en zware 'tour'. De eerste etappe geeft ons de mogelijkheid een goede uitgangspositie te verkrijgen voor de rest van de wedstrijd, maar het is duidelijk dat het een zware koers is die veel inspanning vergt. Hierbij is het van groot belang om als team 'Bodegraven-Reeuwijk' met elkaar samen te werken. Er staan ons nog vele etappes te wachten. De weg is lang en kent veel uitdagingen, hoge bergen, lange etappes en eindsprints. Ons uithoudingsvermogen zal op de proef worden gesteld. Maar als sportieve gemeente hebben wij er alle vertrouwen in dat we de eindstreep zullen bereiken, met de overwinning als bekroning. Hoe dan ook: laat het ons aller inzet zijn in de koers te blijven en vooruit te kijken. En bij dit alles: Een peloton komt langzaam op gang, maar éénmaal op gang gaat het met zeer grote snelheid naar de finish.

In deze aanbiedingsbrief gaan we in op de belangrijkste punten uit de begroting. Zoals u zult zien is het een begroting op hoofdlijnen in een nieuwe programma-indeling. Daarmee kan de raad de kaders stellen waarbinnen het college tot uitvoering overgaat. Tegelijkertijd moet dit het kader zijn aan de hand waarvan de raad de prestaties meet en daarmee de voortgang controleert. In aanvulling op de begroting hebben wij in een concept collegeprogramma nader uitgewerkt op welke wijze en op welk moment we de ambities uit het coalitieakkoord willen gaan realiseren. Door de raad inzicht te bieden in het concept hopen wij duidelijk te maken hoe dit college door middel van programma's en projecten actief gaat sturen op resultaten en integraliteit.

Het spreekt voor zich dat het collegeprogramma nauw afgestemd moet zijn op de begroting. Zouden er dus relevante wijzigingen zijn bij de vaststelling van de begroting, zal dat door ons verwerkt worden in het collegeprogramma.

Sluitende begroting 2023
Ondanks de nodige uitdagingen is het gelukt een sluitende begroting te presenteren. Dit in het besef dat economische en maatschappelijke ontwikkelingen, door de inval van Rusland in Oekraïne en de gevolgen daarvan, moeilijk in te schatten zijn. Op dit moment baren de kostenstijgingen en hoge inflatie ons grote zorgen. Wat de lange termijn effecten daarvan zijn, kan nu nog niet worden bepaald.

De verhoging van de Algemene Uitkering van het rijk draagt in positieve zin bij aan de sluitende begroting, net als de invoering van het woonplaatsbeginsel. De afgelopen jaren hebben we overigens structureel te weinig middelen vanuit het rijk ontvangen, onder andere voor de jeugdzorg. De reparatie hiervan heeft tot gevolg dat de tekorten minder hoog worden.

De genoemde ontwikkelingen in combinatie met de financiële ambities uit het coalitieakkoord, leiden tot een meerjarenperspectief tot voorbij 2026 waarbij de schulden niet meer explosief stijgen. Het doemscenario van meer dan 230 miljoen euro schuld in 2040 is daarmee voor dit moment afgewend. Tegelijkertijd blijft de schuld volgens de normeringen van de provincie structureel veel te hoog. Wij onderschrijven deze normeringen en vinden het daarom van groot belang vast te houden aan de ambitie om onze schuldenlast te verkleinen. De eerdergenoemde combinatie van oplopende rente, extreme inflatie (onder andere door gestegen grondstof- en energieprijzen) en een onzeker economisch perspectief, dwingt ons alert te blijven en tijdig in te grijpen wanneer dit nodig is. Dit kan wat ons betreft zelfs betekenen dat in de komende jaren nadere keuzes gemaakt moeten worden en extra maatregelen moeten worden getroffen om de schulden naar een aanvaardbaar niveau terug te brengen.

U kunt van ons verwachten dat de financiële ambities voor 2023, zoals die in het coalitieakkoord zijn opgenomen, onze eerste prioriteit zijn. Juist ook gezien de externe ontwikkelingen, zien we deze ambities als een belangrijke eerste stap richting duurzaam financieel herstel en een gezonde financiële toekomst. Hierbij doelen wij op het herstellen van de financiële norm naar het oorspronkelijke niveau van € 2 miljoen. Voor de jaren 2025 en 2026 is zelfs een verdere versterking naar € 4,5 miljoen opgenomen.

Lasten voor inwoners en ondernemers
We letten erop dat de financiële pijn zo eerlijk mogelijk verdeeld wordt in onze samenleving. Helaas ontkomen we niet aan het doorvoeren van een reële inflatieverhoging voor inwoners en ondernemers. De lasten voor inwoners zullen we, in overeenstemming met de afspraken uit het coalitieakkoord, anders verdelen. Huurders worden ontzien en gaan beperkt meer betalen: voor 2023 een stijging van € 12 per jaar hetgeen neerkomt op een verhoging met 1,8%. Eigenaren met een woning met een gemiddelde WOZ-waarde van € 379.000,- gaan € 142 per jaar meer betalen. Dat komt overeen met een stijging van bijna 13%. Voor eigenaren van een woning met een WOZ-waarde van € 550.000,- stijgen de lasten met €189 op jaarbasis; een toename van 14,6%. In de hierna volgende tabel is dat verder uitgewerkt.
De lasten van eigenaar-gebruikers van een bedrijfspand verdelen we anders. Gemiddeld genomen nemen de lasten voor hen met zo'n 25% toe. Afhankelijk van de waarde van het pand kan dat wat lager of hoger uitvallen. In onderstaande tabel zijn daarvan twee rekenvoorbeelden opgenomen.

Ontwikkeling van de lastendruk	Bedrag van de aanslag		Toename van de lastendruk	
	2022	2023	In Euro's	In procenten
Woningeigenaar met een gemiddelde OZB-waarde (€ 379.000)	1.098	1.240	142	12,9%
Woningeigenaar met een OZB-waarde van € 550.000	1.297	1.486	189	14,6%
Huurder van een woning	658	670	12	1,8%
Bedrijfspand met een waarde van € 400.000	2.526	3.127	601	23,8%
Bedrijfspand met een waarde van € 1.000.000	5.329	6.813	1.484	27,8%

Overigens is het bij deze tabel belangrijk te vermelden dat in het coalitieakkoord gesproken is over belastingmaatregelen exclusief inflatie. In bovenstaande tabel is rekening gehouden met een inflatie over 2023 van 6%. Ook is er een bijstelling over 2022 van 7% toegepast omdat de werkelijke inflatie veel hoger is dan de inflatie waarmee oorspronkelijk in de begroting en tarieven 2022 rekening is gehouden. Dit laatste is overigens in afwijking van het bestaande beleid. De huidige situatie met heel hoge inflaties noodzaken daartoe. Gelijktijdig hechten wij eraan te melden dat dit niet de nieuwe norm en methode wordt. In de toekomst willen wij alleen bij grote afwijkingen (meer dan 5%) van deze maatregel gebruik maken.

Een integrale aanpak binnen een nieuwe bestuursstijl
Om de ambities waar te kunnen maken zijn in het coalitieakkoord ingrijpende, maar noodzakelijke maatregelen aangekondigd. Deze hebben we verwerkt in de begroting. Hierbij is het uitgangspunt dat we (1) de pijn zo eerlijk mogelijk verdelen en (2) de gemeentelijke uitgaven niet ontzien. Hiermee wordt tegelijkertijd financiële ruimte gecreëerd om daadwerkelijk uitvoering te geven aan de in het coalitieakkoord verwoorde ambities. Daarin zijn accenten gelegd op thema's als (versnelde) woningbouw, preventie, veiligheid, economie en duurzaamheid. Het college wil programma's in het leven roepen voor deze grotere thema's, om zo op hoofdlijn en voortgang te kunnen sturen, zicht houdend op de samenhang tussen de diverse beleidsterreinen. In het concept collegeprogramma is nader uitgewerkt hoe we dit willen vormgeven. Het doorontwikkelen van de ambtelijke organisatie heeft onze bijzondere aandacht. Een stevige en robuuste organisatie is randvoorwaardelijk om onze ambities te kunnen realiseren.

Voorgaande past in een bestuurscultuur waarin de raad kaders stelt en op prestatie controleert, het college op programma- en projectniveau stuurt en de ambtelijke organisatie de uitvoering efficiënt en effectief voor haar rekening neemt. Uiteraard moet het gemeentebestuur zoveel mogelijk coalities smeden met al die partijen die op de diverse beleidsterreinen een rol spelen, zoals met de woningcorporaties.

Effecten worden vooral bereikt op langere termijn, juist daarom is voorgaande integrale aanpak van belang. Op sommige terreinen moeten de kosten voor de baten gaan. Door te investeren en vervolgens actief te sturen op resultaten worden er op termijn opbrengsten gerealiseerd. Dit is overeenkomstig het door raad en college vastgestelde herstelplan, met het oog op een gezonde financiële positie van de gemeente. Een kwestie van lange adem.

Wij kijken uit naar een goede en constructieve samenwerking met de gehele gemeenteraad.

Het financiële beeld

De begroting, de tussentijdse rapportages en de jaarrekening kenmerken zich door de presentatie van het financiële beeld van de gemeente volgens een vast stramien. Dat vindt plaats aan de hand van een drietal thema's: het meerjarenperspectief, de liquiditeitspositie en de algemene reserve. In de afgelopen jaren lag daarbij een sterk accent op het al dan niet sluitend zijn van de meerjarenbegroting. Immers, een sluitende begroting is voorwaarde voor het repressief begrotingstoezicht. Maar het financiële beeld van een gemeente beperkt zich niet alleen tot het al of niet sluitend zijn van de begroting. De ontwikkeling van de liquiditeit en de reserves zijn daarvoor even belangrijke graadmeters. In dit tweede deel van de aanbiedingsbrief wordt stilgestaan bij deze drie onderwerpen.

1. De liquiditeitspositie / leningenportefeuille

De eerste invalshoek om de financiële positie van onze gemeente te beoordelen is de liquiditeitspositie. Bij deze invalshoek wordt het beeld geschetst van de omvang van de leningen die wij zijn aangegaan en nog moeten aangaan om voor onze investeringen en overige uitgaven geld c.q. liquide middelen beschikbaar te hebben. Bij grote investeringen moet geld geleend worden om de kosten te kunnen betalen. Slechts op beperkte schaal en aan regels gebonden is het toegestaan om tijdelijk met 'kort geld' te financieren. De gemeente leent haar langlopend geld bij de BNG en de NWB en betaalt daarover aflossing en rente. Het overzicht van de langlopende leningen van onze gemeente liet in de jaren 2015-2019 een constant dalende lijn zien. Deze trend was het gevolg van het feit dat door een beperkte investeringsambitie, gecombineerd met opbrengsten uit grondexploitaties geen nieuwe leningen nodig waren, waardoor de jaarlijkse aflossing ervoor zorgde dat de leningstand jaarlijks afnam. Sinds 2020 is dat beeld doorbroken als gevolg van een stijgend investeringsprogramma en oplopende tekorten op de reguliere exploitatie. Het is onze ambitie deze ontwikkeling een halt toe te roepen en om te buigen naar een lening omvang die passend is voor onze gemeente. Voor 2023 wordt nog een stijging voorzien en ingaande 2024 laat de leningenportefeuille een dalend verloop zien. In onderstaande tabel en grafiek wordt dat inzichtelijk gemaakt.

bedragen x € 1.000

Langlopende leningen	Rekening 2018	Rekening 2019	Rekening 2020	Rekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Stand volgens huidige begroting	139.514	133.510	142.502	146.969	154.638	159.019	155.961	148.743	141.525
Uitgangspunt begroting 2022	139.514	133.510	142.502	146.969	154.638	163.019	168.801	171.063	172.425
Uitgangspunt coalitieakkoord 2022	139.514	133.510	142.502	146.969	154.638	158.101	155.865	149.170	143.875

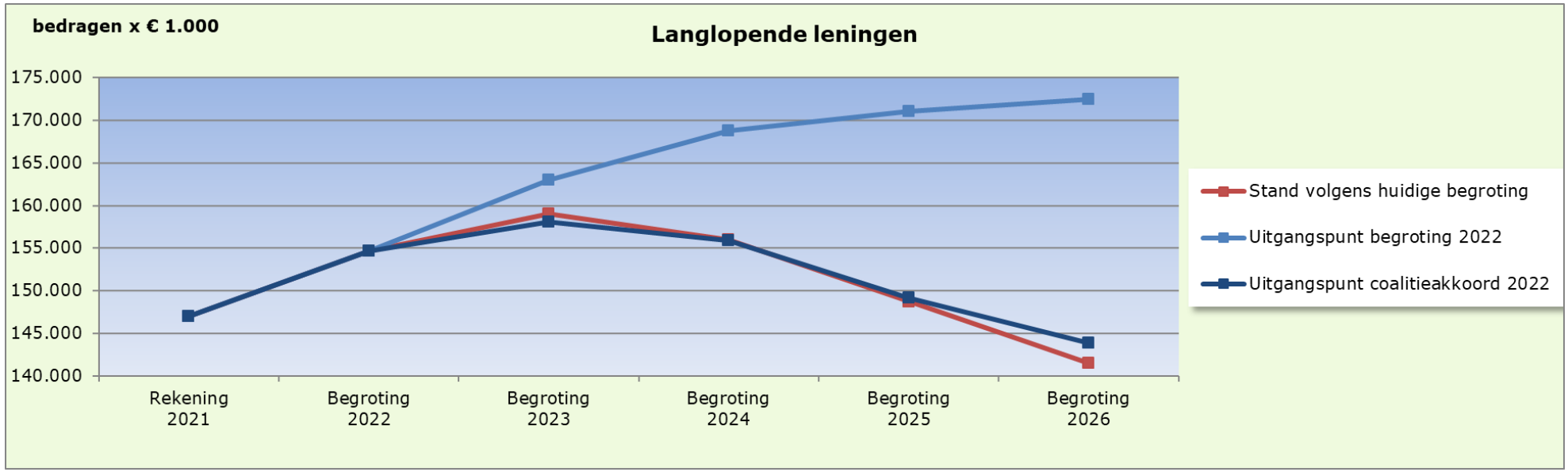

In bovenstaande tabel en grafiek wordt middels enkele lijnen het verwachte verloop van de leningenportefeuille weergegeven. De lichtblauwe lijn geeft het verloop aan zoals dat in de begroting 2022 werd verwacht. De rode lijn is gebaseerd op de huidige begroting en de donkerblauwe lijn geeft de verwachting van het coalitieakkoord 2022 weer. Uit deze grafiek valt af te lezen dat er na 2023 sprake is van een dalende leningenportefeuille.

2. De ontwikkeling van de algemene reserve

De tweede invalshoek geeft de hoogte van het bedrag van de algemene reserves weer waarover de gemeente beschikt. De bestemmingsreserves worden in dit overzicht buiten beschouwing gelaten omdat de bestemming daarvan in beginsel vast ligt en dus, zonder specifiek raadsbesluit, niet algemeen inzetbaar is. De financiële middelen uit de algemene reserves kunnen ingezet worden om incidentele uitgaven te bekostigen, een negatief rekeningresultaat op te vangen of worden gebruikt om een bedrag beschikbaar te stellen voor een specifieke voorziening. De omvang van de reserves bepaalt in hoeverre de gemeente in staat is risico's op te vangen en is bepalend voor de beoordeling of de omvang voldoende is om te spreken van een financieel verantwoord weerstandsvermogen. In de paragraaf weerstandsvermogen wordt uitgebreid op dit onderwerp ingegaan. Het verloop van de algemene reserve laat zich als volgt schetsen:

bedragen x € 1.000

Stand algemene reserves per 31 december	Rekening 2018	Rekening 2019	Rekening 2020	Rekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Algemene reserve	3.325	1.257	262	1.695	3.099	5.421	8.236	14.119	19.439
Algemene reserve bouwgrondexploitatie	6.830	9.325	12.382	7.738	10.335	9.710	10.671	12.401	12.401
Algemene reserve restwaarde	1.378	1.200	1.200	1.200	1.200	1.200	1.200	1.200	1.200
Stand volgens huidige begroting	**11.533**	**11.782**	**13.843**	**10.633**	**14.634**	**16.331**	**20.106**	**27.719**	**33.040**
Uitgangspunt begroting 2022	**11.533**	**11.782**	**13.844**	**14.302**	**12.498**	**10.975**	**7.303**	**4.047**	**747**

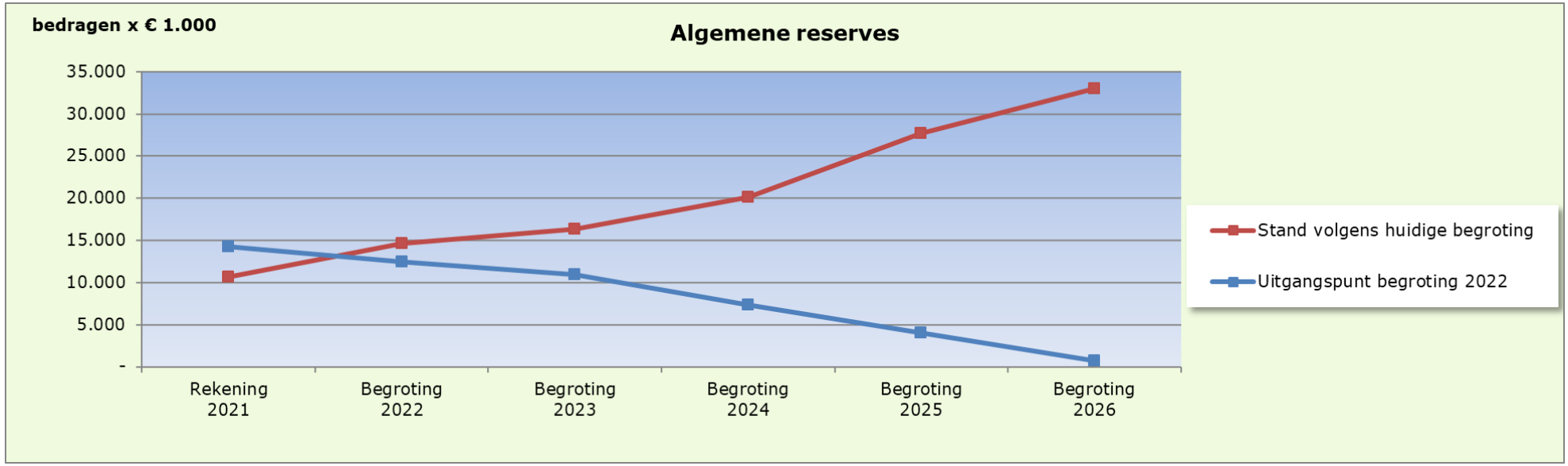

De lichtblauwe lijn geeft het verloop aan zoals dat in de begroting 2022 werd verwacht. De rode lijn is gebaseerd op de huidige begroting. Uit deze cijfers en grafiek kan worden afgeleid dat de ontwikkeling van de algemene reserve in de begroting een veel positiever verloop kent dan bij de begroting 2022 werd voorzien. Dit is het gevolg van het feit dat in de voorliggende begroting, als uitwerking van het coalitieakkoord, een aantal maatregelen is genomen waardoor de begroting in de komende jaren met positieve resultaten sluit die vervolgens aan de reserve worden toegevoegd.

3. De begroting en het meerjarenperspectief

De derde invalshoek betreft het meerjarenperspectief. In dit perspectief ligt het accent op de eerste jaarschijf van de begroting, maar wordt ook een doorrekening van het perspectief van de drie opvolgende begrotingsjaren gemaakt. Dit perspectief wordt opgebouwd vanuit de jaarschijven van de huidige begroting 2022 – 2025 en wordt vervolgens beïnvloed door verschillende factoren.

bedragen x € 1.000

Begroting en meerjarenperspectief	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Meerjarenperspectief volgens begroting 2022-2025	**- 1.707**	**- 924**	**496**	**- 1.367**
Inflatiecorrecties en autonome ontwikkelingen				
- Ontwikkeling en bijstelling lasten aan inflatie 2022	- 836	- 852	- 855	- 858
- Ontwikkeling en bijstelling baten aan inflatie 2023	714	714	714	714
- Prognose inflatie 2023	- 890	- 870	- 849	- 852
- Prognose ontwikkeling loonsom	- 1.054	- 1.483	- 1.558	- 1.633
- Ontwikkeling algemene uitkering (mei-circulaire 2022)	4.955	5.409	6.344	4.278
- Ontwikkeling algemene uitkering (september-circulaire 2022)	1.054	1.029	988	2.561
Effecten coalitieakkoord				
- Verhoging O.Z.B.	740	1.140	1.140	1.140
- Algemene taakstelling exploitatieuitgaven (voor 2023 en 2024 gematigd opgenomen)	500	850	1.200	1.300
- Invoering woonplaatsbeginsel	1.200	1.200	1.200	1.200
- Bezuiniging op afval en riool	475	475	475	475
- Verhoging forensen- en toeristenbelasting	200	200	200	200
- Bezuiniging op gemeentelijk vastgoed	250	250	500	500
- Overige maatregelen	49	44	33	74
Aanvullende maatregelen				
- Aanscherpen urentoerekening investeringen en grondexploitaties	- 2.000	- 3.000	- 3.000	- 3.000
- Vertraging nieuwbouw scholen Vromade				1.405
- Financiële norm naar oorspronkelijk niveau + vanaf 2025 verdere versterking	- 1.300	- 1.300	- 3.800	- 3.800
- Zienswijzen verbonden partijen	- 827	- 766	- 724	- 683
- Onafwendbare kostenstijgingen	- 1.202	- 1.252	- 1.121	- 834
Resultaat meerjarenbegroting 2023-2026	**322**	**865**	**1.383**	**820**
Storting restant resultaat in algemene reserve	- 322	- 865	- 1.383	- 820
Onttrekking restant resultaat aan algemene reserve				
Gepresenteerd resultaat	**-**	**-**	**-**	**-**

Meerjarenperspectief volgens begroting 2022

Het in de begroting 2022 gepresenteerde meerjarenperspectief ligt aan de basis van deze nieuwe begroting.

Inflatiecorrecties en autonome ontwikkelingen

In de begroting 2022 is rekening gehouden met een beperkte inflatieontwikkeling. Op basis van de realiteit van dit moment wordt rekening gehouden met een inflatiepercentage van ruim 8%. Daarnaast wordt voor 2023 een inflatie van 6% geraamd. Voor wat betreft de ontwikkeling van de loonsom wordt, bij het ontbreken van CAO-onderhandelingen, vooralsnog rekening gehouden met een loonstijging van 3,5%. Ook wordt hierbij een extra inzet voorzien om de toekomstige opgaven op een adequate wijze het hoofd te kunnen bieden. Tenslotte wordt, op basis van de mei- en de septembercirculaire, een fors hogere algemene uitkering verwacht. Hierbij vinden wij het van belang te vermelden dat het 'ravijnjaar 2026' bij ons niet voordoet omdat wij in voorliggende begroting voorzichtig met positieve voorspellingen zijn omgegaan. In het jaar 2026 is ook bij ons in de meicirculaire een daling van de algemene uitkering te zien, maar niet zodanig dat dit tot negatieve effecten gaat leiden.

Effecten coalitieakkoord

De elementen die in het coalitieakkoord zijn opgenomen zijn vrijwel onverkort in de voorliggende begroting verwerkt. In de tabel is een opsomming daarvan opgenomen. Voor de toelichting daarop wordt hier volstaan met een verwijzing naar de tekst van het coalitieakkoord. De uitzondering betreft het feit dat voor de jaren 2023 en 2024 een matiging (€ 500.000 in 2023 en € 250.000 in 2024) is toegepast op de taakstelling exploitatieuitgaven. Tegelijkertijd is vanaf 2024 een aanvullende taakstelling van € 100.000 opgenomen die opbouwt met een bedrag van € 100.000 in elk volgend jaar. Dit vanuit de gedachte dat de extra inzet in de organisatie ook tot een bepaalde extra efficiency moet leiden.

Aanvullende maatregelen

Tenslotte is in de voorliggende begroting een aantal maatregelen met financiële consequenties verwerkt.
Al sinds 2012 is sprake van een excessieve toerekening van loonkosten aan investeringen en grondexploitaties. Daarmee wordt een te grote wissel op de toekomst getrokken. In de voorliggende begroting is deze afhankelijkheid in 2023 teruggebracht van € 3 naar € 1 miljoen en komt de toerekening vanaf 2024 volledig te vervallen.
In de begroting 2022 was in de jaarschijf 2026 rekening gehouden met een versnelde afschrijving van boekwaarden van de bestaande scholen in het gebied rond de Vromade. Op dit moment wordt aangenomen dat deze ontwikkeling enige jaren wordt uitgesteld en daardoor de versnelde afschrijving vooralsnog niet nodig is.
De financiële norm was in de afgelopen jaren door bezuinigingen verlaagd van € 2 naar € 0,7 miljoen. Om de financiële positie van de gemeente te versterken is de financiële norm terugbracht naar de oorspronkelijke € 2 miljoen. Daarnaast is een verdere versterking voorzien vanaf 2025 naar € 4,5 miljoen. Dit laatste vooral om lasten van toekomstige uitgaven (denk aan scholenbouw en voorzieningen in het gebied rond de Vromade) te kunnen matigen.
Dit voorjaar hebben de verbonden partijen hun conceptbegrotingen 2023 voor zienswijze voorgelegd. Daaruit vloeit voort dat voor deze verbonden partijen extra budget in de begroting 2023 moet worden opgenomen.
Wij zien ons geconfronteerd met een aantal onafwendbare kostenstijgingen op uiteenlopende onderwerpen en terreinen. Die zijn in de voorliggende begroting verwerkt.

Resultaat meerjarenramingen

Rekening houdend met de hiervoor genoemde onderdelen ontstaat voor alle jaren van de begroting een voordelig resultaat. Conform ons bestaande beleid wordt dat resultaat toegevoegd aan de algemene reserve. Graag benadrukken wij dat dit voordelig resultaat ook hard nodig is om onze financiële positie structureel te verbeteren. Immers, aflossen op onze lening schuld is alleen mogelijk als er daadwerkelijk financiële ruimte in de begroting aanwezig is.

Tenslotte

Door de provincie Zuid-Holland wordt beoordeeld of onze begroting voldoet aan de daaraan te stellen eisen. Het hierboven geschetste resultaat is daarbij een belangrijk uitgangspunt. Ook vinden er enkele 'correcties' op deze cijfers plaats. Er moet namelijk sprake zijn van een reëel en materieel sluitende begroting. In de eerste plaats worden daarom alle incidentele inkomsten en uitgaven uit de begroting gehaald. Tenslotte worden alle in de begroting opgenomen stelposten en taakstellingen gezuiverd omdat die nog niet daadwerkelijk zijn geëffectueerd. Dit alles leidt tot het volgende beeld.

bedragen x € 1.000

Materieel Resultaat	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Resultaat voor resultaatbestemming	**322**	**865**	**1.383**	**820**
Resultaatbestemming	- 322	- 865	- 1.383	- 820
Correctie incidentele baten en lasten (inclusief reservemutaties)	3.223	3.632	6.161	5.818
Correctie voor taakstellingen en stelposten	- 1.270	- 1.924	- 2.797	- 2.830
Materieel Resultaat	**1.953**	**1.708**	**3.364**	**2.988**

Uit deze tabel valt af te lezen dat de voorliggende begroting in alle jaren sluit met een positief resultaat en daarmee de toets van de provincie kan doorstaan. Het stemt ons college tevreden dat wij er in deze tijden in zijn geslaagd u een begroting voor te kunnen leggen die een sluitend perspectief biedt en mede daardoor ook invulling geeft aan onze ambitie waar het gaat om het terugdringen van onze leningenschuld en het versterken van onze reservepositie.

Deel B: Programma’s

Programma 1. Veiligheid

In dit programma ligt het accent in het begrotingsjaar 2023 op de volgende onderwerpen.

Omschrijving
Veiligheidsplan 2022-2026 De missie van Openbare Orde & Veiligheid is ‘bijdragen aan een veilige omgeving, thuis en op straat’. In het Veiligheidsbeleid is analyse en duiding van 11 vraagstukken opgenomen én staan op hoofdlijnen de voorgenomen prestaties uitgewerkt met per vraagstuk de belangrijkste (politie)cijfers als indicatoren. Dit beleid voeren we binnen de huidige financiële kaders uit. Van de 11 vraagstukken zijn er 2 bestuurlijke prioriteiten benoemd: Toezicht & Handhaving ontwikkelen en Jeugdoverlast en -criminaliteit laten afnemen. Onderwerpen die we in ieder geval uitwerken zijn: (1) het tegengaan van drugsproblematiek en daarmee samenhangende ondermijning; (2) gericht cameratoezicht; (3) veiligheid van ouderen en (4) het zo effectief mogelijk inzetten van onze BOA’s.
Veiligheidsregio Hollands-Midden (VRHM) De gemeente Bodegraven-Reeuwijk maakt onderdeel uit van de Gemeenschappelijke Regeling van de Veiligheidsregio Hollands Midden. De Veiligheidsregio zorgt voor een adequate brandweer en ambulancezorg en draagt tevens zorg voor een goede samenwerking tussen de Veiligheidsdiensten. Daarnaast treedt zij op bij rampen en zorgt zij dat de gestelde normen op het gebied van veiligheid worden behaald.

Het financiële kader

bedragen x € 1.000

Wat mag het kosten?	Rekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Saldo van baten en lasten						
Lasten	- 3.347	- 3.441	- 3.758	- 3.760	- 3.760	- 3.761
Baten	63	42	43	43	43	43
Totaal Saldo van baten en lasten	**- 3.285**	**- 3.400**	**- 3.715**	**- 3.717**	**- 3.717**	**- 3.717**
Mutatie reserves						
Lasten	-	-	-	-	-	-
Baten	-	-	-	-	-	-
Totaal Mutatie reserves	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
Resultaat	**- 3.285**	**- 3.400**	**- 3.715**	**- 3.717**	**- 3.717**	**- 3.717**

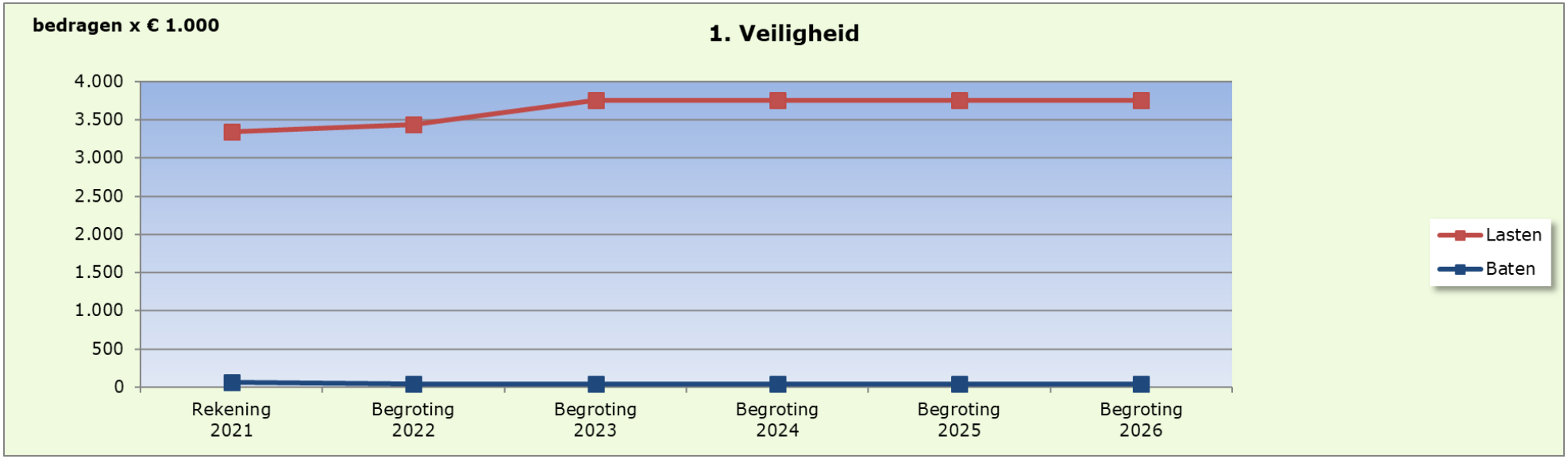

Programma 2. Verkeer, vervoer en waterstaat

In dit programma ligt het accent in het begrotingsjaar 2023 op de volgende onderwerpen.

Omschrijving
Onderhoudsplan leefomgeving De gemeenteraad heeft het Onderhoudsplan Leefomgeving 2022-2025 vastgesteld als kader voor inrichting en beheer van de openbare ruimte. Hierin staan doelstellingen in balans met middelen verwoord. De afgelopen jaren is een kwaliteitsverbetering ingezet waardoor de wegkwaliteit de voldoende nadert. We spannen ons in om met minimale investering de technische kwaliteit te waarborgen en stellen hier de ambities vanuit het Onderhoudsplan op bij. Hierbij kijken we naar de lange termijn waardoor een eenmalige investering de beheerkosten en het moment van vervangen op de langere termijn gunstig beïnvloed. Projecten die geprogrammeerd staan met een sterk esthetisch karakter schalen we af om kosten te besparen. De komende jaren worden de bruggen met een (te) slechte kwaliteit vervangen of verwijderd. Hierdoor is het bruggenareaal van een dermate kwaliteit dat de kosten gereduceerd kunnen worden.
Rioleringsplan Kapitaallasten vanuit het verleden drukken een serieus stempel op de rioolheffing, hier op bezuinigen is niet mogelijk en maakt de taakstelling zeker niet gemakkelijk. Desondanks wordt er toch kans gezien om op een relatief verantwoorde wijze € 65.000 te besparen op het reguliere onderhoud (1,4%). Daarnaast zal een verandering in de kostentoerekening ook een positief effect hebben op de hoogte van de rioolheffing, de exacte omvang van dit effect is nog niet bekend. Als laatste kan een verlenging van de afschrijvingstermijnen van de drukriolering een positief effect hebben op de rioolheffing.
Klimaatadaptatie Binnen de projecten van zowel ruimtelijke ordening als openbare ruimte creëren we zo veel mogelijk ruimte voor groen, water en bomen. Wij wijzen ontwikkelaars van ruimtelijke projecten op de mogelijkheden en hun verantwoordelijkheid. Hierbij zijn de minimale eisen uit het convenant Klimaatadaptief bouwen de basis. We informeren onze inwoners en ondersteunen hen in het zoeken naar klimaatadaptieve oplossingen.
Mobiliteitsvisie In 2023 stellen we een mobiliteitsvisie op. Hierin participeren inwoners, wijkteams en bedrijfsleven. In de basis gaat dit over gedrag met betrekking tot mobiliteit en bewegen binnen bestaande en toekomstige woonwijken en buitengebied. Hier komen gezondheid (lopen/bewegen/ontmoeten of met de auto), duurzaamheid (uitstoot (vracht)auto's), leefbaarheid (overlast, geluid, fijnstof) en ruimtegebruik (toekennen van schaarse ruimte in relatie tot gebruikers) samen. Uit dit kader wat de gemeenteraad vaststelt volgt beleid als een parkeernota, (duurzame-) mobiliteitsinitiatieven en inrichtingsprincipes. Doel van dit kader is ook om toekomstige besluitvorming makkelijker te laten verlopen.

Beter bereikbaar Gouwe
De Bodegravenboog en de fietstunnel zijn onderdeel van een pakket maatregelen dat door de gemeenten en provincie Zuid-Holland wordt onderzocht in het project Beter Bereikbaar Gouwe. De Bodegravenboog wordt in dit project gezien als maatregel met het grootste oplossend vermogen.

Lobby Bodegravenboog
In 2017 is de lobby ingezet voor de Bodegravenboog, die een oplossing moet bieden voor de onvolledige aansluiting tussen de N11 en de A12. Met de provincie Zuid-Holland is de Bodegravenboog bij het rijk geagendeerd voor onderzoek in het project A12 Gouda-Utrecht. Dat heeft geleid tot een serie onderzoeken van het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, afgerond met een constructie- en kostenonderzoek dat de basis moet bieden voor een besluit tot infrastructurele verkenning in het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT). Afwegingen over beschikbare financiën zijn een cruciale factor voor de verdere voortgang.

Onderzoeken nut/noodzaak/haalbaarheid parallelweg A12 en fietstunnel N11
Naast de Bodegravenboog wordt onderzoek gedaan naar partiële maatregelen om de problematiek van de onvolledige aansluiting N11/ A12 te verlichten. Om het kruisende fietsverkeer van de route te halen zijn de mogelijkheden voor een fietstunnel verkend. Daarnaast wordt de bijdrage aan de oplossing van de verkeersproblematiek verkend van een parallelweg tussen Bodegraven en Nieuwerbrug. Aan deze verkenning dragen zowel gemeente als bedrijfsleven financieel bij.

C-wegen/kwetsbare wegen
In ons bijzondere landschap vormt de bescherming van de kwetsbare gebruikers en wegen in het Plassen- en buitengebied een specifiek aandachtspunt. We ontmoedigen de vestiging van nieuwe bedrijven die qua functie niet passen in deze gebieden. Verder zetten we in op handhaving, gedragsbeïnvloeding, inrichting en beheer. Hierbij geldt als uitgangspunt dat we de wegen in het plassen- en buitengebied veilig inrichten (met goede wisselplaatsen en signalering) en afstemmen op het huidige bestemmingsverkeer. We houden daarbij rekening met de agrarische bedrijvigheid. Met het aanbrengen van overslaglocaties aan de Zoutmansweg wordt een alternatief voor zwaar verkeer gemaakt. Ook nieuwe ontwikkelingen zoals kentekenherkenning worden hierbij ingezet. Specifieke aandacht gaat uit naar het zwaar verkeer rond en door Driebruggen, Nieuwerbrug en Waarder. We geven uitvoering aan het vastgestelde masterplan. Hiervoor werken we nauw samen met buurgemeentes en bedrijfsleven en trekken gezamenlijk op in het verkrijgen van subsidies.

Fietsen
We stimuleren fietsgebruik. Hiervoor is het belangrijk dat er goed ingerichte routes zijn. Nadat de afgelopen vier jaar succesvol knelpunten zijn aangepakt stellen we met inbreng van inwoners en wijkteams een nieuw fietsplan op. Hierin komen concrete verbeterpunten te staan die binnen de mogelijkheden binnen de begroting vanaf 2023 worden uitgevoerd. In dat jaar worden ook de laatste ingrepen binnen Reeuwijk-Brug uitgevoerd. Met dit subsidiabele project is dan de doorfietsroute binnen Reeuwijk-Brug afgerond.

Openbaar vervoer
De aanbesteding OV-concessie Zuid-Holland Noord (busvervoer) is opgeschort. Met ingang van december 2022 gaat een overbruggingsconsessie in die een looptijd kent van twee jaar.

Duurzame mobiliteit
De afgelopen jaren konden bewoners en bedrijven met een elektrisch voertuig een laadpaal aanvragen voor in de buurt. Tot nu toe is het beleid gericht op de vraag. Vanaf 1 juli 2021 heeft de gemeente een nieuwe concessieverlener. Dit is in een samenwerkingsverband met meerdere gemeentes in Zuid-Holland. De gemeente Rotterdam heeft hierin de leiding. Naast de aanvragen van bewoners en bedrijven, kan de gemeente nu ook zelf proactief locaties aanwijzen waar elektrisch parkeren gewenst is, zoals bij de komst van een nieuwbouwwijk. Daarnaast maakt de concessieverlener elk kwartaal een nieuwe prognose voor geschikte locaties voor nieuwe laadinfrastructuur. Hierdoor speelt de gemeente meer in op de in ontwikkeling zijnde elektrificering van het Nederlandse wagenpark.

Deelauto's
In Bodegraven centrum zijn deelauto's beschikbaar. We monitoren gedrag en gebruik.

Het financiële kader

bedragen x € 1.000

Wat mag het kosten?	Rekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Saldo van baten en lasten						
Lasten	- 8.053	- 8.195	- 9.078	- 9.243	- 9.367	- 9.600
Baten	426	385	481	401	401	401
Totaal Saldo van baten en lasten	**- 7.627**	**- 7.809**	**- 8.597**	**- 8.842**	**- 8.965**	**- 9.199**
Mutatie reserves						
Lasten	- 70	- 20	- 32	- 32	- 33	- 33
Baten	100	- 0	-	-	-	-
Totaal Mutatie reserves	**30**	**- 20**	**- 32**	**- 32**	**- 33**	**- 33**
Resultaat	**- 7.597**	**- 7.829**	**- 8.629**	**- 8.874**	**- 8.998**	**- 9.232**

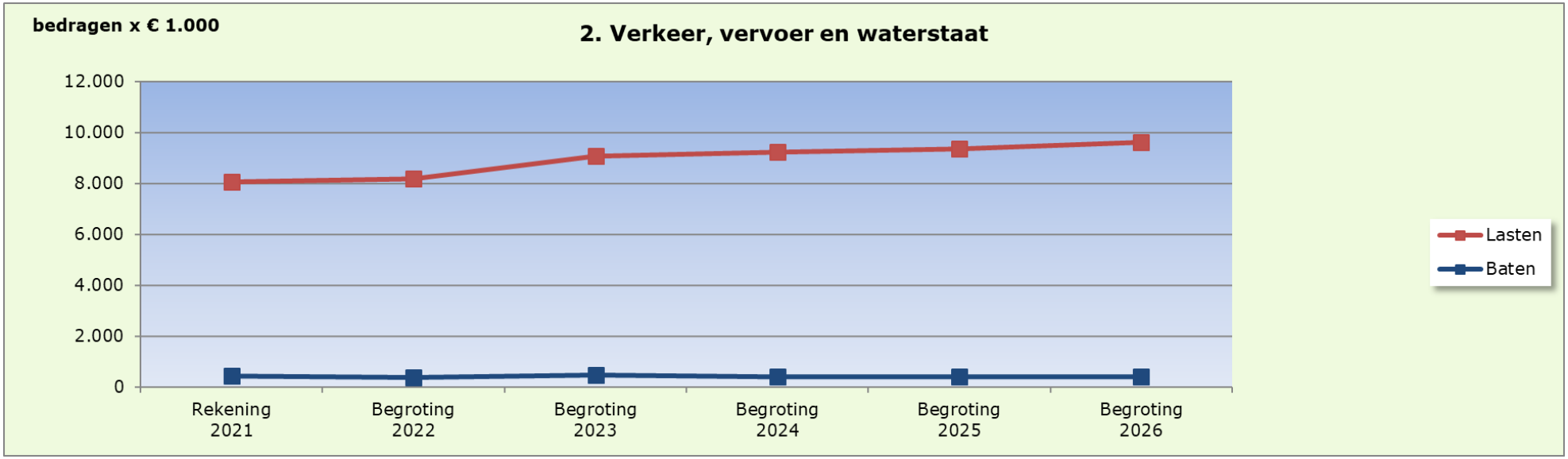

Programma 3. Economie

In dit programma ligt het accent in het begrotingsjaar 2023 op de volgende onderwerpen.

Omschrijving
Regionale economische samenwerking In de afgelopen periode heeft de samenwerking in de regio Midden-Holland meer vorm en inhoud gekregen. In het Positionpaper Regio Midden-Holland is economie benoemd als een van de drie speerpunten van de regionale samenwerking. Mede door de vervulling van het voorzitterschap van de tafel economie in Midden-Holland wil Bodegraven-Reeuwijk een bijzondere bijdrage leveren aan de samenwerking tussen de vijf gemeenten in de regio en de behartiging van de economische belangen. In de uitvoering van de Economische visie Midden-Holland 2020 en het leveren van een bijdrage aan het uitvoeringsprogramma is te voorzien. Betrekken van het lokale bedrijfsleven bij het regionale programma beoogt een bijdrage te leveren aan de versteking van de economie. Daarnaast zetten we samen met het georganiseerd bedrijfsleven (OPBR) de samenwerking door in het regionale triple helixverband.
(Actie)programma economie Bodegraven-Reeuwijk kent met verschillende ondernemersverenigingen een goed georganiseerd bedrijfsleven. Evenals in de voorgaande periode wil de gemeente met het georganiseerd bedrijfsleven weer samen verschillende opgaven gaan aanpakken en overleggen over een programmatische aanpak. Het overleg zal de vorm van dit programma bepalen.
Duurzame economie Acties ter verduurzaming van bedrijven en bedrijventerreinen alsmede de versterking van de klimaatadaptatie willen we samenbrengen in een meer per terrein gerichte aanpak. Ook de ontwikkeling van circulaire economie en het daarvoor benodigde ruimtegebruik zal hierin een plek moeten krijgen. Dit in samenhang met de ontwikkeling van een nieuwe en duurzame uitleg voor bedrijfshuisvesting. De kennis en deelopgaven van de verschillende disciplines (teams) binnen de gemeente en de ODMH brengen we samen in één plan van aanpak, waarbij we samenwerking zoeken met het georganiseerd bedrijfsleven (OPBR Duurzaam). Deze integrale afstemming kan een belangrijke bijdrage leveren aan de duurzaamheidsopgave. Hiervoor kan de relatiestructuur van de ondernemersverenigingen worden ingezet om samenwerking tussen de bedrijven verder vorm te geven.
Ontwikkeling door markt van bedrijventerreinen ondersteunen In Bedrijvenvisie Bodegraven-Reeuwijk 2030-2040 is aangegeven dat er grote behoefte is aan ruimte voor bedrijfshuisvesting voor het bedrijfsleven. Een uitleg voor bedrijfshuisvesting in Reeuwijk (Zoutman West) en een nieuw aan te wijzen locatie in Bodegraven moeten hierin voorzien. De nieuwe bedrijventerreinen voorzien in de opvang van groei en vernieuwingsbewegingen op de overvolle bedrijventerreinen van de gemeente en moeten zorgen voor het behoud van werkgelegenheid. Daarbij zorgen ze voor compensatie in de eigen gemeente van bedrijfslocaties die door transformatie naar woningbouw aan de bestemming voor bedrijfshuisvesting zijn onttrokken. In het bijzonder moet een nieuwe uitleg voor bedrijfshuisvesting bij Bodegraven in die behoefte voorzien. Ontwikkeling van die locatie wil de gemeente overlaten aan marktpartijen. De gemeente dient er in de komende periode voor te zorgen dat de locatie een plek krijgt in het ruimtelijk beleid en voor ontwikkeling in de markt kan worden gezet. Voor het nieuwe terrein

geldt als voorwaarde een bijdrage aan de doestelling van de RES te realiseren met dubbel ruimtegebruik voor de functie van energieopwekking. Hiervoor is een goede planmatige aanpak nodig in afstemming met de functie van ruimtegebruik enerzijds en samenhang met het regionale en provinciale beleid voor bedrijfshuisvesting anderzijds. Hiervoor wordt een regionale bedrijventerreinenstrategie opgesteld.

Ondernemersfonds
Met de voortzetting van het Ondernemersfonds wordt gekozen voor een verdere versterking van het organiserend vermogen van de lokale ondernemersverenigingen, die in verschillende rollen als partner van de gemeente optreden. De werking van een Ondernemersfonds is echter geen eenvoudige opgave. In het voetspoor van de laatstgehouden evaluatie is vooral de relatie met de individuele ondernemers te versterken. Het OPBR heeft de gemeente gevraagd daarin behulpzaam te zijn en dat kan met een gezamenlijk door-ontwikkeltraject in het spoor van de afspraken die zijn gemaakt in het convenant tussen de gemeente en het fonds.

Verbinden onderwijs en bedrijfsleven
In samenwerking met het georganiseerd bedrijfsleven willen we verschillende arrangementen vanuit het regionale onderwijs aanbieden aan het lokale bedrijfsleven. Samenwerking met het georganiseerd bedrijfsleven is hier van bijzonder belang. Daarnaast willen we zorgen voor een zo sterk mogelijk uitstroom van werknemers met een arbeidsbeperking naar banen in de marktsector. Samen met Ferm Werk en het bedrijfsleven zoeken we naar mogelijkheden hiervoor. Verder willen we de banden met het onderwijs in de regio versterken, te beginnen met de invulling en uitbouw van de activiteiten afgesproken in het convenant over aansluiting met een Centrum voor innovatief vakmanschap (Civ) met de grootste aanbieder van vakonderwijs in de regio.

Glasvezelnetwerk
Steeds meer gebieden worden van glasvezel voorzien. Om tot een dekkend breedband-netwerk in de onze gemeente te komen stimuleren we de eerste aanleg van het glasvezelnetwerk. In het afgelopen jaar hebben we meegewerkt aan de voorlichting en informatiebijeenkomsten van Delta Fiber Network. De succesvolle campagne heeft uiteindelijk geleid tot de aanleg van glasvezel in de kernen Reeuwijk-Brug en Bodegraven in 2022/2023.
In de gesprekken met de netbeheerders is de inzet dat de aanleg in minder rendabele gebieden wordt gekoppeld aan de aanleg in de grotere kernen, waar de meeste aansluitingen zitten. Om partijen hiertoe te bewegen worden er, in dat geval, minder degeneratiekosten in rekening gebracht.

Verplaatsing supermarkt Waarder en herontwikkeling achterlaatlocatie
Dit initiatief bestaat uit twee onderdelen: De realisatie van een nieuwe supermarkt nabij de A12 en de transformatie van de huidige supermarkt (begane-grondniveau) in 10 appartementen voor jongeren en starters. Samen met de ontwikkelende partij is de afgelopen periode de haalbaarheid onderzocht, de eerste stedenbouwkundige schetsen zijn uitgewerkt en getoetst. Zowel de verplaatsing van de supermarkt als de herontwikkeling van de achterlaatlocatie zijn volgens de onderzoeken haalbaar gebleken. Een paar onderwerpen vragen nader onderzoek i.v.m. de ligging van gasleidingen. Tijdens het opstellen van de anterieure overeenkomst worden de plannen verder afgerond. Ook wordt gewerkt aan het opstellen van een bestemmingsplan om de plannen verder mogelijk te maken.

Centrumvisie Bodegraven De ambitie is om lopende projecten voor het centrumgebied en initiatieven op de middellange termijn richting te geven. Daarbij gaat het om het vinden van antwoorden voor de uitdagingen en problemen die een enkel project overstijgen en om het formuleren van oplossingen om deze in samenhang aan te pakken. De verschillende opgaves waaraan gewerkt gaat worden zijn: vitaal centrum, verblijfskwaliteit, ruimte voor wonen en de mobiliteitsopgave. Van belang is daarbij de aandacht voor samenhang en integraliteit. Op basis van de resultaten van de voorgelegde scenario's wordt het Centrumplan opgesteld: dit is het samenspel tussen inspirerende visie en concrete uitwerking (inclusief concrete maatregelen en deeloplossingen; principes; beleidsthema´s); en het uitwerken van het afwegingskader.
Winkelcentrum Broekvelden/Vromade en omgeving (inclusief scholen, sporthal en openbare ruimte) Hoewel de planning voor nieuwbouw van de 3 scholen in Broekvelden 2 jaar is opgeschoven naar 2028, moet de planvorming voor het gebied rond het winkelcentrum deze collegeperiode goed op gang komen. Daarmee beogen we om in Bodegraven Zuid tijdig een vernieuwd, vitaal en toekomstbestendig wijkcentrum te realiseren waarin naast de huidige functies (onderwijs, sport, detailhandel, maatschappelijke voorzieningen en wonen) ruimte is voor extra woningen gericht op de behoefte in de wijk.

Het financiële kader

bedragen x € 1.000

Wat mag het kosten?	Rekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Saldo van baten en lasten						
Lasten	- 1.581	- 1.153	- 1.102	- 1.100	- 1.099	- 1.097
Baten	1.180	1.287	1.613	1.613	1.666	1.666
Totaal Saldo van baten en lasten	**- 401**	**135**	**511**	**513**	**568**	**569**
Mutatie reserves						
Lasten	-	- 400	-	-	-	-
Baten	267	400	-	-	-	-
Totaal Mutatie reserves	**267**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
Resultaat	**- 135**	**135**	**511**	**513**	**568**	**569**

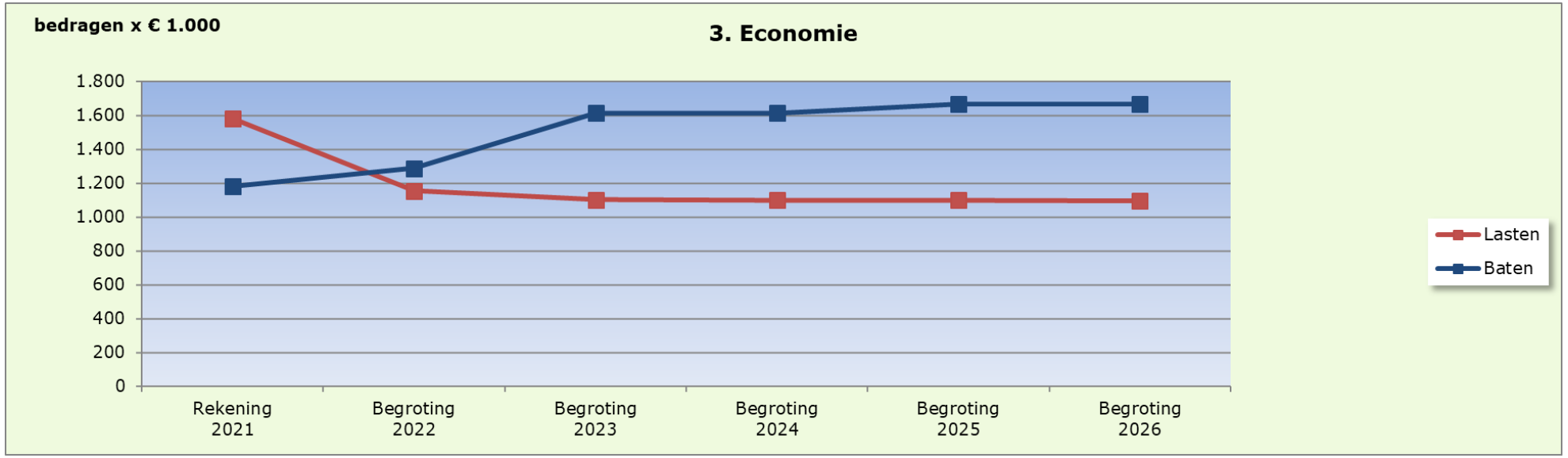

Programma 4. Onderwijs

In dit programma ligt het accent in het begrotingsjaar 2023 op de volgende onderwerpen.

Omschrijving
Onderwijs Er wordt onverminderd ingezet op de samenwerking met het onderwijs waar het gaat om kansengelijkheid voor het kind in onze samenleving. Samen met en in aansluiting op de mogelijkheden van het onderwijs, en andere maatschappelijke partners, krijgen kinderen met een achterstand in basisvaardigheden de mogelijkheid om hierin aanvullend te worden ondersteund. Daarbij ligt een eerste focus op de ontwikkeling in beheersing van taal. Maar ook de aspecten van het sociaal emotioneel welbevinden van het kind voor, op en na school. Het is daarbij van belang dat ouders betrokken zijn bij de (taal)ontwikkeling van hun kinderen en dat er sprake is van een ononderbroken leer- en ontwikkellijn in ondersteuning bij de bestrijding van taalachterstand. Of dat nu is in de peuterleeftijd (met behulp van het programma VVE) of in de volwassenenleeftijd (aanpak laaggeletterdheid en inburgering). Beschikbare middelen zoals vanuit onderwijsachterstanden, startblokgelijkheid, het Nationaal Programma Onderwijs en de vorming van een Rijke Schooldag worden daarvoor ingezet. Voor dit onderdeel wordt tevens de samenhang gezocht bij de beleidsmatige ontwikkeling van het programma Preventie in het Sociaal Domein. De toekomstige invulling van het beleid en de stimulering van gelijke kansen wordt gezien als onderdeel van dat programma. Met de onderwijsbesturen wordt een verkenning gedaan naar de mogelijkheden voor de 10- tot 14-jarigen om op een uitgesteld moment een keuze voor het vervolgonderwijs te maken.
Onderwijshuisvesting In het Integraal Huisvestingsplan Onderwijs (IHP) is school De Brug in Nieuwerbrug de eerstvolgende school die aan vervangende nieuwbouw toe is. De start van de bouw is gepland voor 2023/2024. Na De Brug staat de Da Costaschool in Bodegraven in de planning van het IHP. Om het juiste scenario voor de Da Costaschool te kunnen bepalen wordt een businesscase uitgewerkt. Afronding van de businesscase is naar verwachting in het 4de kwartaal van 2022. In 2020/2021 zijn verschillende verzoeken ingediend voor uitbreiding van lokalen buiten het IHP om. Dit heeft geleid tot het starten van een cijfermatige (financieel en in leerlingaantallen) update van het IHP. De uitkomsten hiervan worden ook verwacht in het 4de kwartaal van 2022.
Bibliotheek In het coalitieakkoord ‘Eerlijk aan de slag’ is de ambitie gesteld het door ontwikkelen van het (landelijk) concept ‘Bibliotheek op school’. Het betreft de samenwerking tussen bibliotheek en scholen. De samenwerking wordt echter begrensd door middelen. Samen met Waddinxveen en Zuidplas wordt een businessplan ontwikkeld voor de bibliotheek de Groenen Venen: doel is te komen tot een transitie van aanbodgericht naar vraaggericht werken. Het ontwikkelen van de ‘bieb op school’ wordt vervolgens lokaal uitgewerkt. Dit binnen de beschikbare middelen.

Het financiële kader

bedragen x € 1.000

Wat mag het kosten?	Rekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Saldo van baten en lasten						
Lasten	- 3.384	- 3.742	- 3.578	- 3.789	- 3.705	- 3.756
Baten	552	661	562	562	562	562
Totaal Saldo van baten en lasten	**- 2.833**	**- 3.082**	**- 3.016**	**- 3.227**	**- 3.143**	**- 3.194**
Mutatie reserves						
Lasten	-	-	-	-	-	-
Baten	98	-	-	-	-	-
Totaal Mutatie reserves	**98**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
Resultaat	**- 2.735**	**- 3.082**	**- 3.016**	**- 3.227**	**- 3.143**	**- 3.194**

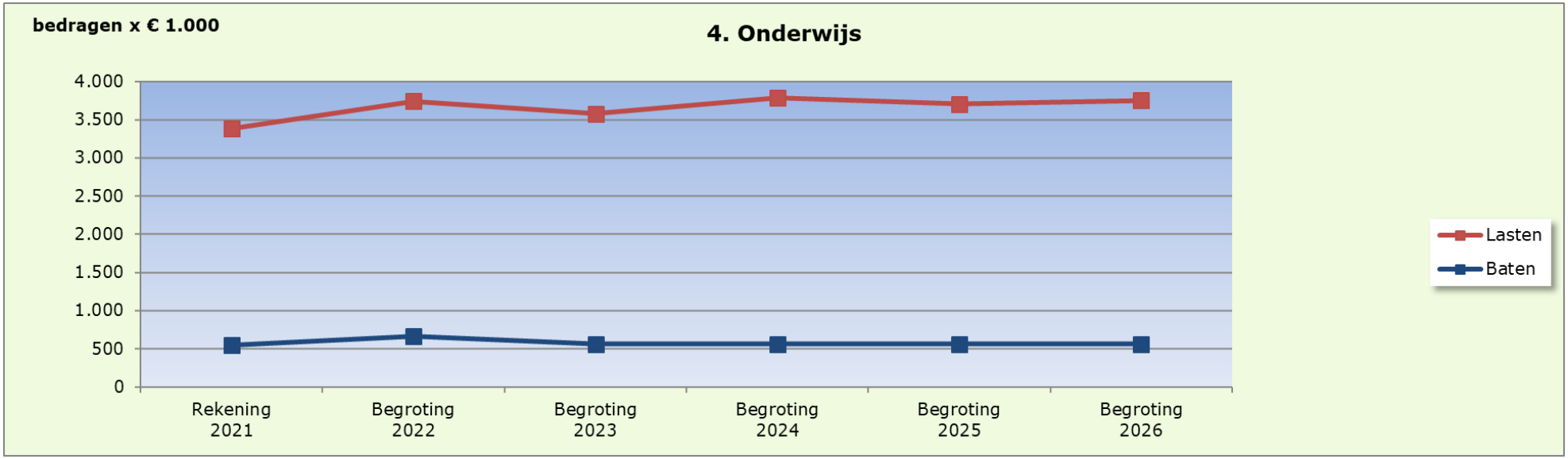

Programma 5. Sport, cultuur en recreatie

In dit programma ligt het accent in het begrotingsjaar 2023 op de volgende onderwerpen.

Omschrijving
Toekomstplan Evertshuis Na het afgelopen Coronatijdperk is het culturele leven weer volop op gang gekomen. Vanuit het Evertshuis wordt een groot deel van het cultuuraanbod in onze gemeente gefaciliteerd, zowel in het Evertshuis zelf als in de diverse dorpen. Behoud van het cultuuraanbod is een prioriteit. Echter, de afgelopen jaren is ook gebleken dat het pand Bij Everts financieel moeilijk te exploiteren is. De komende periode staat in het teken van het in beeld brengen van de mogelijkheden en besluitvorming over toekomstig gebruik van het pand Bij Everts. In dit kader wordt eind 2022 een voorstel aangeboden aan de Raad ter besluitvorming waaraan vanaf 2023 uitvoering gegeven kan worden.
Subsidiebeleid De subsidieverstrekking is sterk versnipperd, niet integraal bewaakt, vaak toegekend op basis van gewoonte zonder de check op beleid en is er onduidelijkheid in wat er verwacht wordt en hoe teruggekoppeld dient te worden over de besteding en de prestatie die geleverd is. Soms kan er zelfs beter een inkooprelatie zijn omwille van de sturing die nodig is. Het hele proces dient veel scherper neergezet te worden waardoor het instrument veel doelgerichter gebruikt kan worden.
Subsidie onderhoud monumenten We vinden het belangrijk dat vele cultuurhistorisch belangrijke panden blijven behouden voor onze mooie gemeente. De in 2021 doorgevoerde bezuiniging op subsidies voor onderhoud van deze waardevolle panden per 2025, draaien we terug.
Sport *Binnen- en buitensport in beheer- en exploitatie bij Stichting Sport en Welzijn* Per 1 juli 2021 is de buitensport verzelfstandigd. In de daaraan gekoppelde overeenkomsten zijn daarmee de structurele baten en lasten bij SenW ondergebracht, dat hiervoor een structurele exploitatie- en beheervergoeding ontvangt. De bestaande beheerstichtingen (St. Groene Zoom, St. Kaagjesland, St. Wierickeweide en laatste deel BSV) zijn inmiddels ontmanteld. In 2023 ligt, net als in 2022, de focus op het goed laten draaien van SenW. Onderdeel van de afspraken is dat de gemeentelijke regie wordt neergelegd bij de gemeentelijke accounthouder sport. SenW wordt verder voorzien van (on)gevraagd advies door een Verenigingsraad. Dit wordt in 2023 verder uitgerold. In 2023 worden conform het coalitieakkoord bezuinigingen doorgevoerd. Dit zal gerealiseerd worden door waar mogelijk investeringen en groot onderhoud uit te stellen en alleen uit te voeren als dit strikt noodzakelijk is en de continuïteit van de sportbeoefening in gevaar komt. Ook wordt in overleg met de verenigingen onderzocht op welke wijze zij een extra bijdrage kunnen leveren in het in standhouden van de sportvoorzieningen. Daarnaast wordt met de betrokken partijen een structurele afspraak gemaakt over de indexering van budgetten. Tot slot wordt in overleg getreden met de Stichting Sport & Welzijn over de omvang van de vermogenspositie en willen wij het meerdere hiervan laten terugvloeien in een

bestemmingsreserve voor investeringen en groot onderhoud in sport.

Sportveldenzone
De visie op de Sportveldenzone is om te komen (10-jaren plan) tot een clustering van voetbal in Bodegraven aan de Broekveldselaan/Grutto. Tevens is de visie om de hockey in de toekomst volledig te concentreren in de Reeuwijkse Hout. Hiervoor is een meerjarenvisie goedgekeurd door het college en de raad (2021) en is begonnen met de eerste uitvoeringsfase. Er is een nieuw voetbalveld gerealiseerd aan de Broekveldselaan en een half hockeyveld aan de Groene Zoom in Bodegraven. De visie is erop gericht om de voetbalvelden bij VV Bodegraven verder te kunnen amoveren en plaats te maken voor woningbouwontwikkeling. Daarvoor zijn in 2022 de eerste stappen gemaakt voor een mogelijk fusie of samenwerking van VV Bodegraven met VV Rijnstreek (op het complex van laatstgenoemde vereniging). Beide verenigingen hebben de intentie uitgesproken om gezamenlijk de voorbereidingen te gaan treffen om ultimo het seizoen '23-'24 over te kunnen gaan. In 2023 zal integraal het capaciteitsvraagstuk van de kleedvoorzieningen bekeken worden. Door de herstructurering van sportvelden en verenigingen voorzien we een capaciteitsprobleem waar een structurele oplossing voor moet worden gezocht.

Leefstijlakkoord: gecombineerd sport- en preventieakkoord
In 2018 heeft het Rijk een stap gezet om meer aandacht te besteden aan sport door met verschillende partijen een nationaal sportakkoord te tekenen. Hierna volgde ook een nationaal preventieakkoord dat zich richt op de thema's overgewicht, roken en alcoholmisbruik. Beide akkoorden zijn in de gemeente Bodegraven-Reeuwijk opgenomen in een lokale versie, waarin wordt samengewerkt tussen en met sportverenigingen, welzijnsorganisaties, fysiotherapeuten, huisartsen, jongerenwerkers en overige partijen. Voor de uitvoering van de bijbehorende uitvoeringsagenda heeft het Rijk middelen beschikbaar gesteld (gedurende 3 jaar € 20.000, in 2021 zelfs € 40.000 in verband met de effecten van de coronacrisis). Eind 2020 werd bekend dat het Rijk ook € 20.000 voor 3 jaar beschikbaar stelt voor het lokaal preventieakkoord. Het lokale sportakkoord en lokale preventieakkoord vormen samen het leefstijlakkoord. De losse aanvragen worden beoordeeld door een daartoe ingerichte stuurgroep die bepaalt hoe de gelden verdeeld worden. Daarbij zijn de inhoud van de akkoorden en bijbehorende uitvoeringsagenda's leidend. Ook in 2023 wordt hieraan verdere invulling gegeven.

Sportakkoord 2023
Het Sportakkoord wordt ook over 2023 verlengd, als onderdeel van de Brede Spuk (nieuwe rijksregeling, zie *Sturen op kosten* onder 3). De uitgangspunten voor 2023 zijn: het behouden en ontwikkelen van de Vitale sportsector; het bevorderen van kansengelijkheid in sporten en bewegen; het zichtbaar maken en vergroten van de maatschappelijke waarde van topsport; het stimuleren van bewegen in het dagelijks leven.
Bijzondere aandacht is er op het verbeteren van de mentale gesteldheid van die jongeren, die na corona een flinke sociale achterstand hebben opgelopen.

Nieuw cultuurbeleid
Er is behoefte aan nieuw Cultuurbeleid dat recht doet aan de belangrijke rol die cultuur speelt in onze gemeenschap. Niet alleen hebben we prachtig cultureel erfgoed, maar cultuur is tevens een verbinder voor allerlei thema's die spelen rondom toerisme, dorpspromotie, jeugd, ouderen en welzijn. Integraliteit met vele beleidsterreinen zal leiden tot een hernieuwde focus. We gaan daarom een nieuw integraal cultuurbeleid opstellen in 2023.

Recreatie en toerisme
Toegankelijk recreëren vinden we belangrijk voor zowel onze inwoners als onze bezoekers. Hierbij zoeken we de balans tussen de natuurwaarden en het nut van een aanbod die voorziet in de behoeften. We gaan onderzoeken hoe we bezoekers kunnen verleiden om andere plekken in de gemeente te ontdekken. Hiermee stimuleren we spreiding en brengen we onbekende parels onder de aandacht. Daarnaast blijft het op het gebied van waterrecreatie een grote wens om meerdaags varen en overnachten mogelijk te maken. We onderzoeken hoe we in bredere samenwerking met onder andere de provincie Zuid-Holland ons steentje hieraan bij gaan dragen.

Groenalliantie
De ontwikkelingen en de toenemende wensen op het gebied van recreatie nemen alsmaar toe. Burgerparticipatie zal een steeds belangrijke rol gaan spelen in beheer en onderhoud in gebieden die zich daarvoor lenen. Ambtelijke uren en kosten van beheer en onderhoud zouden daarmee gereduceerd kunnen worden. Een en ander houdt in dat naar de positie, taken en daarbij behorende kosten van een Gemeenschappelijke regeling als de Groenalliantie opnieuw gekeken kan worden.

Het financiële kader

bedragen x € 1.000

Wat mag het kosten?	Rekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Saldo van baten en lasten						
Lasten	- 8.801	- 8.013	- 8.636	- 8.797	- 8.942	- 8.927
Baten	1.685	902	957	957	957	957
Totaal Saldo van baten en lasten	**- 7.116**	**- 7.111**	**- 7.679**	**- 7.840**	**- 7.985**	**- 7.970**
Mutatie reserves						
Lasten	- 6	- 71	- 144	- 65	- 120	- 155
Baten	70	-	-	-	-	-
Totaal Mutatie reserves	**64**	**- 71**	**- 144**	**- 65**	**- 120**	**- 155**
Resultaat	**- 7.052**	**- 7.182**	**- 7.823**	**- 7.905**	**- 8.106**	**- 8.124**

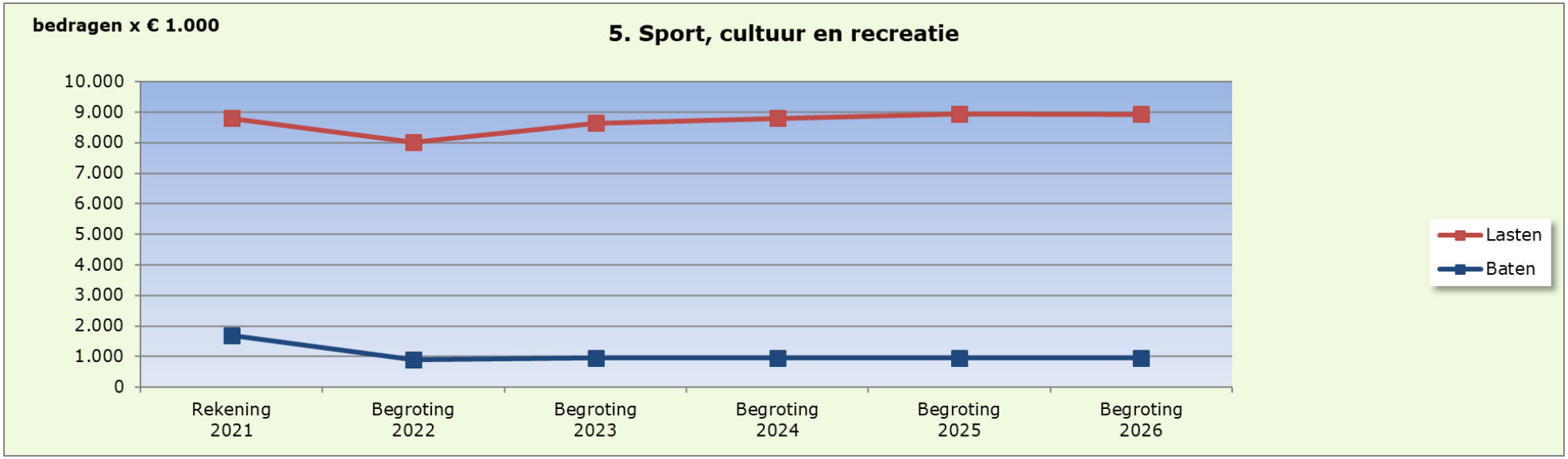

Programma 6. Sociaal domein

In dit programma ligt het accent in het begrotingsjaar 2023 op de volgende onderwerpen.

Omschrijving
Sociaal Domein Met de uitvoering van maatregelen uit de Routekaart Sociaal Domein (2020) zijn belangrijke stappen gezet om ondersteuning en zorg voor de meest kwetsbare inwoners te behouden en preventieve maatregelen zo in te zetten dat deze inwoner en samenleving versterken in hun zelfoplossend vermogen. De routekaart richt zich tegelijkertijd ook op een afvlakking van de stijging van kosten in het Sociaal Domein en het creëren van een gezonde financiële balans. *Preventieprogramma* Bodegraven-Reeuwijk wil inzetten op een samenhangend preventiebeleid binnen het sociaal domein. Hiermee verwachten we voor de langere termijn vormen van ondersteuning en escalatie van zorg te voorkomen. Met de routekaart is een goede beweging ingezet om meer grip op uitgaven te krijgen. Voor sturing in het domein op de lange(re) termijn is het van belang om in te zetten op een aanpak ter versterking van de samenleving en de inwoner waarmee (toename van) problemen kan worden voorkomen. We starten met een herinrichting van onze preventieve aanpak waarbij de scope van preventie wordt bepaald inclusief kaders op inhoud en financiën voor de lange(re) termijn. Dit vraagt om een goed doordacht proces dat start in 2023 samen met inwoners en maatschappelijke organisaties en zich uiteindelijk ook moet vertalen in nieuw subsidiebeleid waarbij de keuzes zijn gemaakt op welke preventieonderdelen wij willen investeren en welke organisaties daaraan uitvoering geven. *Maatwerkvoorzieningen Jeugd en Wmo* De maatregelen die zijn ingevoerd met de routekaart gericht op maatwerkvoorzieningen Jeugd en Wmo zetten wij voort. Een beweging om te komen tot beheersing van kosten op verstrekking van voorzieningen op individueel niveau (korter beschikken en minder zware voorzieningen) blijft bestaan en wordt voortgezet. Een sleutelpositie in deze heeft het sociaal team dat (o.a.) toegang verleent tot de voorzieningen. We zetten de ontwikkelrichting uit de routekaart voort op dit onderdeel in de jaren t/m 2025. Dit geldt ook voor wat betreft de gevonden samenwerking met huisartsen en het onderwijs. Ten behoeve van het vroegtijdig signaleren van problemen en het laagdrempelig en kortdurend ondersteunen door het sociaal team is deze samenwerking van belang. *Inkoop 2025* Ter ondersteuning van het inkoopproces Jeugd en Wmo 2025 hebben een marktverkenning, een regioverkenning en een verkenning met cliëntvertegenwoordigers binnen het huidige zorglandschap plaatsgevonden. Deze hebben geleid tot een regionale contourennota die de grondslag vormt voor de inkoop Jeugd en Wmo 2025. Hiermee kan gerichter gestuurd wordt op het type dienst (zoals hoog specialistisch, wonen, crisis) dat ingekocht wordt. De belangrijkste veranderingen die voor alle segmenten gelden zijn allereerst dat de lokale toegang blijft, maar dat de aansluiting tussen de werkwijze van de lokale toegang en de regionaal ingekochte producten wordt verbeterd. Ten tweede dat passende hulp centraal staat met een overzichtelijk zorglandschap, waarin een zekere mate van keuzevrijheid is die past bij het segment. Van aanbieders wordt verwacht dat ze inclusief

werken met een open en gelijkwaardige houding. Ten derde dat inwoners die de hulp het meest nodig hebben, passende, beschikbare en toegankelijke hulp- en ondersteuning krijgen. Deze is in de kern gericht op het duurzaam om kunnen gaan met de situatie. Het geheel oplossen van het probleem is niet meer het uitgangspunt, zodat trajecten eerder kunnen worden afgerond. Voor de lichte ondersteuningsvragen is lokaal vrij toegankelijk aanbod beschikbaar. Ten vierde dat financiële beheersbaarheid wordt bereikt met sturing op de instroom, doorstroom en uitstroom. Tenslotte is van belang te noemen dat preventie bij de regionale inkoop een prominentere plaats krijgt. Dit sluit goed aan op het coalitieakkoord.

Jeugd(zorg)
We willen voorkomen dat jongeren vastlopen in deze periode door ze perspectief te bieden en activiteiten te organiseren. Samen met het jongerenwerk en andere maatschappelijke partners richten we ons de kwetsbare jongeren in de samenleving. Het jongerenwerk kan in samenwerking met maatschappelijke partners jongeren uit risicogroepen bereiken en passende hulp en ondersteuning bieden. We zetten in op meer laagdrempelige preventieve ondersteuning van jongeren op het gebied van mentale gezondheid. Tegelijkertijd willen we ook ontwikkelkansen stimuleren door maatschappelijke stagemogelijkheden aan jongeren te bieden.

Regionale samenwerking Midden-Holland Jeugd en Wmo
Op sociaal domein-onderdelen waarbij samenwerking van meerwaarde is, werken wij samen met andere gemeenten (regio Midden-Holland). Hiervoor is een regionale visie opgesteld, de regiovisie Jeugd en Wmo Midden-Holland 2021-2024 'Scherper aan de wind' (vastgesteld in oktober 2021). Deze visie vormt de basis voor het regionaal jaarprogramma sociaal domein. Hiermee wordt voldaan aan de (VNG) Norm voor Opdrachtgeverschap. De uitvoering van de regiovisie en de regionale programma's gaan de komende jaren (t/m 2024) verdere vorm krijgen. De volgende programma's worden uitgevoerd: Gewoon Thuis jeugd, Jeugdigen beter beschermen (uitrollen teammodel), Toezichtfunctie kwaliteit en rechtmatigheid, Strategisch contractmanagement van RDS. In grote lijnen wordt de huidige koers in 2023 en 2024 voortgezet.

Regiovisie
Vooruitlopend op de regionale inkoop Jeugd en Wmo 2025, en mede naar aanleiding van de bevindingen uit de tot op heden gehouden raden- en bestuurlijke bijeenkomsten, is bijzondere aandacht voor een aantal uitgangspunten. Deze worden verder uitgewerkt richting regiovisie vanaf 2025, waaronder:

- de inwoner (in zijn sociale context) en de eigen regie staan centraal. Deze lijn sluit aan op de met de routekaart 1.0 ingezette koers, en sluit aan op vorig jaar ingezette intensievere clientbenadering vanuit het Sociaal Team;
- inwoners wonen zo lang mogelijk zelfstandig, hebben passende ondersteuning en kunnen participeren naar vermogen, daar waar nodig met hulp uit het eigen netwerk;
- de juiste zorg en ondersteuning worden geleverd op het juiste moment en plaats. De huidige clientbenadering gaat uit van een 'dekkend aanbod'. Onderzocht wordt wat de gevolgen zijn als deze benadering wordt vervangen door een 'passend' aanbod. Het verschil ligt erin dat een passend aanbod is gericht op wie het 'echt' nodig heeft;
- aanbieders zijn meer dan een ingekochte dienstverlener: samenwerking en eigen verantwoordelijkheid zijn cruciaal;
- het concept van positieve gezondheid biedt een gemeenschappelijke taal voor samenwerking met aanbieders en maatschappelijke partners.

Programma Sturen op kosten
In november 2020 is het (regionaal) programma Sturen op kosten Jeugd en Wmo gestart, omdat de kostenstijgingen jeugdhulp en Wmo onhoudbaar zijn en beheersing van de regionaal ingekochte maatwerkvoorzieningen meer afstemming en sturing vereisen. Dit programma is en route en wordt in 2023 voortgezet. Daarbij wordt gewerkt langs drie lijnen: 1) Sturen binnen de huidige overeenkomsten (w.o. plannen per zorgdomein, budgetplafonds, geen nieuwe aanbieders tenzij toegevoegde waarde). 2) Sturen tot 2025 met betrekking tot verlengen overeenkomsten en 3) Sturen binnen steeds strakkere kaders. Het Rijk is bezig met het herijken van de kaders en de daaraan te koppelen financiering (zoals het voornemen van VWS om een brede Specifieke Uitkering SPUK in 2023 te gaan realiseren). Realisering van het voornemen heeft gevolgen voor de regiovisie Jeugd en Wmo (zie hierboven bij 'passend' aanbod) en voor de regionale inkoop 2025. De ontwikkelingen worden scherp gevolgd zodat, indien nodig, er snel geschakeld kan worden.

Werk & Inkomen/ Participatiewet/ Wet Inburgering/ Minimabeleid

Werk & Inkomen
De uitvoering van de Participatiewet is bij de Gemeenschappelijke Regeling FermWerk ondergebracht.
Ten aanzien van Inkomen is er extra aandacht voor de opkomende energiearmoede waarbij binnen de regio samen wordt opgetrokken om passende maatregelen te nemen naast die van de overheid.

Schuldhulpverlening
Schuldhulpverlening is een wettelijke taak en wordt door Plangroep uitgevoerd. Binnen schuldhulpverlening is een nieuwe wettelijke taak toegevoegd: vroegsignalering. De gemeente ontvangt en volgt de signalen op van betalingsachterstanden van de 'vaste lasten partners' waardoor er snel kan worden geanticipeerd om erger te voorkomen. Er wordt in 2022 onderzoek gedaan naar alternatieven voor de uitvoering van de schulddienstverlening per 2023. Reden hiervoor is de aanhoudende slechte kwaliteit van de dienstverlening van het huidige externe bureau. Uitgangspunt voor de toekomstige schulddienstverlening is dat deze laagdrempelig, integraal, efficiënt en professioneel wordt uitgevoerd waarbij ook aandacht is voor voorlichting en preventie van schulden.

Laaggeletterdheid
In 2023 wordt er verder doorgepakt met het lokale programma aanpak laaggeletterdheid en aangesloten bij het regionale plan om de inwoners die moeite hebben met basisvaardigheden te bereiken en hen te motiveren naar een vorm van taalaanbod. Hierin wordt nauw samengewerkt in de (taal)keten binnen het sociaal domein, bibliotheek, zorg, onderwijs, kinderopvang en het Werkgevers Servicepunt.

Wet inburgering
Met ingang van 1 januari 2023 is de nieuwe Wet inburgering van kracht. Hierin wordt samengewerkt met Midden Holland (beleid, inkoop, kennisdeling, pilots) en Ferm Werk (uitvoering). De gemeente heeft hierin de regie, waarbij de (taal)ketenpartners een belangrijke rol hebben in de uitvoering van de nieuwe wet en begeleiding van de statushouders. Hierin wordt ook de verbinding gemaakt met het Sociaal Domein.

Verbonden partijen

Ferm Werk

Ferm Werk voert namens de gemeente Bodegraven-Reeuwijk de participatiewet uit. Ten behoeve van deze uitvoering is de verordenende bevoegdheid op het gebied van de Participatiewet (zie hierboven) gemandateerd aan Ferm Werk.

Er is kritiek op de uitvoering van de regelingen Werk en Inkomen, Participatiewet en andere opgaven door de Gemeenschappelijke Regeling Ferm Werk (FW). De kritiek is dermate, dat de samenwerking met FW ter discussie is gekomen. In het coalitieakkoord is afgesproken te kijken naar de uitkomsten van een vergelijkend onderzoek naar de uitvoering van de Participatiewet van de Groene Hart Rekenkamer. Dit onderzoek is een benchmark over de uitvoering van de wet in de gemeenten in Regio Midden-Holland. De eerste resultaten van genoemd onderzoek zijn vooralsnog geen aanleiding om te stoppen met FermWerk. Wel zijn er flinke verbeterpunten te onderkennen: zowel binnen de uitvoeringsorganisatie FW als in het opdrachtgeverschap van de gemeente Bodegraven-Reeuwijk alsmede de uitvoeringsaspecten tussen gemeente en FW in gezamenlijkheid.

Hecht (nieuwe naam voor Regionale Dienst Openbare Gezondheidszorg Hollands Midden)

Hecht voert namens de gemeente de opgedragen taken als gevolg van de Wet Collectieve Preventie Volksgezondheid en de aan de gemeente opgedragen taken als gevolg van de Wet Kinderopvang uit. Ook draagt Hecht zorg voor het ambulancevervoer.

Het financiële kader

In dit programma ligt het accent in het begrotingsjaar 2023 op de volgende onderwerpen.

bedragen x € 1.000

Wat mag het kosten?	Rekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Saldo van baten en lasten						
Lasten	- 31.901	- 31.923	- 31.987	- 31.539	- 31.037	- 30.987
Baten	7.582	5.758	5.864	5.928	5.928	5.928
Totaal Saldo van baten en lasten	**- 24.319**	**- 26.165**	**- 26.123**	**- 25.610**	**- 25.108**	**- 25.059**
Mutatie reserves						
Lasten	-	-	-	-	-	-
Baten	731	637	-	-	-	-
Totaal Mutatie reserves	**731**	**637**	**-**	**-**	**-**	**-**
Resultaat	**- 23.588**	**- 25.528**	**- 26.123**	**- 25.610**	**- 25.108**	**- 25.059**

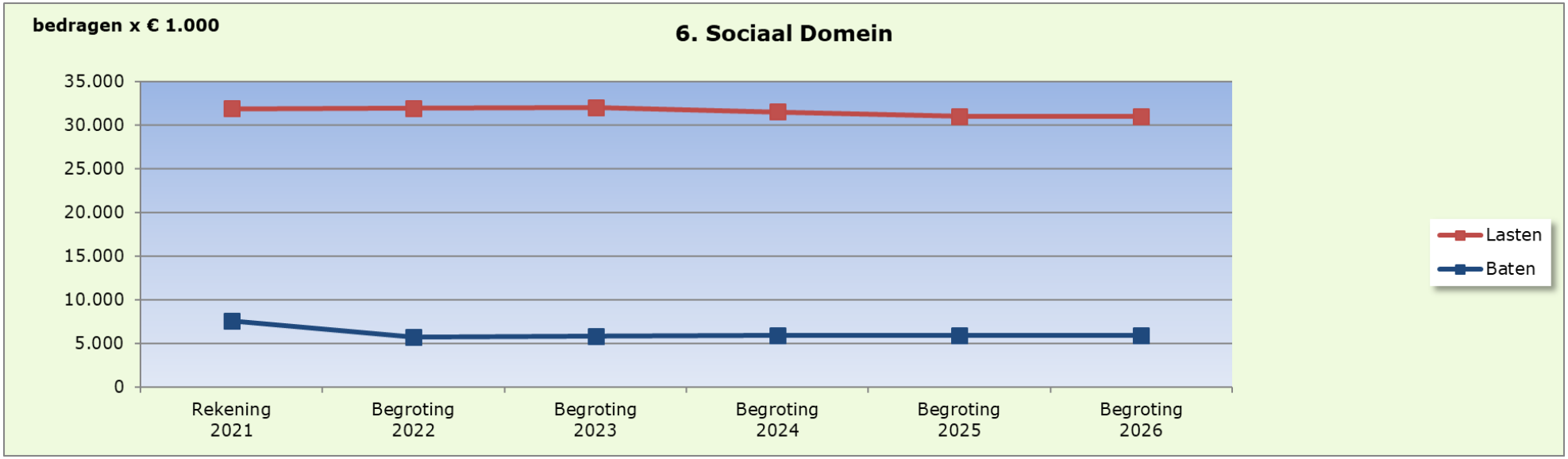

Programma 7. Volksgezondheid en milieu

Omschrijving
Routekaart klimaatneutraal Het college heeft de doelstelling om in 2035 klimaatneutraal te zijn losgelaten. We committeren ons aan de landelijke doelstelling: klimaatneutraal in 2050. De weg naar deze doelstelling wordt in een nieuwe routekaart omschreven. Het doel is om deze routekaart Q1/ Q2 2023 met de raad te delen. Door middel van diverse communicatiemiddelen brengen we continue de inwoners en ondernemers op de hoogte van lopende activiteiten, projecten en gemeentelijk beleid gericht op duurzaamheid.
Regionale energiestrategie (RES) Door samenwerking op regionaal niveau, worden grootschalige projecten voorbereid en beleidskaders opgezet. De RES uit 2021 krijgt zo een concreet vervolg. In de RES heeft de gemeenteraad de volgordelijkheid van de te nemen maatregelen unaniem vastgelegd. Wanneer maatregelen op termijn niet toereikend blijken te zijn voor het behalen van de opgave, verkennen we de mogelijkheden voor windenergie opnieuw. Inwoners zullen in dit geval nadrukkelijk en tijdig worden betrokken. Ook agrariërs spelen een belangrijke rol bij het opwekken van duurzame energie. Door het mogelijk maken van meervoudige bestemmingen worden zij verder gefaciliteerd een bijdrage te leveren aan de opgave. Dit onder andere door ruimte te bieden voor kleinschalige windenergie binnen kaders ter voorkoming van overlast. Bij de verdere uitwerking van de RES vinden we het belangrijk zelf aan het roer te blijven staan. Op deze manier willen we borgen dat de opwekking van duurzame energie en het behoud van de identiteit van de natuur en het veenweidelandschap met elkaar in balans zijn. Naast de RES wordt een gemeentelijk beleidskader zon opgesteld voor het stimuleren en reguleren van zonne-energie opwek.
Energie besparen en Transitievisie warmte Door de stijgende prijzen dreigen veel lagere en middeninkomens in financiële problemen te komen. Daarnaast valt ook veel te winnen op het gebied van onze duurzaamheidsdoelstellingen. In de transitievisie warmte zijn wijkuitvoeringsplannen opgenomen die een bijdrage kunnen leveren aan de opgaven waar we voor staan. We starten met isolatie en energiebesparing om energiearmoede tegen te gaan; en starten later de wijkuitvoeringsplannen op, zoals beschreven in de Transitievisie warmte. Isolatie resulteert in directe verlaging van de energierekening en is voor álle alternatieven voor fossiel aardgas noodzakelijk. Op korte termijn starten we met een pilot waarin energieklussers worden ingezet om kleine isolatiemaatregelen te instaleren in woningen. Later gaan we aanvullende maatregelen nemen voor energiebesparing, waarbij we denken aan plannen als een witgoedregeling. De pilot wordt gefinancierd vanuit een specifieke uitkering (SPUK) vanuit het Rijk. De pilot leert ons wat nodig is voor isolatie en energiebesparing binnen onze gemeente en levert zo directe input voor een grootschalige gemeentelijke isolatiecampagne die we gaan opzetten om zoveel mogelijk woningen te isoleren.

Afval/grondstof/schoon

We realiseren een structurele kostenbesparing van 5% op de afvalstoffenheffing in 2023 door:

- Optimalisatie wijk-inzamelmiddelen en stoppen met afvalpassen (2023-2024). Het sober en doelmatig opknappen van de milieustraat.
- We kopen collectief in (Midwaste) en breiden participatie uit (vrijwilligers, bedrijven, verenigingen).
- We beperken ons zoveel mogelijk tot onze wettelijke taak: impactanalyse 'stoppen met bedrijfsafval' (2023).
- We maken verkapte subsidies aan bijvoorbeeld verenigingen en evenementen transparant zodat ze niet zonder meer in de afvalstoffenheffing terecht komen.

Vergroenen en biodiversiteit

Bomen leveren een belangrijke bijdrage aan het aan het voorkomen van hittestress en wateroverlast. Eerstgenoemde draagt bij aan de gezondheid van inwoners. Bovendien dragen bomen ook bij aan het voorkomen van klimaatverandering (klimaatmitigatie) doordat zij CO2 vast leggen. Ook vangen bomen fijnstof, stikstofoxiden en ozon af en leveren bomen een bijdrage aan biodiversiteit. We blijven investeren in nieuwe bomen, zowel in bestaande als nieuwe woonwijken maar verleggen de focus van kwantiteit naar kwaliteit. Dit doen we door samen te werken met burgerinitiatieven en tegelijk data te benutten om de meest effectieve locaties te bepalen.

Om bomen de kans te geven om groot te worden is het tevens gewenst om de bomen beter te beschermen. Momenteel hebben alleen de bomen op de monumentale bomenlijst een beschermde status (middels APV). Alle andere bomen, zowel openbaar als privaat mogen zonder meer gekapt worden, zonder herplantplicht. (Betere) boombescherming is onderdeel van het omgevingsplan en de verordening fysieke leefomgeving.

Het financiële kader

bedragen x € 1.000

Wat mag het kosten?	Rekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Saldo van baten en lasten						
Lasten	- 11.362	- 12.058	- 12.677	- 12.939	- 12.975	- 12.981
Baten	10.781	10.847	10.931	10.923	10.958	10.936
Totaal Saldo van baten en lasten	**- 581**	**- 1.211**	**- 1.746**	**- 2.016**	**- 2.018**	**- 2.045**
Mutatie reserves						
Lasten	-	-	-	-	-	-
Baten	113	-	-	50	-	-
Totaal Mutatie reserves	**113**	**-**	**-**	**50**	**-**	**-**
Resultaat	**- 468**	**- 1.211**	**- 1.746**	**- 1.966**	**- 2.018**	**- 2.045**

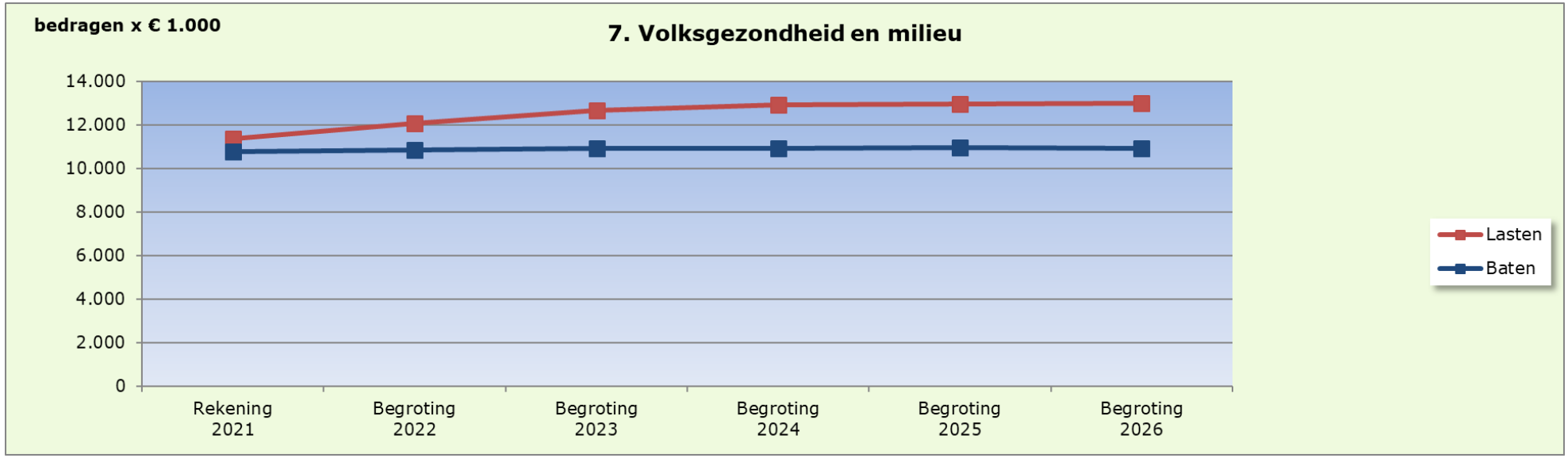

Programma 8. Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing

In dit programma ligt het accent in het begrotingsjaar 2023 op de volgende onderwerpen.

Omschrijving
Wonen In de woonvisie 2021 is opgenomen om bij nieuwe woningbouwprojecten het aandeel sociale huurwoningen 25% op te nemen, een aandeel van 10% middel dure huur en 10% betaalbare koop beschikbaar moet zijn. Naar verwachting worden begin 2023 de nieuwe meerjarenprestatieafspraken vastgesteld. Dit is enigszins vertraagd omdat de behoefte bestaat dat in de afspraken meer richting gegeven wordt aan de ontwikkelingen die de gemeente vraagt dan nu het geval is. Daarnaast zijn er landelijk veel ontwikkelingen nu het Rijk meer regie wil voeren. Landelijk moeten er tot en met 2030 900.000 woningen worden gebouwd, waarvan 2/3 betaalbaar (250.00 sociale huurwoningen en 350.000 middeldure huur en betaalbare koop). De Huisvestingsverordening 2019 wordt geëvalueerd en in de eerste helft van 2023. Voorafgaand is een schaarsteonderzoek gedaan waarmee de noodzaak voor toewijzingsregels wordt aangetoond.
Versnellen woningbouw van 180 naar 250 woningen per jaar Het college heeft de ambitie om de productie die de afgelopen jaren gemiddeld op zo'n 180 woningen per jaar lag op te voeren naar gemiddeld 250. Hiermee voorzien we in een vraag en blijven we een aantrekkelijke gemeente om te wonen en (voor) te werken. Op dit moment is er concreet zicht op de bouw van 210 woningen per jaar. We spannen ons hiernaast in om initiatieven te faciliteren die zowel op de korte als de lange termijn kwaliteit in wonen en leefomgeving bewerkstellingen. Hiervoor brengen we de ambtelijke organisatie op orde en spannen ons in om deze schaalsprong te maken. Hierbij gaan we zakelijk en effectief met onze inspanning op. Daar waar marktpartijen onvoldoende voortgang maken schromen we niet de capaciteit op kansrijkere projecten in te zetten. Naast de focus op het bouwen van woningen sturen we op het beschikbaar komen van woningen voor de juiste doelgroep in een kwalitatief goede leefomgeving die toekomstbestendig is.
Gebiedsontwikkeling, grondbeleid langere termijn In deze collegeperiode leggen we ook een basis om daarna ook een ambitieuze bouwproductie te kunnen voortzetten. Dat doen we door de Toekomstvisie op onderdelen concreter uit te werken in gebiedsvisies en plannen, te beginnen in de zogenaamde Oude Rijnzone in Bodegraven Noord. Onder andere hieruit moeten dan concrete projecten voortkomen die tot realisatie komen in de periode na 2025. Voor zowel de korte als de middellange termijn zetten we zowel in op binnenstedelijke locaties als op nieuwbouw aan de randen. Vanuit de financiële positie van de gemeente kiezen we vooralsnog voor een behoudende grondstrategie. We zijn vooralsnog zeer terughoudend met het zelf kopen van gronden ten behoeve van nieuwe woonwijken en bedrijventerreinen. We hebben op dit moment slechts zeer beperkt de mogelijkheden om financiële risico's die grondaankopen met zich meebrengen op te vangen.

Tijdelijke woningen voor diverse doelgroepen (starters, spoedzoekers, statushouders en arbeidsmigranten)
De woningmarkt zit op slot. Woningcorporaties zien de vraag naar sociale huurwoningen toenemen, tegelijkertijd neemt het aantal mutaties in hun woningvoorraad af. Daarnaast doen steeds meer bijzondere doelgroepen een beroep op de corporaties. Vanuit het Rijk was er al een versnellingsopgave aan gemeenten. Hierover is de gemeenteraad geïnformeerd via de Raadsinformatiebrief nr. 49. Daarbovenop zijn recent de afspraken gekomen tussen rijk, de Vereniging Nederlandse Gemeenten, het Veiligheidsberaad en het Interprovinciaal Overleg om extra inzet te plegen op het realiseren van flexwoningen. De urgentie om passende huisvesting te realiseren neemt dus in rap tempo toe.
In het coalitieakkoord 2022 'Eerlijk aan de slag' is de ambitie benoemd om de woningbouwproductie op te voeren naar 250 woningen per jaar. Daarbinnen is de ambitie om op termijn zo'n 40 tot mogelijk 100 flexwoningen te realiseren.
Vooruitlopend op de vaak veel tijd kostende definitieve woningbouw willen we samen met de woningcorporaties zo snel mogelijk op één of enkele locatie(s) tijdelijke woningen realiseren voor starters, spoedzoekers en statushouders. Tijdelijk betekent dan 10 en zo mogelijk 15 jaar.
De ambitie is om deze woningen binnen 2 jaar te realiseren. In dit verlengde spannen we ons met het bedrijfsleven in om 100 tijdelijke woningen voor arbeidsmigranten te realiseren. Doelstelling is om hiermee in het centrum van Bodegraven woonruimte te genereren.

Omgevingswet
Of de Omgevingswet op 1 januari 2023 nu wel of niet wordt ingevoerd (de Eerste Kamer besluit in november), de komende vier jaar staan hoe dan ook in het teken van het door ontwikkelen van het werken met de nieuwe wetgeving. Hierdoor zorgen we ervoor dat de invoering van de wet niet tegen ons, maar juist voor ons gaat werken. Hierin zijn voor Bodegraven-Reeuwijk het opstellen van één gebiedsdekkend. Het Omgevingsplan en het doorrekenen van de structurele financiële effecten de grootste opgaven. Om dit te kunnen doen gaan we voor deze doorontwikkeling kaders passend bij gemeente Bodegraven-Reeuwijk vast laten stellen. Op basis daarvan stellen we een plan van aanpak op met meerjarenbegroting. Ook het Rijk komt nu iets tegemoet met een meerjarige bijdrage ten behoeve van de invoering van de Omgevingswet.

Actualiseren bestemmingsplannen
Gezien de komst van de Omgevingswet per 1 januari 2023 wordt voor het plandeel Waarder/Driebruggen geen bestemmingsplan opgesteld. Sinds 2019 worden wel de ontwikkelingen in het buitengebied opgenomen in zogenaamde veegplannen. In 2023 ronden we het veegplan Buitengebied af.
Ook stelt de gemeenteraad de paraplubestemmingsplannen voor wonen, archeologie in 2023 vast. De voorbereidingen voor de 2e herziening van het bestemmingsplan Plassengebied wordt medio 2023 voor vaststelling aangeboden. Hierbij hoort een apart bestemmingsplan voor doorvaarthoogten.
We blijven inzetten op het faciliteren van gewenste en belangrijke projecten en ontwikkelingen waarbij o.a. woningbouw wordt mogelijk gemaakt.

Omgevingsdienst Midden-Holland (ODMH)
Als regie gemeente hebben we een aantal gezamenlijke regelingen. Daar willen we een maximaal rendement bij minimale kosten uit halen.
Er wordt onderzocht hoe we de ODMH zo effectief mogelijk kunnen inzetten vanuit zowel kosten als baten. In het najaar 2022 stellen we in samenwerking met de stakeholders een aanpak voor dit onderzoek op. Hierbij in ogenschouw nemend de dienstverlening waarbij een gemeente en ODMH voor de inwoners hetzelfde is (en dus eenduidig moet zijn) en we samen met het ODMH optrekken met de implementatie van de omgevingsvisie.

Ondersteunen burgermeetnetwerk (Schiphol)
Inwoners in het Groene Hart gaan zelf het geluid van vliegverkeer van en naar Schiphol meten. Een burgerinitiatief in Nieuwkoop heeft hiertoe het initiatief genomen. De provincie Zuid-Holland én gemeenten Alphen aan den Rijn, Bodegraven-Reeuwijk, De Ronde Venen, Gouda, Nieuwkoop, Oudewater en Woerden ondersteunen dit project financieel. Het is een tweejarig project dat gestart is in maart 2022. Het wordt dus afgerond in het eerste of tweede kwartaal 2024.

Het financiële kader

bedragen x € 1.000

Wat mag het kosten?	Rekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Saldo van baten en lasten						
Lasten	- 20.212	- 17.930	- 10.613	- 8.186	- 8.200	- 4.927
Baten	20.196	16.698	8.474	6.718	7.554	2.348
Totaal Saldo van baten en lasten	**- 16**	**- 1.233**	**- 2.140**	**- 1.468**	**- 646**	**- 2.579**
Mutatie reserves						
Lasten	- 3.110	- 318	- 778	- 982	- 1.878	- 20
Baten	4.491	204	625	-	-	-
Totaal Mutatie reserves	**1.381**	**- 113**	**- 153**	**- 982**	**- 1.878**	**- 20**
Resultaat	**1.365**	**- 1.346**	**- 2.293**	**- 2.450**	**- 2.524**	**- 2.599**

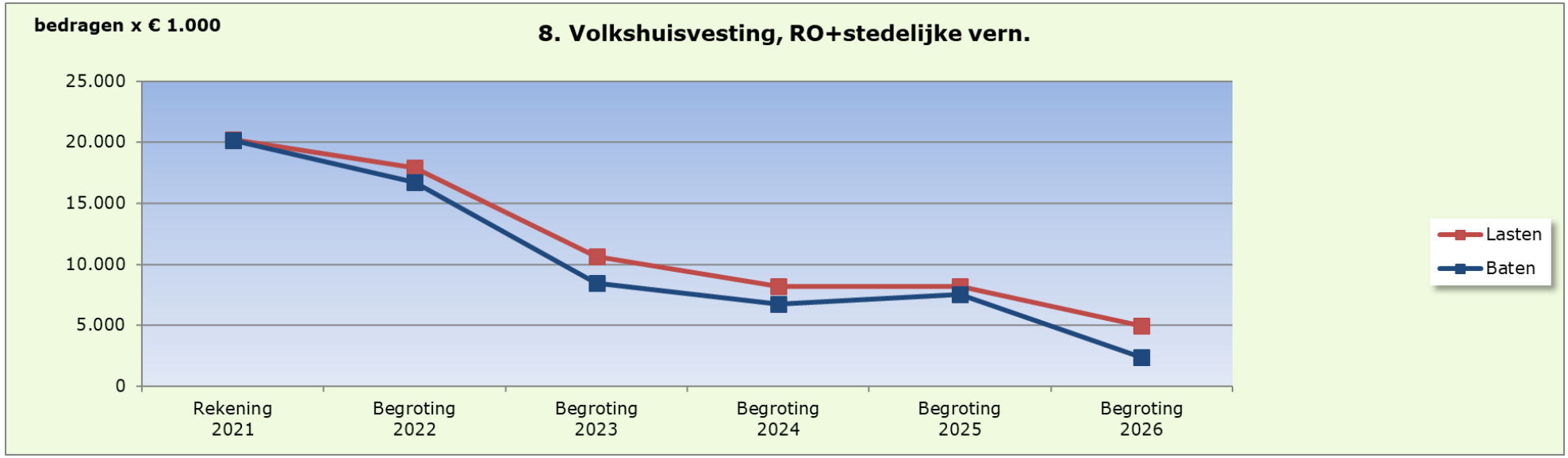

Programma 9. Bestuur

In dit programma ligt het accent in het begrotingsjaar 2023 op de volgende onderwerpen.

Omschrijving
Organisatieontwikkeling Een vitale organisatie en het kunnen aantrekken van gekwalificeerd personeel, is voorwaardelijk om de bestuurlijke- en ambtelijke ambities te bewerkstelligen en de financiële uitdaging aan te pakken. Recent zijn structuur en coördinatie/regie ingebouwd, en er zal meer vanuit heldere kaders worden gewerkt. Om de grote ambities en opgaven waar te maken, worden gericht middelen vrijgemaakt, om op een aantal thema's personeel aan te kunnen trekken. De kost gaat hierbij voor de baat uit: de overall-aanpak van de ontwikkeling van de organisatie leidt tot een efficiënter werkende organisatie, hetgeen financieel gunstiger uitpakt. Personeelsinstrumentarium en -beleid wordt ge-update en ontwikkeld. Resultaat is inzicht en overzicht zowel organisatorisch als mbt projecten en programma's. Zorg en aandacht voor de medewerkers en kwaliteit is geborgd en de werkdruk wordt verlaagd door het stellen van prioriteiten. De overall-aanpak van de ontwikkeling van de organisatie leidt tot een efficiënter werkende organisatie. Ook wordt gestuurd op lagere inhuurkosten. Eind 2023 meten we de medewerkerstevredenheid via onderzoek (MTO). De arbeidsmarkt wordt slim en waar mogelijk en nodig in samenwerking met andere partijen benaderd.
ICT & Data In 2023 nemen we het nieuwe financiële ICT-systeem in gebruik. In 2023 zijn beperkte (te activeren) investeringsgelden ICT beschikbaar, het voorzieningenniveau van de gebruikersapparatuur is behoorlijk op orde en er wordt gezien de financiële status spaarzaam geïnvesteerd. Wel wordt er verder gewerkt aan de verdere Cloud-ontwikkeling waarvoor meerdere applicaties worden gemigreerd zoals die voor meldingen in de openbare ruimte. Op het gebied van de data-gedreven gemeente heeft de gemeente de eerste stappen gezet en heeft de kwartiermaker verschillende producten opgeleverd. Dit wordt de komende jaren verder uitgewerkt waarbij ook sterk wordt ingezet op goed gebruik van ICT, kwalitatief hoogwaardige registratie en zorgvuldig gebruik van data. Deze ontwikkeling draagt bij aan monitoring, evaluatie en voorspellen van effecten van de beleidsuitvoering, zodat adequaat bijsturen sneller mogelijk is, alsook aan efficiënt en slim werken en de organisatieontwikkeling.
Dienstverlening In 2023 stellen we een programma dienstverlening op voor de periode 2023-2025 om aan te blijven sluiten op de organisatieontwikkeling en op landelijke ontwikkelingen zoals Open Overheid, de Wet Modernisering Elektronisch Berichten Verkeer maar ook de introductie van het digitale rijbewijs, etc. Het gaat om de kwantiteit en kwaliteit van dienstverlening naar inwoners en bedrijven, integraal onderdeel van het programma maar ook de ontwikkeling van onder andere teams als Burgerzaken, Economie etc. Monitoring van de kwaliteit van onze dienstverlening en de tevredenheid van inwoners en ondernemers worden vanzelfsprekend onderdeel van onze bedrijfsvoering en manier van werken.

Gemeentelijk vastgoed
We brengen de basis op orde binnen het gemeentelijk vastgoed (waaronder ook de sportaccommodaties en het IHP/onderwijsvastgoed waarvoor de schoolbesturen onderhoudsverantwoordelijkheid dragen). We zetten een breed strategisch vastgoed plan op om inzichtelijk te krijgen welke financiële middelen nodig zijn en wat de waarde in meerdere opzichten van de panden zijn. Principiële keuzes over behoud of verkoop van panden zijn nodig om de begroting naar beneden te brengen. Deze worden aan de gemeenteraad voorgelegd. Op basis hiervan kan efficiënter beheer en onderhoud worden uitgevoerd en invulling gegeven worden aan de taakstelling. Er worden geen investeringen gedaan in objecten die worden afgestoten, noch wordt onderhoud en verduurzaming opgepakt bij objecten die we houden en waarvan de toekomstige bestemmingen onzeker zijn.

Onderzoek verplaatsen Sociaal Team en Burgerzaken van Evertshuis naar gemeentehuis
Eind 2022 is een integraal besluit voorzien over het Evertshuis waar het huisvestingsvraagstuk van het Sociaal Team en Burgerzaken onderdeel van zijn. Naast de eventuele kwalitatieve winst voor de gemeente en gemeentelijke organisatie wordt in dit plan ook de gehele financiële uitwerking Evertshuis opgenomen. In de begroting 2023 zijn deze effecten nog niet verwerkt vanwege het nog lopende onderzoek.

Dorpsvisies
De dorpsvisies zijn in lijn met de toekomstvisie. Deze documenten zijn resp. aangenomen en vastgesteld door de gemeenteraad. We gaan met de dorps- en wijkteams in overleg over de wijze waarop regie kan worden gevoerd over de visies en de samenwerking met de gemeente hierbinnen. Dit ook in het kader van het te sluiten convenant. We maken in de gesprekken met de teams de verbreding naar het thema veiligheid en sociale cohesie. Wat mag er in een dorp of wijk van elkaar verwacht worden en hoe kun je elkaar helpen?

Participatie en samenwerking dorps- en wijkteams
Er ligt al veel. Zo is er de Participatieverordening, welke beschrijft hoe we willen participeren op vraagstukken en opgaven. Deze wordt op enkele onderdelen nog uitgewerkt: participatie in het kader van de Omgevingswet en de samenwerking met dorps- en wijkteams (convenant). Ook moet de verdere uitwerking van de Toekomstvisie ervoor zorgen dat de beelden/visies uit de verschillende wijk- en dorpsteams samen blijven komen.

In beeld brengen regionale belangen
We oriënteren ons strategisch vanuit de toekomstvisie op de regionale samenwerkingen en positionering van onze gemeente in de regio. En we beoordelen deze op effectiviteit en wijze van aansturing. Dit geven we in de 2e helft van 2023, als de gemeentelijke organisatie steviger staat, verder vorm. In 2024 is ook te onderzoeken of verdergaande uitbestedingen en regionale samenwerkingen tot een betere dienstverlening en verdere kostenbesparingen leiden. Anderzijds borgen we al op korte termijn dat we onze speerpunten uit onze toekomstvisie inbrengen in relevante regionale deals om onze (toekomst)belangen optimaal te behartigen. De wijzing van de Wet gemeenschappelijke regelingen waarbij meer invloed ingebouwd kan worden voor gemeenteraden, zal tot gevolg hebben dat diverse regelingen wijzigingen zullen ondergaan.

Het financiële kader

bedragen x € 1.000

Wat mag het kosten?	Rekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Saldo van baten en lasten						
Lasten	- 3.974	- 3.443	- 3.582	- 3.728	- 3.498	- 3.494
Baten	1.169	706	675	1.005	985	985
Totaal Saldo van baten en lasten	**- 2.805**	**- 2.737**	**- 2.907**	**- 2.722**	**- 2.512**	**- 2.509**
Mutatie reserves						
Lasten	-	- 645	-	-	-	-
Baten	46	840	450	-	-	-
Totaal Mutatie reserves	**46**	**195**	**450**	**-**	**-**	**-**
Resultaat	**- 2.759**	**- 2.542**	**- 2.457**	**- 2.722**	**- 2.512**	**- 2.509**

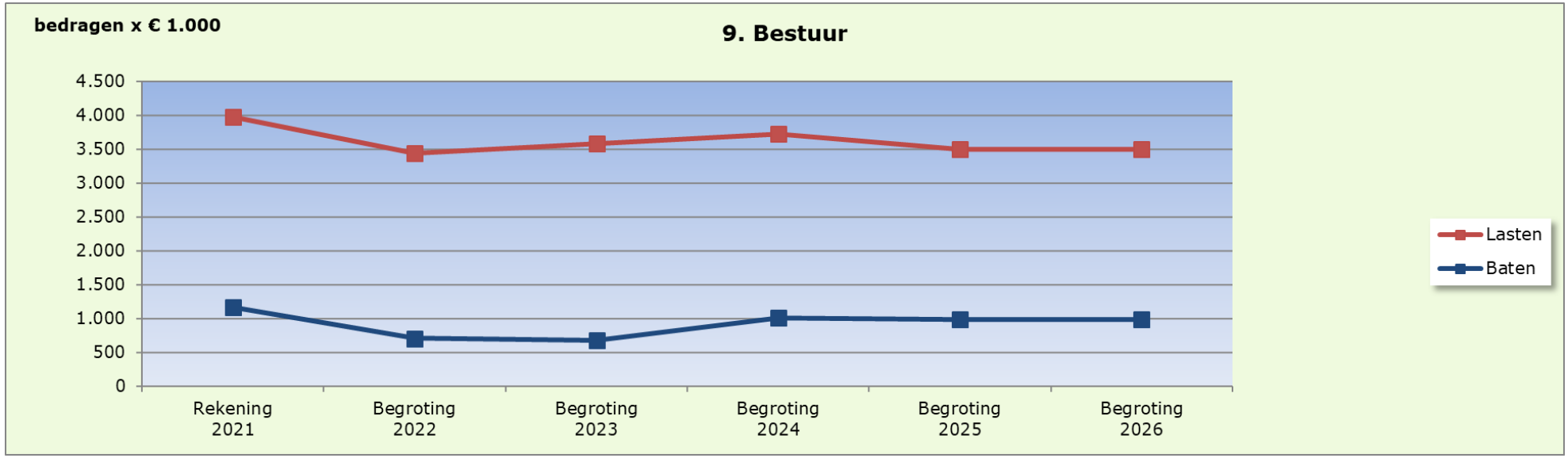

Programma 10. Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien

In dit programma ligt het accent in het begrotingsjaar 2023 op de volgende onderwerpen.

Omschrijving
Aanpassen systematiek toerekenen loonkosten en overhead In deze begroting is een stevige aanzet gemaakt om de toerekening van loonkosten en overhead aan investeringen en grondexploitaties terug te dringen. Die afhankelijk beloopt al jaren een bedrag van circa € 3 miljoen en wordt in deze begroting teruggebracht naar een bedrag van € 1,5 miljoen. Ideaal zou zijn deze toerekening volledig terug te brengen, maar daarvoor biedt de voorliggende begroting 2023 onvoldoende ruimte. Op basis van het huidig meerjarenperspectief lijkt verder terugdringen in de komende jaren mogelijk te zijn.
Algemene uitkering uit het gemeentefonds Op basis van de 'trap op – trap af methodiek' ontvangt de gemeente een veel hogere algemene uitkering uit het gemeentefonds. In het licht van ons financieel herstel is dat een positieve ontwikkeling. Tegelijk moet daarbij ook worden vermeld dat hier het gevaar schuilt dat, op het moment dat het Rijk daadwerkelijk overgaat tot bezuinigen (en dus de geldkraan naar de gemeenten ook een stukje wordt dichtgedraaid) verdergaande bezuinigingen nodig zullen zijn om zo'n tegenvaller het hoofd te kunnen bieden.

Het financiële kader

bedragen x € 1.000

Wat mag het kosten?	Rekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Saldo van baten en lasten						
Lasten	- 11.575	- 12.125	- 14.072	- 15.045	- 14.947	- 14.486
Baten	63.056	64.123	71.791	73.929	76.150	75.724
Totaal Saldo van baten en lasten	**51.481**	**51.998**	**57.720**	**58.884**	**61.203**	**61.238**
Mutatie reserves						
Lasten	- 678	- 18	- 2.430	- 2.927	- 5.883	- 5.329
Baten	125	5	-	-	238	-
Totaal Mutatie reserves	**- 553**	**- 13**	**- 2.430**	**- 2.927**	**- 5.645**	**- 5.329**
Resultaat	**50.927**	**51.985**	**55.290**	**55.957**	**55.558**	**55.909**

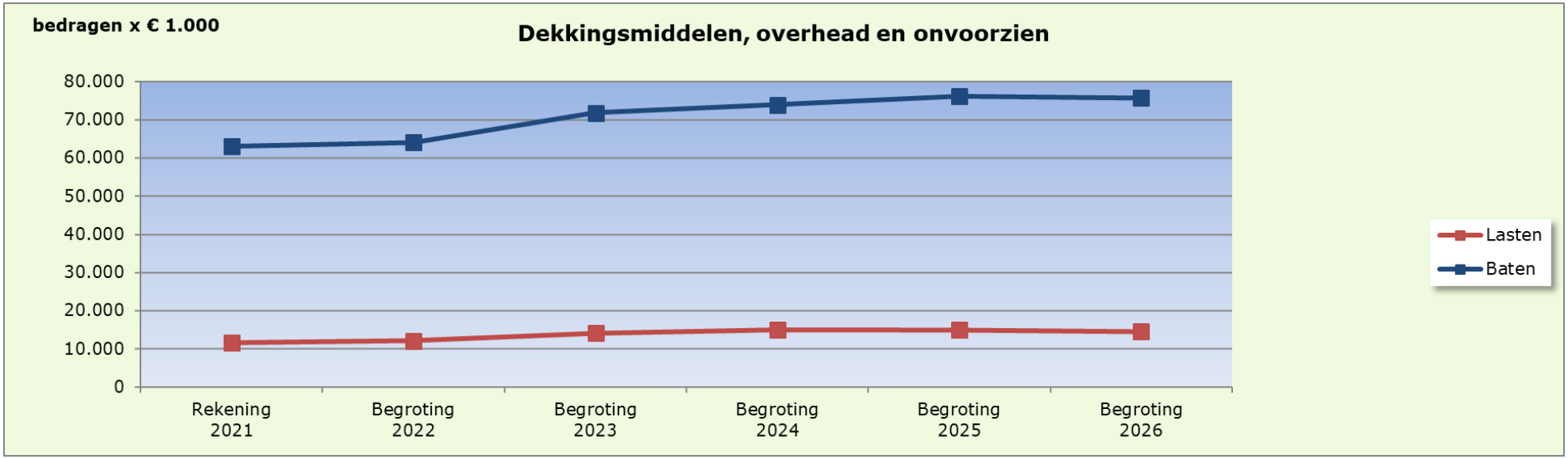

Het hierboven gepresenteerde saldo van baten en lasten kan als volgt gespecificeerd worden opgenomen.

bedragen x € 1.000

Algemene dekkingsmiddelen, onvoorzien en overhead	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Algemene dekkingsmiddelen				
0.7 Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	**55.672**	**56.939**	**59.111**	**58.603**
0.61 OZB woningen	**8.000**	**8.174**	**8.123**	**8.123**
0.62 OZB niet-woningen	**4.020**	**4.454**	**4.489**	**4.489**
0.64 Belastingen overig	**11**	**11**	**11**	**11**
Precariobelasting	11	11	11	11
0.5 Treasury	**509**	**526**	**513**	**695**
Totaal Algemene dekkingsmiddelen	**68.212**	**70.105**	**72.247**	**71.920**
Onvoorzien				
0.8 Overige baten en lasten	**500**	**750**	**1.000**	**1.000**
Stelposten programma 5	500	750	1.000	1.000
Algemene baten en lasten	-	-	-	-
Totaal Onvoorzien	**500**	**750**	**1.000**	**1.000**
Overhead				
0.4 Overhead	**- 10.992**	**- 11.970**	**- 12.044**	**- 11.682**
Totaal Overhead	**- 10.992**	**- 11.970**	**- 12.044**	**- 11.682**
Vennootschapsbelasting				
0.9 Vennootschapsbelasting (VpB)	**-**	**-**	**-**	**-**
Totaal Vennootschapsbelasting	**-**	**-**	**-**	**-**
Totaal	**57.720**	**58.884**	**61.203**	**61.238**

Voor de vennootschapsbelasting is geen raming opgenomen. De gedachte hierachter is dat eventueel te betalen vennootschapsbelasting wordt veroorzaakt door winsten in de grondexploitaties. Een in enig jaar te betalen bedrag aan vennootschapsbelasting wordt in datzelfde jaar direct gedekt door een beschikking over de reserve grondexploitatie. Daarmee is er voor de begroting geen budgettair effect.

Op basis van het Besluit Begroten en Verantwoorden (BBV) dient inzicht te worden verstrekt hoe het bedrag van de overhead tot stand is gekomen. In onderstaande tabel is dat inzichtelijk gemaakt.

bedragen x € 1.000

Specificatie 0.4 Overhead	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Totaal van de lasten	- 12.047	- 12.025	- 12.099	- 11.737
Totaal van de baten	55	55	55	55
Per saldo lasten	**- 11.992**	**- 11.970**	**- 12.044**	**- 11.682**
Toegerekend aan:				
Investeringen	700	-	-	-
Grondexploitaties	150	-	-	-
Voorzieningen	150	-	-	-
Totaal toegerekend	**1.000**	**-**	**-**	**-**
Netto lasten 0.4 overhead	**- 10.992**	**- 11.970**	**- 12.044**	**- 11.682**

Hierbij wordt opgemerkt dat netto lasten van de overhead niet per programma worden toegerekend, maar in één bedrag in dit programma worden opgenomen.

Deel C: Paragrafen

Paragraaf 1 – Lokale heffingen

Wat is het doel van deze paragraaf?
Deze paragraaf geeft een overzicht op hoofdlijnen van de diverse gemeentelijke belastingen, heffingen en rechten die bij de diverse programma's in de programmabegroting geraamd zijn. In het kort geven we aan welk beleid we in het begrotingsjaar gaan voeren ten aanzien van de lokale heffingen. Het lokale beleid is vastgelegd in de belastingverordeningen. Verder is een overzicht opgenomen van de geraamde opbrengsten, wordt aandacht besteed aan de lokale belastingdruk en aan het kwijtscheldingsbeleid.

Doelstellingen

1. Heffing van gemeentelijke belastingen conform de wettelijke regelingen en de door de raad vastgestelde tarieven.
2. De opbrengsten van de belastingen en rechten moeten kostendekkend zijn.
3. Kwijtschelding aan die belastingplichtigen die over onvoldoende financiële middelen beschikken om te betalen.
4. Uitvoering van de Wet WOZ conform de wettelijke bepalingen en de door de Waarderingskamer vastgestelde normen.

Activiteiten in 2023 om deze doelstellingen te bereiken

Doelstelling 1:

1.1 Voor alle heffingen wordt aan de raad voorgesteld om een nieuwe verordening voor 2023 vast te stellen.

1.2 De uitvoering van de taken in het kader van de heffing en invordering van de onroerende-zaakbelastingen, de afvalstoffenheffing, de reinigingsrechten, de rioolheffing, de toeristenbelasting, de forensenbelasting, de precariobelasting en de leges omgevingsvergunningen is overgedragen aan de Belastingsamenwerking Gouwe-Rijnland (BSGR) uit Leiden.

1.3 Ook de afhandeling van de bezwaren tegen de diverse aanslagen gemeentelijke belastingen wordt door de BSGR uitgevoerd. Afhandeling moet geschieden binnen de daarvoor geldende wettelijke termijn. Zowel de Wet WOZ (artikel 30 lid 9) als de gemeentewet (artikel 236 lid 2) geven, in afwijking van artikel 7:10 van de Awb, aan dat uitspraak moet worden gedaan in het kalenderjaar waarin het bezwaarschrift is ontvangen. Dit betekent dus uitspraak doen vóór 31 december 2023. Uiteraard wordt in de meeste gevallen eerder uitspraak gedaan en niet tot de uiterste datum gewacht.

Doelstelling 2:

2.1 Uitgangspunt is dat de tarieven voor de belastingen en rechten de voor 2023 verwachte koopkrachtontwikkeling volgen en daarom met 6% worden verhoogd. Deze verhoging geldt uiteraard niet voor die tarieven die kostendekkend moeten zijn. Deze worden afzonderlijk berekend.

Doelstelling 3:

3.1 Ook de uitvoering van de kwijtschelding van de onder doelstelling 1.2 genoemde heffingen wordt door de BSGR verzorgd. Uiteraard mag de gemeente wel de daarbij te hanteren kwijtscheldingsnorm bepalen. De Gemeente Bodegraven-Reeuwijk hanteert een kwijtscheldingsnorm van 100% van het bijstandsniveau. Dit is het maximale percentage dat de gemeente volgens de wet mag hanteren.

3.2 Bij personen met een bijstandsuitkering worden de gebruikersheffingen automatisch kwijtgescholden. Niet bijstandsgerechtigden met een inkomen op bijstandsniveau kunnen op verzoek voor kwijtschelding in aanmerking komen.

Doelstelling 4:

4.1 De uitvoering van de taken in het kader van de Wet waardering onroerende zaken (WOZ) is overgedragen aan de Belastingsamenwerking Gouwe-Rijnland (BSGR) uit Leiden.

4.2 In het kader van de Wet WOZ wordt het complete onroerende zaken bestand door de BSGR opnieuw gewaardeerd naar het prijspeilniveau 1 januari 2022.

4.3 De beschikkingen worden door de BSGR begin 2023 verstuurd. De nieuw vast te stellen waardes, die o.a. als grondslag dienen voor de gemeentelijke onroerende-zaakbelastingen, zullen voor een periode van één jaar gelden. Al sinds 2007 worden de WOZ-waardes namelijk jaarlijks vastgesteld.

4.4 Ook de afhandeling van de bezwaren tegen de WOZ-beschikkingen wordt door de BSGR uitgevoerd. Ook hier geldt weer dat afhandeling moet geschieden binnen de daarvoor geldende wettelijke termijn en dus uiterlijk vóór 31 december 2023.

Overzicht tarieven per belasting/heffing/recht

Onroerende-zaakbelastingen (OZB)

Voorgesteld wordt om de opbrengst van de OZB, naast de algemene inflatiecorrectie van 6%, nog extra te verhogen. In de eerste plaats met 7% ter compensatie van de achteraf bezien te lage inflatiecorrectie die bij de tarieven voor 2022 was doorgevoerd. Verder met 6% ter compensatie van de verlaging van de afvalstoffenheffing en de rioolheffing. En tenslotte ook nog een autonome verhoging van 5% bij de woningen en 12,5% bij de niet-woningen. Per saldo stijgt het tarief voor de woningen dan met 24% en het tarief voor de niet-woningen met 31,5%.

Dit alles betekent echter niet dat de voor 2022 vastgestelde tarieven zonder meer met deze percentages kunnen worden verhoogd. Om tot een goede tariefberekening te komen zullen eerst 2 tussenstappen genomen moeten worden:

1. herberekening van de tarieven voor 2022 aan de hand van de definitieve cijfers omtrent de waardeontwikkeling tussen 1 januari 2020 en 1 januari 2021: een verordening OZB moet altijd vóór 1 januari van het belastingjaar worden vastgesteld. Op dat moment zijn de definitieve cijfers omtrent de WOZ-waardeontwikkeling echter nog niet bekend. Daarom wordt bij het berekenen van de tarieven uitgegaan van een prognose. Dat kan dus betekenen dat de tarieven, als de definitieve cijfers omtrent de waardeontwikkeling afwijken van de prognose, iets te laag of te hoog worden vastgesteld. En als deze te hoog of te laag vastgestelde tarieven dan weer als basis dienen voor de tarieven van het jaar daarop, dan blijft die te hoge of te lage tariefstelling bestaan. Aan de raad is daarom toegezegd om eenmaal vastgestelde tarieven eerst te herberekenen aan de hand van de definitieve cijfers omtrent de waardeontwikkeling en deze herberekende tarieven dan als basis te laten dienen voor het jaar daarop.

2. correctie van de voor 2022 herberekende tarieven aan de hand van de waardeontwikkeling tussen 1 januari 2021 en 1 januari 2022. Begin 2023 zullen door de BSGR nieuwe WOZ-waardes worden vastgesteld, die als grondslag zullen dienen voor de OZB. Deze nieuwe WOZ-waardes worden vastgesteld naar het prijspeilniveau van 1 januari 2022. Voor 2022 golden als grondslag voor de OZB nog WOZ-waardes die waren vastgesteld naar het prijspeilniveau 1 januari 2021. De voor 2022 vastgestelde of herberekende tarieven moeten daarom worden gecorrigeerd voor de gemiddeld opgetreden waardestijging (of –daling) die tussen 1 januari 2021 en 1 januari 2022 heeft plaatsgevonden. Wanneer een dergelijke correctie niet zou worden toegepast en de voor 2022 vastgestelde of herberekende tarieven met 24% en 31,5% zouden worden opgehoogd, zouden bij een stijging van de WOZ-waarde te hoge tarieven worden vastgesteld en zou de opbrengst van de OZB dus meer stijgen dan nu wordt voorgesteld.

Vergelijking van de tarieven voor 2023 met die van 2022, uitgaande van een verhoging met 24% voor de woningen en 31,5% voor de niet-woningen, geeft dan het volgende beeld:

Onroerende zaak belasting - tarieven	Begroting 2022 (vastgesteld)	Begroting 2022 (gecorrigeerd)	Begroting 2023
Woningen - eigenaar	0,1162%	0,1156%	0,1290%
Niet-woningen - gebruiker	0,4671%	0,4654%	0,5993%

Opmerking verdient nog wel het volgende: bovengenoemde berekeningen zijn gebaseerd op een indicatie met betrekking tot de waardeontwikkeling. De kans is daardoor aanwezig dat de tarieven voor 2023 in verband met de definitieve cijfers omtrent de ontwikkeling van de WOZ-waardes moeten worden bijgesteld. In het kader van de vaststelling van de Verordening OZB in december 2022 wordt u hierover nader geïnformeerd.

Toeristenbelasting

Voorgesteld wordt om de opbrengst van de toeristenbelasting, naast de algemene inflatiecorrectie van 6%, met € 50.000 extra te verhogen. Per saldo stijgen de tarieven daarmee met 12%. Vergelijking van de tarieven voor 2023 met die van de twee voorgaande jaren geeft dan het volgende beeld.

Toeristenbelasting - tarieven	Rekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Algemeen tarief	€ 3,10	€ 3,15	€ 3,50
Hotels en pensions	€ 2,35	€ 2,35	€ 2,65
Vakantieparken	€ 2,00	€ 2,00	€ 2,25
Campings en b&b's	€ 1,55	€ 1,60	€ 1,75

Precariobelasting
Voorgesteld wordt om de tarieven voor de precariobelasting met alleen de inflatiecorrectie van 6% te verhogen. Vergelijking van de tarieven voor 2023 met die van de twee voorgaande jaren, geeft dan het volgende beeld:

Precariobelasting - tarieven	Rekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Precario op kabels en leidingen - tarief per meter	€ 1,26	vervallen	vervallen
Precario op terrassen - tarief per meter2			
- per week	€ 0,00	€ 1,05	€ 1,11
- per maand	€ 0,00	€ 3,20	€ 3,39
- per jaar	€ 0,00	€ 26,84	€ 28,45
Precario op bouwmaterialen - tarief per meter2			
- per week	€ 1,04	€ 1,05	€ 1,11
- per maand	€ 3,16	€ 3,20	€ 3,39
- per jaar	€ 26,45	€ 26,84	€ 28,45
Precario op uitstallingen - tarief per meter2			
- per week	€ 1,04	€ 1,05	€ 1,11
- per maand	€ 3,16	€ 3,20	€ 3,39
- per jaar	€ 26,45	€ 26,84	€ 28,45

Forensenbelasting
Voorgesteld wordt om de opbrengst van de forensenbelasting, naast de algemene inflatiecorrectie van 6%, met € 50.000 extra te verhogen. Per saldo stijgt het tarief daarmee met 22%. Vergelijking van het tarief voor 2023 met dat van de twee voorgaande jaren, geeft dan het volgende beeld:

Forensenbelasting - tarieven	Rekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Forensenbelasting	1% van de WOZ-waarde met een maximum van € 2.376,--	1% van de WOZ-waarde met een maximum van € 2.411,--	1% van de WOZ-waarde met een maximum van € 2.941,--

Hierbij wordt opgemerkt dat voorgesteld wordt om alleen het maximumbedrag te verhogen en niet het percentage, omdat vrijwel alle objecten die in aanmerking komen voor de forensenbelasting een WOZ-waarde hebben die ruim hoger is dan de maximumgrondslag en derhalve, bij een gemiddelde stijging van de WOZ-waardes, in 2023 het maximumbedrag blijven betalen.

Reinigingsheffingen
Zoals in het coalitieakkoord "Eerlijk aan de slag" is aangegeven kunnen, door weloverwogen bezuinigingen op rioolonderhoud en afval, de tarieven voor de rioolheffing en de reinigingsheffingen, rekening houdend met het feit dat het hier om kostendekkende heffingen gaat, met 5% worden verlaagd. Daarnaast wordt voor 2023 wel de algemene inflatiecorrectie van 6% doorgevoerd. Per saldo stijgen de tarieven voor de reinigingsheffingen daarmee met slechts 0,7%. Vergelijking van de tarieven voor 2023 met die van de twee voorgaande jaren, geeft dan het volgende beeld:

Afvalstoffenheffing - tarieven	Rekening 2021		Begroting 2022		Begroting 2023	
	vast	variabel	vast	variabel	vast	variabel
Vastrecht éénpersoonshuishouden	€ 216,00		€ 221,64		€ 223,92	
Vastrecht meerpersoonshuishouden	€ 265,32		€ 271,80		€ 274,44	
Inworp ondergrondse container		€ 1,77		€ 1,79		€ 1,80
Lediging 140 liter minicontainer restafval		€ 4,13		€ 4,18		€ 4,22
Lediging 240 liter minicontainer restafval		€ 7,08		€ 7,16		€ 7,23

Reinigingsrechten - tarieven (excl. BTW)	Rekening 2021		Begroting 2022		Begroting 2023	
	vast	variabel	vast	variabel	vast	variabel
Vastrecht	€ 265,32		€ 271,80		€ 274,44	
Inworp ondergrondse container		€ 1,75		€ 1,79		€ 1,80
Lediging 140 liter minicontainer restafval		€ 4,08		€ 4,18		€ 4,22
Lediging 240 liter minicontainer restafval		€ 7,00		€ 7,16		€ 7,23

Rioolheffing
Zoals in het coalitieakkoord "Eerlijk aan de slag" is aangegeven kunnen, door weloverwogen bezuinigingen op rioolonderhoud en afval, de tarieven voor de rioolheffing en de reinigingsheffingen, rekening houdend met het feit dat het hier om kostendekkende heffingen gaat, met 5% worden verlaagd. Daarnaast wordt voor 2023 wel de algemene inflatiecorrectie van 6% doorgevoerd. Verder heeft uw raad bij de vaststelling van het Gemeentelijk Rioleringsplan 2023-2025 besloten om de tarieven voor de rioolheffing over een aantal jaren extra te verhogen en daarbij is voor 2023 een extra verhoging van 1,8% afgesproken. Per saldo stijgen de tarieven voor de rioolheffing in 2023 dus met ongeveer 2,8%. Vergelijking van de tarieven voor 2023 met die van de twee voorgaande jaren, geeft dan het volgende beeld:

Rioolheffing - tarieven	Rekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Eigenarenheffing			
- bij afvoer van huishoudelijk of bedrijfsafvalwater	€ 130,44	€ 135,24	€ 139,08
- bij afvoer van alleen hemelwater	€ 14,40	€ 14,88	€ 15,36
Gebruikersheffing bij een waterverbruik van:			
- 50 m3 of minder	€ 112,20	€ 116,40	€ 119,64
- meer dan 50 m3, maar niet meer dan 100 m3	€ 146,40	€ 151,80	€ 156,12
- meer dan 100 m3, maar niet meer dan 150 m3	€ 185,88	€ 192,72	€ 198,24
- meer dan 150 m3, maar niet meer dan 200 m3	€ 231,48	€ 240,12	€ 246,84
- meer dan 200 m3, maar niet meer dan 300 m3	€ 284,04	€ 294,60	€ 302,88
- meer dan 300 m3, maar niet meer dan 600 m3	€ 406,92	€ 422,04	€ 434,04
- meer dan 600 m3, maar niet meer dan 1.500 m3	€ 877,20	€ 909,96	€ 935,64
- meer dan 1.500 m3, maar niet meer dan 3.000 m3	€ 1.315,80	€ 1.365,00	€ 1.403,52
- meer dan 3.000 m3, maar niet meer dan 6.000 m3	€ 2.631,84	€ 2.730,36	€ 2.807,28
- meer dan 6.000 m3, maar niet meer dan 15.000 m3	€ 4.386,36	€ 4.550,64	€ 4.678,80
- meer dan 15.000 m3, maar niet meer dan 30.000 m13	€ 8.772,96	€ 9.101,52	€ 9.358,08
- meer dan 30.000 m3, maar niet meer dan 100.000 m3	€ 17.545,90	€ 18.203,16	€ 18.716,16
- meer dan 100.000 m3	€ 26.319,00	€ 27.304,92	€ 28.074,36

Overige tarieven en heffingen

De overige tarieven en heffingen (waaronder bijvoorbeeld de leges en de lijkbezorgingsrechten) worden aangepast op grond van de nominale ontwikkelingen. Zoals aangegeven bedraagt de stijging voor 2023 6%. Daarnaast is het nog goed om op te merken dat in verband met de invoering van de nieuwe Omgevingswet er ook het een en ander gaat veranderen in de legesverordening, waaronder ook de hoogte van verschillende tarieven. Bij de vaststelling van de legesverordening in december 2022 zult u daar nader over worden geïnformeerd.

Lokale belastingdruk huishoudens

In vergelijkende overzichten van gemeenten in Nederland wordt vaak de lokale lastendruk van een gemiddelde woning als maatstaf genomen. In onderstaand overzicht treft u een vergelijking aan van enkele heffingen van gemeenten in de regio. Het betreft de heffingen voor het jaar 2022 en is gebaseerd op informatie van het Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (COELO) en de Waarderingskamer. In het overzicht wordt de belastingdruk weergegeven zowel voor een woning met een gemiddelde waarde als voor een woning met een WOZ-waarde van € 325.000. Voor de afvalstoffenheffing wordt uitgegaan van een meerpersoonshuishouden en bij de rioolheffing van het waterverbruik van een gemiddeld gezin.

Lokale lastendruk	Gemiddelde taxatie waarde	Tarief OZB woonruimte	Tarief Afvalstoffen heffing	Tarief Riool rechten	Bij een gemiddelde taxatiewaarde	Bij een taxatiewaarde van € 325.000
Alphen aan den Rijn	€ 310.000	**0,0893%**	€ 330,24	€ 253,80	**€ 860,87**	€ 874,26
Zuidplas	€ 344.000	0,1082%	€ 316,27	**€ 192,15**	€ 880,63	**€ 860,07**
Bodegraven-Reeuwijk	€ 379.000	0,1162%	€ 330,27	€ 327,96	€ 1.098,63	€ 1.035,88
Leiden	€ 347.000	0,1164%	**€ 424,44**	€ 212,28	€ 1.040,45	€ 1.014,85
Gouda	**€ 279.000**	0,0942%	€ 326,51	**€ 500,10**	€ 1.089,43	**€ 1.132,76**
Oudewater	€ 370.000	**0,1246%**	€ 308,80	€ 334,84	**€ 1.104,66**	€ 1.048,59
Woerden	€ 356.000	0,1127%	**€ 261,00**	€ 240,60	€ 902,81	€ 867,87
Nieuwkoop	**€ 382.000**	0,1176%	€ 335,69	€ 214,32	€ 999,24	€ 932,21
Waddinxveen	€ 317.000	0,1018%	€ 350,07	€ 208,76	€ 881,54	€ 889,68
Gemiddeld	**€ 342.667**	**0,1090%**	**€ 331,48**	**€ 276,09**	**€ 984,25**	**€ 961,80**

Bron: COELO en Waarderingskamer

Uit het vorenstaande overzicht blijkt dat het OZB-tarief van de gemeente Bodegraven-Reeuwijk in 2022 weliswaar boven het gemiddelde ligt van de omliggende gemeenten, maar niet het hoogste tarief is. Het tarief van de afvalstoffenheffing ligt vrijwel op het gemiddelde. Het tarief voor de rioolheffing is niet het hoogste, maar ligt nog wel ruim boven het gemiddelde. De totale belastingdruk in 2022 is bij een woning met een gemiddelde taxatiewaarde de op één na hoogste van de regio en bij een woning met een WOZ-waarde van € 325.000 de op twee na hoogste.

Kwijtschelding

Kwijtschelding van gemeentelijke belastingen is mogelijk, indien is vastgesteld dat er onvoldoende financiële middelen om te betalen aanwezig zijn. Verder is kwijtschelding afhankelijk van de betalingscapaciteit van de belastingplichtige. De betalingscapaciteit wordt vastgesteld door van het netto besteedbare inkomen, bepaalde vaste lasten - zoals de kosten van bestaan - af te trekken. Deze kosten van bestaan (ook wel de kwijtscheldingsnorm genoemd) zijn voor decentrale overheden vastgesteld op maximaal 100% van de bijstandsnorm. Net als de meeste andere gemeenten hanteert Bodegraven-Reeuwijk een normpercentage van 100%.

Kwijtscheldingen	Rekening 2021		Begroting 2022		Begroting 2023	
	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag
Afvalstoffenheffing	479	€137.529	400	€122.000	400	€ 123.000
OZB	7	€1.898	5	€3.000	5	€ 4.000
Rioolheffing	484	€80.130	400	€85.000	400	€ 87.000
Diverse heffingen voorgaande jaren	79	€12.800				
Totaal	**1.049**	**232.357**	**805**	**210.000**	**805**	**214.000**

Wat zijn de opbrengsten?

bedragen x € 1.000

Lokale heffingen	Rekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Onroerende Zaak Belasting	9.824	10.089	12.586	13.196	13.179	13.179
Forensenbelasting	370	332	452	452	452	452
Toeristenbelasting	694	862	1.062	1.062	1.115	1.115
Precariobelasting	945	10	11	11	11	11
Afvalstoffenheffing	4.518	4.646	4.693	4.693	4.693	4.693
Reinigingsrechten	111	84	89	89	89	89
Rioolheffing	4.867	4.954	4.991	4.984	5.018	4.997
Totaal lokale heffingen	**21.328**	**20.978**	**23.885**	**24.487**	**24.557**	**24.536**

bedragen x € 1.000

Leges	Rekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Leges burgelijke stand	57	43	46	46	46	46
Leges GBA	18	18	19	19	19	19
Leges naturalisaties	41	27	28	28	28	28
Leges omgevingsvergunningen	1.901	1.952	2.070	2.066	2.066	2.066
Leges reisdocumenten	167	157	109	430	445	445
Leges rijbewijzen	178	136	128	138	102	102
Begrafenisrechten	331	462	490	490	490	490
Marktgelden	58	67	71	71	71	71
Totaal leges	**2.749**	**2.862**	**2.961**	**3.289**	**3.269**	**3.269**

Kostendekkendheid

In deze paragraaf wordt tevens inzicht gegeven in de mate van kostendekkendheid van de verschillende heffingen en hoe de berekening van deze kostendekkendheid tot stand is gekomen. In de hierna volgende tabellen en grafieken wordt de berekening en de mate van kostendekkendheid weergegeven.

bedragen x € 1.000

Berekening kostendekkendheid rioolheffing	Begroting 2022		Begroting 2023	
	Bedrag	%	Bedrag	%
Kosten heffing				
Netto kosten				
Kosten, incl. (omslag)rente	3.843	77,6%	3.844	76,5%
Inkomsten, excl. heffingen	- 38	-0,8%	- 40	-0,8%
Netto kosten	**3.805**	**76,9%**	**3.804**	**75,7%**
Toe te rekenen kosten				
Overhead incl. (omslag)rente	474	9,6%	537	10,7%
BTW *1)	672	13,6%	687	13,7%
Toe te rekenen kosten	**1.146**	**23,1%**	**1.224**	**24,3%**
Totale kosten heffing	**4.951**	**100,0%**	**5.028**	**100,0%**
Totale opbrengsten heffing	**4.950**		**4.989**	
Dekkingspercentage rioolheffing		**100,0%**		**99,2%**

*1) De BTW zoals opgenomen in de tabel betreft (via BCF compensabele) BTW over gemaakte kosten in het kader van heffingen.

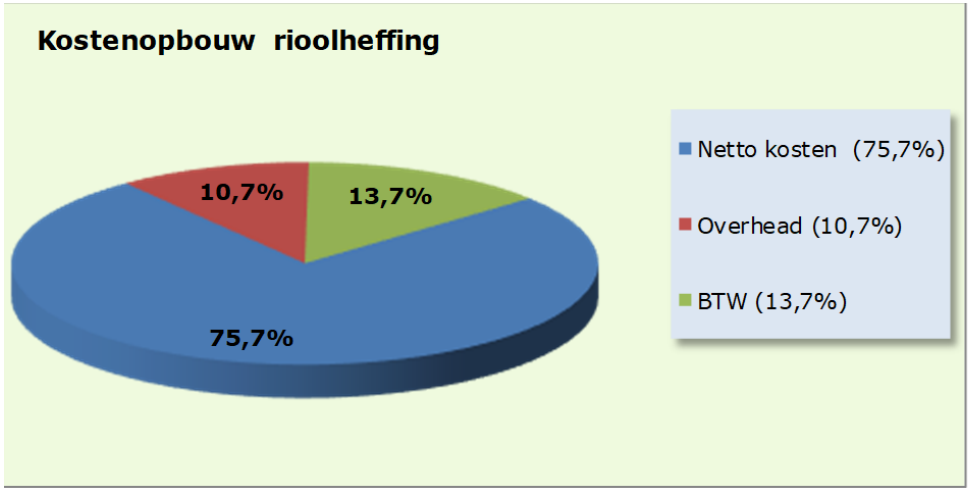

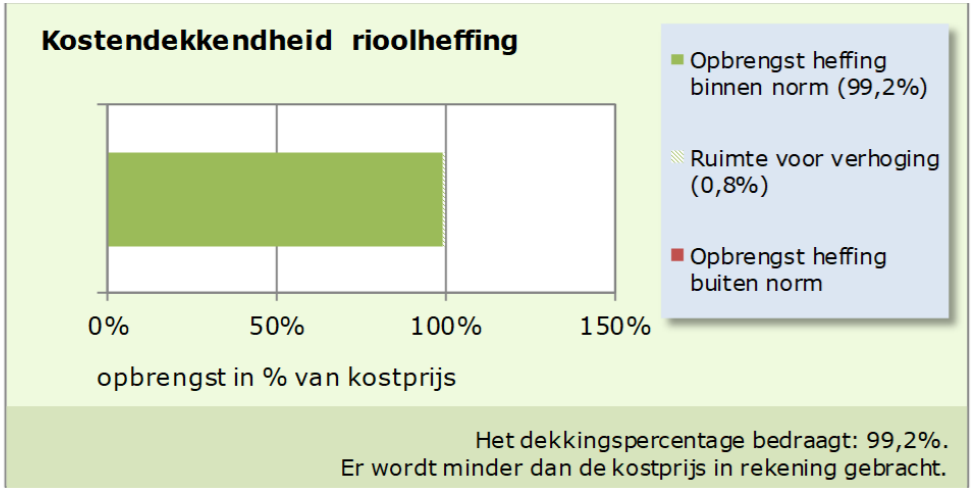

bedragen x € 1.000

Berekening kostendekkendheid afvalstoffenheffing en reinigingsrechten	Begroting 2022		Begroting 2023	
	Bedrag	%	Bedrag	%
Kosten heffing				
Netto kosten				
Kosten, incl. (omslag)rente	3.958	81,8%	4.742	83,6%
Inkomsten, excl. heffingen	- 333	-6,9%	- 574	-10,1%
Netto kosten	**3.625**	**75,0%**	**4.169**	**73,5%**
Toe te rekenen kosten				
Overhead, incl. (omslag)rente	488	10,1%	662	11,7%
BTW *1)	724	15,0%	843	14,9%
Toe te rekenen kosten	**1.211**	**25,0%**	**1.505**	**26,5%**
Totale kosten heffing	**4.836**	**100,0%**	**5.673**	**100,0%**
Totale opbrengsten heffing	**4.726**		**4.779**	
Dekkingspercentage afvalstoffenheffing en reinigingsrechten		**97,7%**		**84,2%**

*1) De BTW zoals opgenomen in de tabel betreft (via BCF compensabele) BTW over gemaakte kosten in het kader van heffingen.

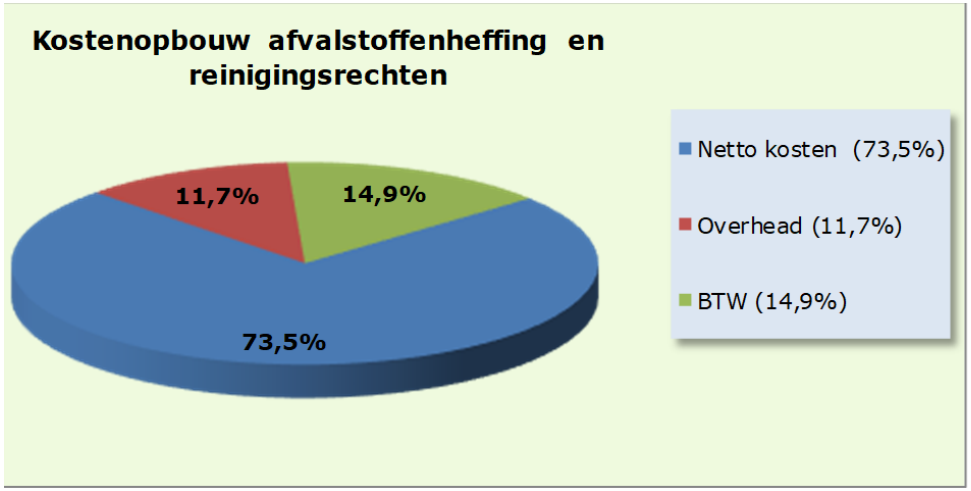

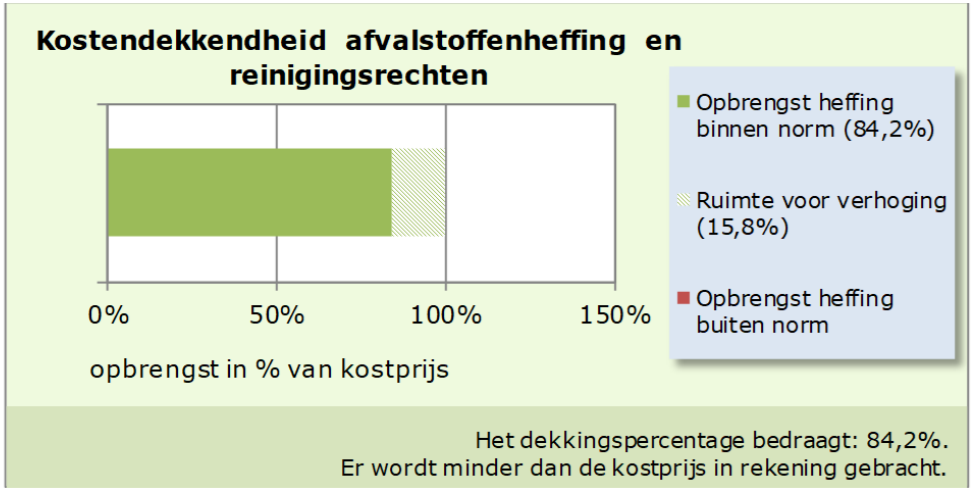

bedragen x € 1.000

Berekening kostendekkendheid grafrechten	Begroting 2022		Begroting 2023	
	Bedrag	%	Bedrag	%
Kosten heffing				
Netto kosten				
Kosten, incl. (omslag)rente	588	89,0%	653	87,8%
Inkomsten, excl. heffingen	-	0,0%	-	0,0%
Netto kosten	**588**	**89,0%**	**653**	**87,8%**
Toe te rekenen kosten				
Overhead, incl. (omslag)rente	72	11,0%	91	12,2%
BTW *1)	-	0,0%	-	0,0%
Toe te rekenen kosten	**72**	**11,0%**	**91**	**12,2%**
Totale kosten heffing	**660**	**100,0%**	**744**	**100,0%**
Totale opbrengsten heffing	**462**		**490**	
Dekkingspercentage grafrechten		**70,0%**		**65,8%**

*1) De BTW zoals opgenomen in de tabel betreft (via BCF compensabele) BTW over gemaakte kosten in het kader van heffingen.

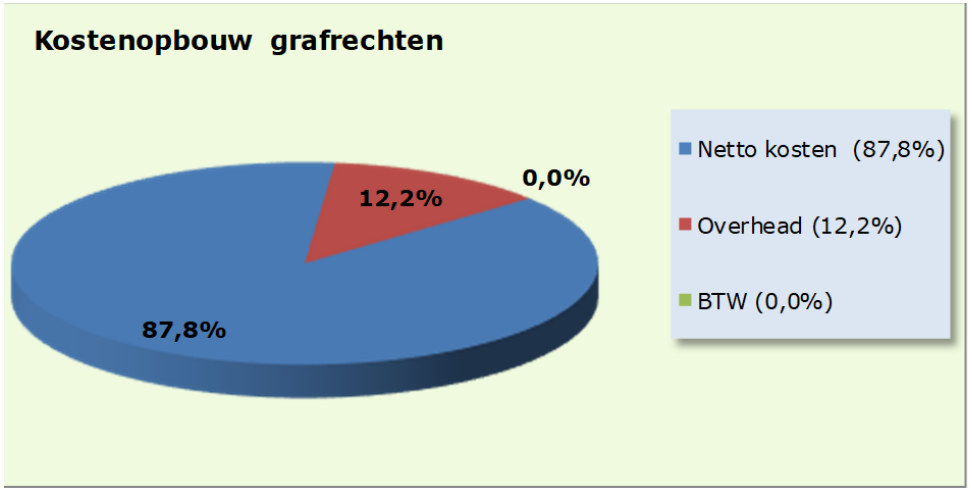

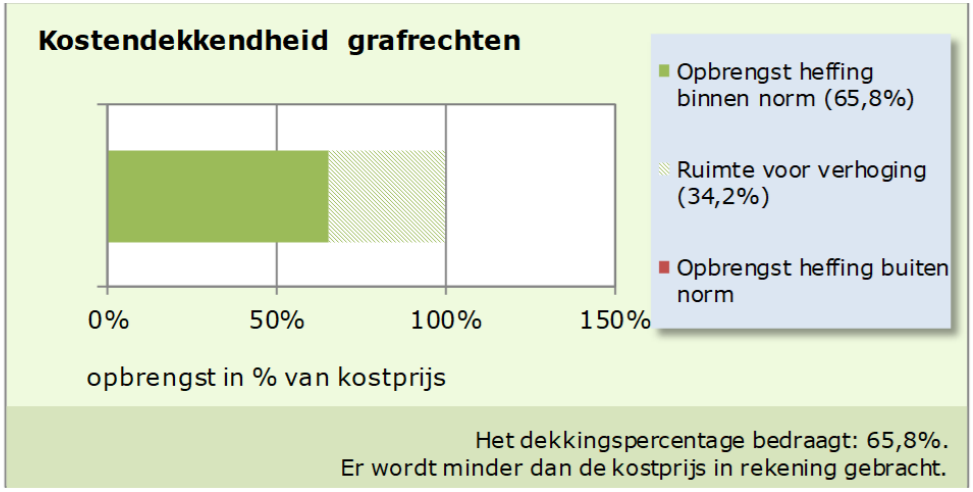

bedragen x € 1.000

Berekening kostendekkendheid marktgelden	Begroting 2022		Begroting 2023	
	Bedrag	%	Bedrag	%
Kosten heffing				
Netto kosten				
Kosten, incl. (omslag)rente	57	84,7%	61	83,2%
Inkomsten, excl. heffingen	-	0,0%	-	0,0%
Netto kosten	**57**	**84,7%**	**61**	**83,2%**
Toe te rekenen kosten				
Overhead, incl. (omslag)rente	7	10,5%	8	11,6%
BTW *1)	3	4,9%	4	5,2%
Toe te rekenen kosten	**10**	**15,3%**	**12**	**16,8%**
Totale kosten heffing	**68**	**100,0%**	**73**	**100,0%**
Totale opbrengsten heffing	**67**		**71**	
Dekkingspercentage marktgelden		**99,4%**		**97,7%**

*1) De BTW zoals opgenomen in de tabel betreft (via BCF compensabele) BTW over gemaakte kosten in het kader van heffingen.

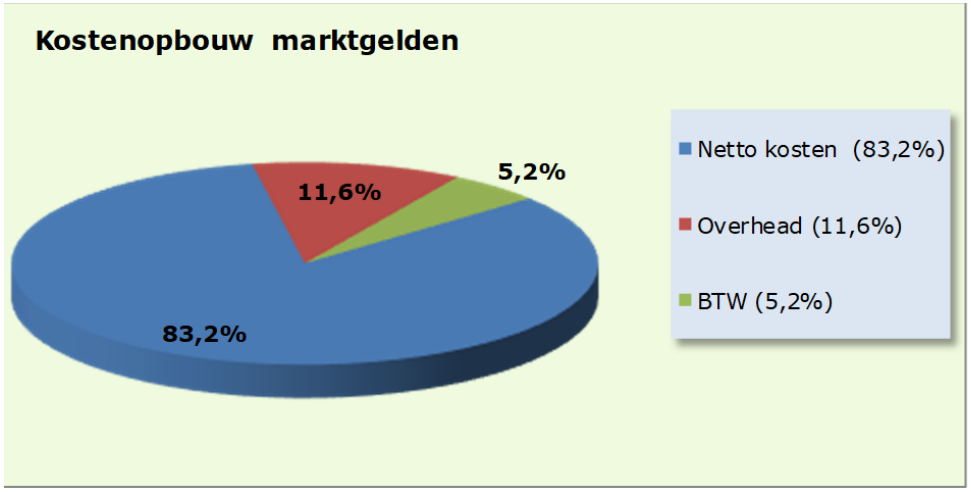

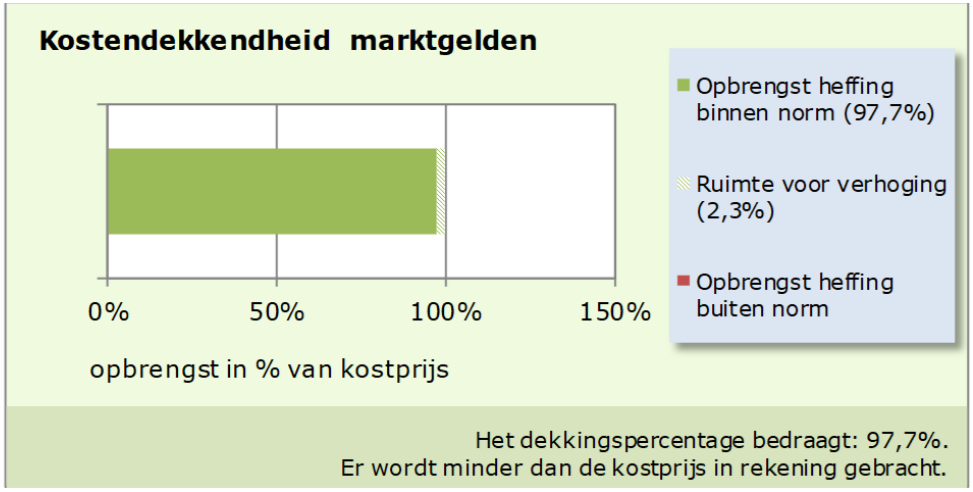

bedragen x € 1.000

Berekening kostendekkendheid afmeervergunningen	Begroting 2022		Begroting 2023	
	Bedrag	%	Bedrag	%
Kosten heffing				
Netto kosten				
Kosten, incl. (omslag)rente	2	74,8%	32	76,0%
Inkomsten, excl. heffingen	-	0,0%	-	0,0%
Netto kosten	**2**	**74,8%**	**32**	**76,0%**
Toe te rekenen kosten				
Overhead, incl. (omslag)rente	0	8,6%	4	10,6%
BTW *1)	0	16,6%	6	13,4%
Toe te rekenen kosten	**1**	**25,2%**	**10**	**24,0%**
Totale kosten heffing	**2**	**100,0%**	**42**	**100,0%**
Totale opbrengsten heffing	**2**		**2**	
Dekkingspercentage afmeervergunningen		**95,5%**		**5,7%**

*1) De BTW zoals opgenomen in de tabel betreft (via BCF compensabele) BTW over gemaakte kosten in het kader van heffingen.

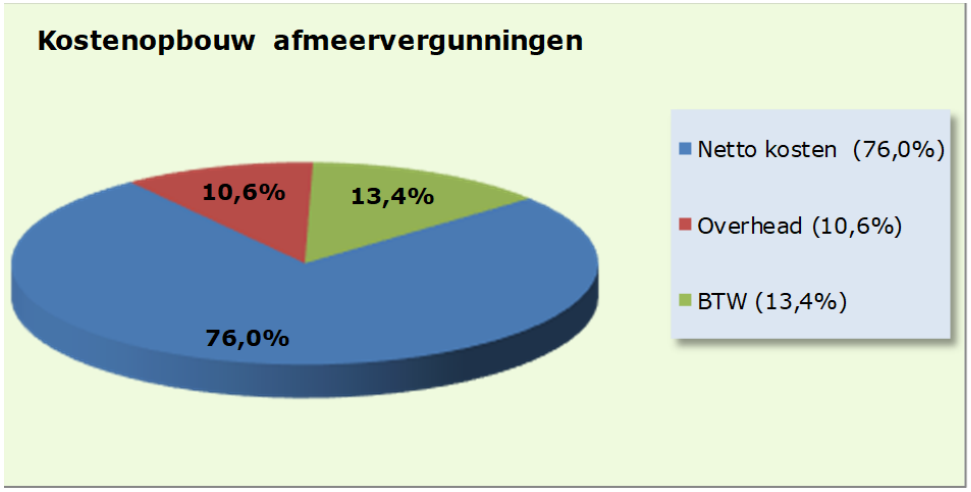

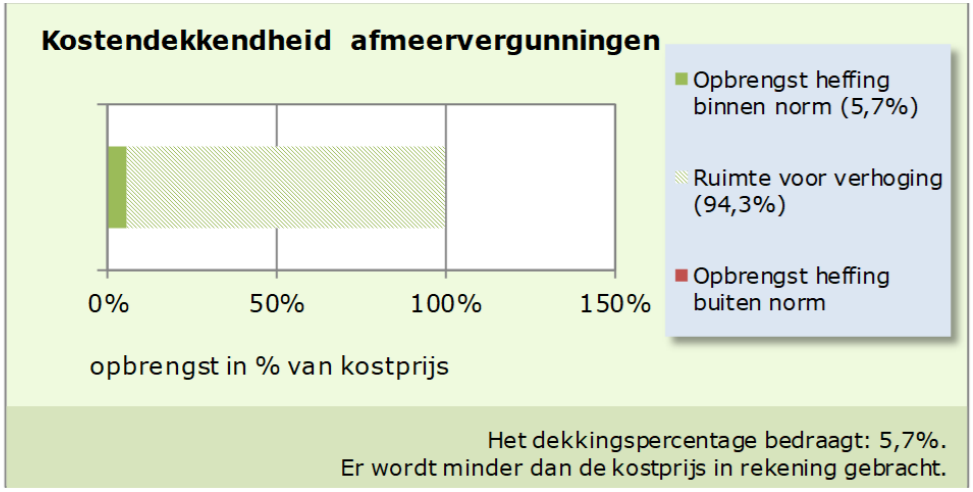

bedragen x € 1.000

Berekening kostendekkendheid legesverordening	Begroting 2022		Begroting 2023	
	Bedrag	%	Bedrag	%
Kosten heffing				
Netto kosten				
Kosten omgevingsvergunning, incl. (omslag)rente	1.613	57,6%	1.691	53,7%
Kosten rijbewijzen, reisdocumenten, incl. (omslag)rente	500	17,8%	557	17,7%
Kosten overige, incl. (omslag)rente	201	7,2%	323	10,2%
Inkomsten omgevingsvergunning, excl. heffingen	-	0,0%	-	0,0%
Inkomsten rijbewijzen, reisdocumenten, excl. heffingen	-	0,0%	-	0,0%
Inkomsten overige, excl. heffingen	-	0,0%	-	0,0%
Netto kosten	**2.313**	**82,6%**	**2.571**	**81,6%**
Toe te rekenen kosten				
Overhead omgevingsvergunning, incl. (omslag)rente	199	7,1%	236	7,5%
Overhead rijbewijzen, reisdocumenten, incl. (omslag)rente	60	2,1%	78	2,5%
Overhead overige, incl. (omslag)rente	24	0,9%	45	1,4%
BTW omgevingsvergunning *1)	154	5,5%	163	5,2%
BTW rijbewijzen, reisdocumenten *1)	33	1,2%	33	1,0%
BTW overige *1)	18	0,6%	23	0,7%
Toe te rekenen kosten	**488**	**17,4%**	**578**	**18,4%**
Totale kosten heffing	**2.801**	**100,0%**	**3.149**	**100,0%**
Opbrengsten heffing				
Opbrengsten omgevingsvergunning	1.952		2.070	
Opbrengsten rijbewijzen, reisdocumenten	302		247	
Opbrengsten overige	169		180	
Totale opbrengsten heffing	**2.423**		**2.497**	
Dekkingspercentage omgevingsvergunning		**99,3%**		**99,0%**
Dekkingspercentage rijbewijzen, reisdocumenten		**51,0%**		**37,1%**
Dekkingspercentage overige		**69,4%**		**46,0%**
Dekkingspercentage legesverordening totaal		**86,5%**		**79,3%**

*1) De BTW zoals opgenomen in de tabel betreft (via BCF compensabele) BTW over gemaakte kosten in het kader van heffingen.

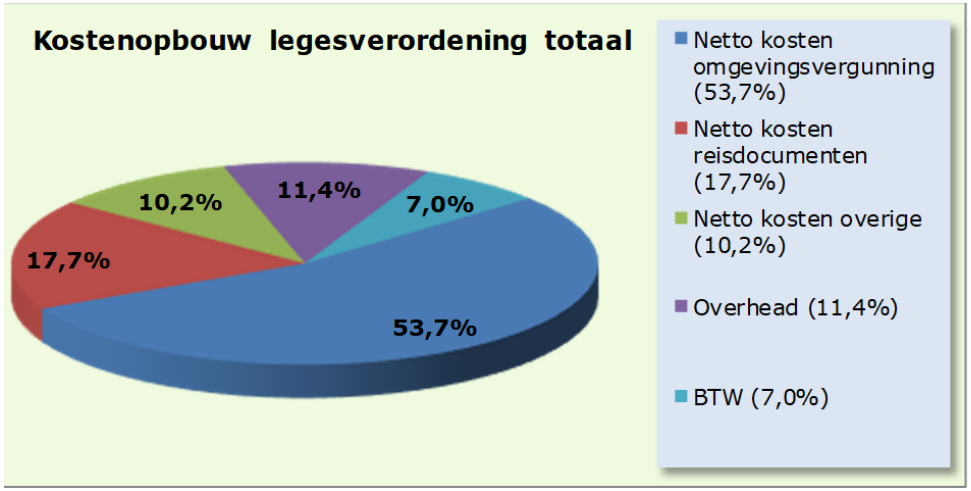
Kostenopbouw legesverordening totaal
10,2%
11,4%
7,0%
17,7%
53,7%
Netto kosten omgevingsvergunning (53,7%)
Netto kosten reisdocumenten (17,7%)
Netto kosten overige (10,2%)
Overhead (11,4%)
BTW (7,0%)

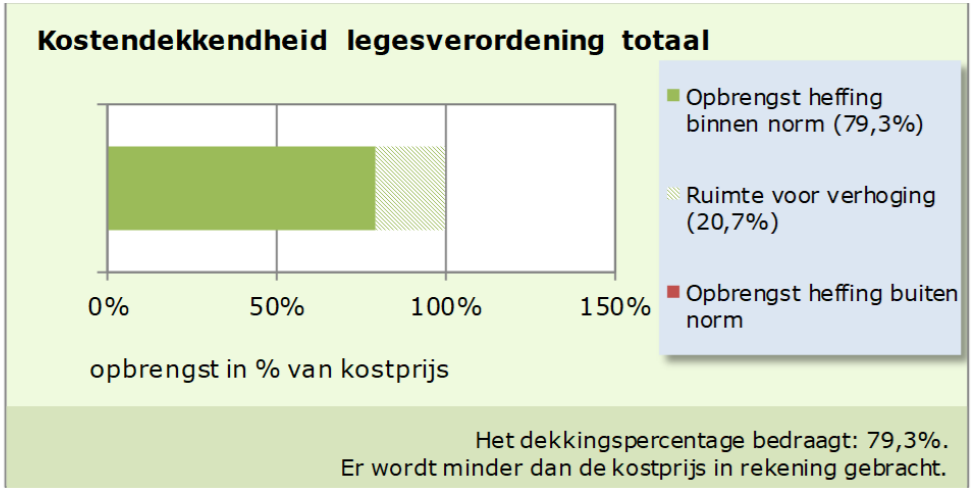
Kostendekkendheid legesverordening totaal
0%
50%
100%
150%
opbrengst in % van kostprijs
Opbrengst heffing binnen norm (79,3%)
Ruimte voor verhoging (20,7%)
Opbrengst heffing buiten norm
Het dekkingspercentage bedraagt: 79,3%.
Er wordt minder dan de kostprijs in rekening gebracht.

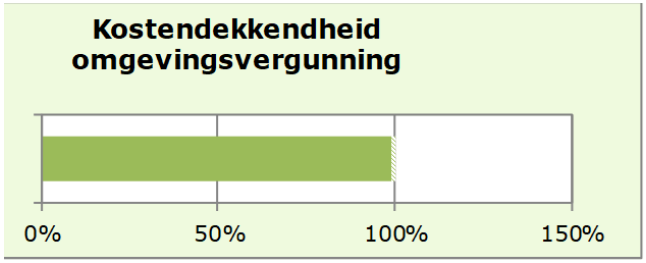
Kostendekkendheid omgevingsvergunning
0%
50%
100%
150%

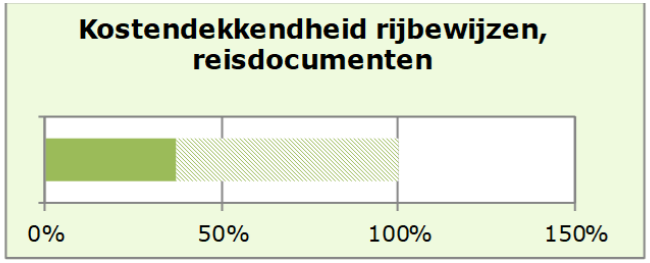
Kostendekkendheid rijbewijzen, reisdocumenten
0%
50%
100%
150%

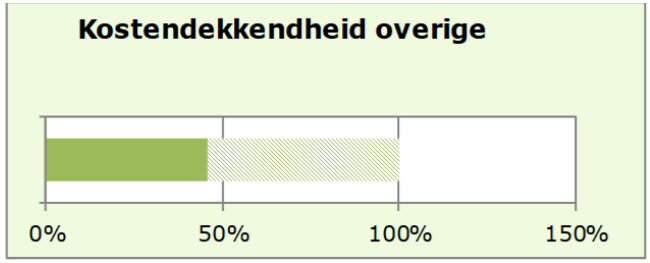
Kostendekkendheid overige
0%
50%
100%
150%

Overhead
Voor wat betreft de overhead wordt opgemerkt dat deze niet aan de verschillende taakvelden wordt toegerekend maar in één totaal in het programma "algemene dekkingsmiddelen, overhead en onvoorzien" tot uitdrukking wordt gebracht. In het kader van de berekening van de kostendekkendheid van de tarieven wordt de overhead als het ware omgeslagen over de verschillende onderdelen. Hierbij wordt de verhouding van de kosten per taakveld versus het totaal van de kosten van alle taakvelden als basis gehanteerd.

BTW
Bestudering van bovenstaande tabellen en grafieken zal opleveren dat er grote verschillen in het aandeel van de BTW vast te stellen zijn. Zo komt in de tabel op voorgaande pagina de BTW op 7,0%. Dat is het gevolg van het feit dat niet in alle meegerekende kosten (bijvoorbeeld rente) ook daadwerkelijk BTW begrepen is. Daarnaast nog het gegeven dat, afhankelijk van het product of de dienst 9% of 21% wordt betaald. Daarmee is de berekende BTW als het ware een gewogen gemiddelde geworden van de mix van 0%, 9% en 21% BTW.

Paragraaf 2 – Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Wat is het doel van deze paragraaf?
De begroting geeft inzicht in de financiële positie van de gemeente. De paragraaf *weerstandsvermogen* geeft aan in welke mate financiële tegenvallers (risico's) opgevangen kunnen worden. Daarmee geeft de paragraaf weerstandsvermogen aan hoe robuust de financiële positie is.
Voor het beoordelen van de financiële positie is daarom inzicht nodig in de omvang en achtergronden van de risico's en de aanwezige weerstandscapaciteit. De paragraaf weerstandsvermogen bevat volgens artikel 11 van het Besluit begroting en Verantwoording (BBV) een inventarisatie van de weerstandscapaciteit, een inventarisatie van de risico's en het beleid omtrent de weerstandscapaciteit en de risico's.

Beschikbare weerstandscapaciteit
De *weerstandscapaciteit* bestaat uit de middelen en mogelijkheden waarover de gemeente beschikt om niet begrote kosten, die onverwachts en substantieel zijn, te dekken.
Tot de weerstandscapaciteit worden gerekend:

- het vrij besteedbaar eigen vermogen
- de ruimte binnen de begroting
- de onbenutte belastingcapaciteit

Het eigen vermogen bestaat uit de algemene reserve, bestemmingsreserves en eventuele stille reserves. Voor de beoordeling van het weerstandsvermogen is de stand van de reserves per 1 januari 2023 bepalend. Van deze reserves wordt alleen de algemene reserve tot het vrij besteedbaar eigen vermogen gerekend.

Ruimte binnen de begroting bestaat uit de mogelijkheden tot ombuigingen en de raming voor onvoorziene uitgaven. Bij de berekening van de hoogte van de algemene reserve is geen rekening gehouden met een eventueel voor- of nadelig begrotingsresultaat. Behalve de raming voor onvoorziene uitgaven is geen ruimte in de begroting aanwezig die gebruikt kan worden als weerstandscapaciteit.

De *onbenutte belastingcapaciteit* geeft een indicatie van de mogelijkheden om de eigen inkomsten te verhogen. De belangrijkste belastinginkomsten zijn de onroerend zaakbelasting (OZB), de afvalstoffenheffing en het rioolrecht. De afvalstoffenheffing en het rioolrecht zijn in beginsel volledig kostendekkend. De onbenutte belastingcapaciteit kan daarmee alleen gevonden worden in de OZB. De berekening van de onbenutte belastingcapaciteit OZB wordt afgeleid van de norm voor artikel 12 van de financiële verhoudingswet. Op basis van de thans geldende normen wordt berekend dat de gemeente voor 2023 naar verwachting onbenutte belastingcapaciteit kent van ongeveer € 2,5 miljoen.

Voor de risico's vanuit de grondexploitaties wordt als weerstandscapaciteit een algemene reserve bouwgrondexploitatie aangehouden. De geprognosticeerde resultaten – verliezen en winsten – van de (grondexploitatie)projecten, voor zover nog niet verrekend met de reserves, maken onderdeel uit van de weerstandscapaciteit voor de projecten.

De weerstandscapaciteit is als volgt weer te geven:

bedragen x € 1.000

Beschikbare weerstandscapaciteit	Rekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Beschikbare weerstandcapaciteit exploitatie			
Algemene reserve	2.894	4.298	6.620
Resultaat exploitatie t.g.v. algemene reserve	557	-	-
Onbenutte belastingcapaciteit	-		2.641
Raming onvoorziene uitgaven		-	-
Beschikbare weerstandcapaciteit exploitatie	**3.451**	**4.298**	**9.261**
Beschikbare weerstandscapaciteit grondexploitatie/projecten			
Algemene reserve bouwgrondexploitatie	7.738	10.335	9.710
Resultaat grondexploitaties	- 942	672	
Beschikbare weerstandscapaciteit grondexploitatie/projecten	**6.796**	**11.007**	**9.710**
Totaal beschikbare weerstandscapaciteit	**10.248**	**15.306**	**18.971**

Risico-inventarisatie

Bij de risico-inventarisatie is onderscheid gemaakt tussen de risico's van de exploitatie en de risico's van de (grondexploitatie)projecten. Bij de inventarisatie is beoordeeld welke maatregelen worden genomen om de risico's te beheersen. Risicobeheersing kan door de volgende maatregelen:

- Vermijden
- Verminderen
- Delen
- Aanvaarden

Aan de hand hiervan zijn de restrisico's bepaald; dit zijn de risico's die overblijven na het nemen van beheersmaatregelen. De restrisico's zijn gekwantificeerd door vast te stellen welke schade zich kan voordoen als het risico optreedt. De schade is uitgedrukt in een *verwachtingswaarde*. Aan de hand van een kans-berekening is bepaald welke bedrag aan weerstandscapaciteit benodigd is om het risico af te dekken. Hierbij is gebruik gemaakt van een klassering die rekening houdt met de kans van optreden en het gevolg (de verwachtingswaarde).
De risico's voor grondexploitaties / projecten zijn gebaseerd op het MPG 2022.

Samengevat geven de op deze wijze geïnventariseerde en gewogen risico's per risicogebied het volgende beeld:

bedragen x € 1.000

Samenvatting risico's per risicogebied	gewogen risico's		
	Rekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Risico's exploitatie			
Organisatorische risico's personeel en bedrijfsprocessen	750	750	750
Juridische risico's	250	250	250
Renterisico's	75	-	500
Risico's verbonden partijen	1.000	1.000	1.000
Risico's garanties / verstrekte geldleningen	150	75	150
Risico's verbonden aan open einde regelingen rijk	750	750	750
Risico's open einde subsidiëring	25	25	25
Risico's kapitaalgoederen	1.000	1.000	1.000
Risico's invoering decentralisaties	600	250	250
Risico op lagere opbrengst Nedvang (restfractie plastic)	300	300	300
Risico hogere inflatie van kosten dan geraamd	-	-	800
Kans hogere opbrengst heffingen als gevolg van areaaluitbreiding	-	-	- 300
Risico's exploitatie	**4.900**	**4.400**	**5.475**
Risico's grondexploitaties/projecten			
Bouwgrondexploitaties en projecten, conform MPG	1.300	1.400	1.300
Risicobuffer	-	-	-
Risico's grondexploitaties/projecten	**1.300**	**1.400**	**1.300**
Totaal risico's	**6.200**	**5.800**	**6.775**

Enkele risico's benoemen wij hier individueel.

- Met betrekking tot nieuw af te sluiten langlopende leningen wordt op begrotingsbasis rekening gehouden met een rente van 2,0% bij een looptijd van 25 jaar (lineair aflossen). Voor de daarop volgende jaren wordt gerekend met een oplopend rentepercentage naar 4,5% in 2026. In hoeverre dit toereikend is, valt gezien de huidige economische omstandigheden zeer slecht te voorspellen. Daarom is in de huidige begroting een renterisico van € 500.000 opgenomen.
- We zien een aantrekkende markt met hogere inschrijvingen. Om die reden is het risico van kapitaalgoederen geschat op € 1 miljoen.
- De gemeente krijgt subsidie van Nedvang voor de hoeveelheid gerecycled kunststof afval die daadwerkelijk wordt hergebruikt. Doordat de vraag naar hergebruikt plastic lager is dan het aanbod, is het onzeker of de gehele hoeveelheid plastic daadwerkelijk hergebruikt wordt. Hiermee is ook de subsidie onzeker. De begrote subsidie bedraagt circa € 480.000. Hierop wordt een risico ingeschat van circa € 300.000.

- Op dit moment zien we forse indexaties in de markt. Een aantal daarvan substantieel hoger dan in de begroting is voorzien. Hiervoor is een risico inschatting gemaakt van € 800.000.

Benodigde weerstandscapaciteit

Niet alle risico's zullen zich gelijktijdig in volle omvang voordoen. De kansdichtheid hierop kan via risicosimulatie worden bepaald. Voor de kansdichtheid kan ook gebruik gemaakt worden van ervaringscijfers. Uitgegaan wordt van een gemiddeld zekerheidspercentage van 90%. Dit percentage is overgenomen op advies van de toezichthouder, de provincie Zuid-Holland. Voor de risico's in het kader van de grondexploitaties wordt een zekerheidspercentage van 100% gehanteerd, omdat bij de bepaling van de hoogte van het risicobedrag reeds een afschalingscomponent is opgenomen.

De omvang van de benodigde weerstandscapaciteit wordt bepaald door het totaal van de gewogen risico's te corrigeren met het zekerheidspercentage. Aan de hand hiervan kan de benodigde weerstandscapaciteit als volgt worden bepaald.

bedragen x € 1.000

Benodigde weerstandscapaciteit	Rekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Benodigde weerstandscapaciteit exploitatie			
- Gewogen risico	4.900	4.400	5.475
- Zekerheidspercentage	90%	90%	90%
Benodigde weerstandscapaciteit exploitatie	**4.410**	**3.960**	**4.928**
Benodigde weerstandscapaciteit grondexploitaties/projecten			
- Gewogen risico	1.300	1.400	1.300
- Zekerheidspercentage	100%	100%	100%
Benodigde weerstandscapaciteit grondexploitaties/projecten	**1.300**	**1.400**	**1.300**
Totaal benodigde weerstandscapaciteit	**5.710**	**5.360**	**6.228**

Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen wordt bepaald door de verhouding van de beschikbare en de benodigde weerstandscapaciteit. Het weerstandsvermogen wordt afzonderlijk bepaald voor de normale exploitatierisico's en voor de risico's in (grondexploitatie)projecten. Tenslotte wordt ook het gezamenlijke risico in beeld gebracht.

bedragen x € 1.000

Weerstandsvermogen	Rekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Weerstandsvermogen exploitatie			
Beschikbare weerstandscapaciteit exploitatie	3.451	4.298	9.261
Benodigde weerstandscapaciteit exploitatie	4.410	3.960	4.928
Overschot (+) / tekort (-) weerstandscapaciteit exploitatie	**- 959**	**338**	**4.333**
Ratio weerstandsvermogen exploitatie *	**0,78**	**1,09**	**1,88**
Weerstandsvermogen grondexploitaties/projecten			
Beschikbare weerstandscapaciteit grondexploitaties / projecten	6.796	11.007	9.710
Benodigde weerstandscapaciteit grondexploitaties / projecten	1.300	1.400	1.300
Overschot (+) / tekort (-) weerstandscapaciteit grondexploitaties	**5.496**	**9.607**	**8.410**
Ratio weerstandsvermogen grondexploitaties / projecten *	**5,23**	**7,86**	**7,47**
Weerstandsvermogen totaal			
Beschikbare weerstandscapaciteit	10.248	15.306	18.971
Benodigde weerstandscapaciteit	5.710	5.360	6.228
Overschot (+) / tekort (-) weerstandscapaciteit	**4.538**	**9.946**	**12.744**
Ratio weerstandsvermogen totaal *	**1,79**	**2,86**	**3,05**

* Ratio weerstandsvermogen = Beschikbare weerstandscapaciteit / Benodigde weerstandscapaciteit

Waardering	Ratio	Betekenis
A	> 2,0	Uitstekend
B	1,4 - 2,0	Ruim voldoende
C	1,0 - 1,4	Voldoende
D	0,8 - 1,0	Matig
E	0,6 - 0,8	Onvoldoende
F	< 0,6	Ruim onvoldoende

Voor de beoordeling van de ratio weerstandsvermogen kan gebruik gemaakt worden van de waarderingstabel die door het Nederlands Adviesbureau Risicomanagement in samenwerking met de Universiteit Twente is ontwikkeld.

Het weerstandsvermogen voor de **exploitatie** (ratio 1,88) kan aan de hand van deze tabel als **ruim voldoende** worden beoordeeld. Voor de **grondexploitatie / projecten** is het weerstandsvermogen met een ratio van 7,47 als **uitstekend** aan te merken. **Het totaalbeeld** van de benodigde en beschikbare weerstandscapaciteit kan dan met een ratio van 3,05 **uitstekend** worden genoemd.
Het hoeft geen nader betoog dat dit laatste resultaat volledig te danken is aan de goede positie van de reserve grondexploitaties.

Kengetallen

De kengetallen zoals die uniform voor de gemeenten zijn voorgeschreven bestrijken ieder een eigen gebied. Hieronder zijn de verschillende kengetallen opgenomen en wordt de eigenheid daarvan beschreven. Ook wordt de onderlinge samenhang toegelicht.

bedragen x € 1.000

1. Netto schuldquote		Rekening 2018	Rekening 2019	Rekening 2020	Rekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
A. Vaste schulden	+	139.520	133.516	142.508	146.702	154.644	161.026	155.968	148.749	141.531
B. Netto vlottende schuld	+	10.338	15.270	16.569	15.687	11.187	16.187	14.187	16.187	16.187
C. Overlopende passiva	+	9.614	7.948	15.497	12.638	12.638	13.638	19.638	22.638	25.638
D1. Financiële activa (excl. verstekte leningen)	-	-	-	-	-	1.073	1.170	1.070	957	869
D2. Financiële activa (verstrekte leningen)	-	1.488	1.637	1.757	1.908	1.769	1.855	1.922	1.971	2.001
E. Uitzettingen < 1 jaar	-	34.549	11.444	11.909	14.454	13.104	13.104	13.104	13.104	13.104
F. Liquide middelen	-	377	290	3.441	44	4	125	27	217	455
G. Overlopende activa	-	6.150	7.426	11.075	10.485	8.767	8.251	7.108	6.098	5.135
H. Totale baten (excl. mut. res.)	/	92.869	89.792	93.808	106.688	101.408	101.391	102.081	105.205	99.552
Netto schuldquote		**127,5%**	**153,2%**	**157,9%**	**140,6%**	**153,4%**	**165,9%**	**165,0%**	**158,9%**	**164,5%**
Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen		**125,9%**	**151,4%**	**156,1%**	**138,9%**	**151,6%**	**164,1%**	**163,2%**	**157,1%**	**162,5%**

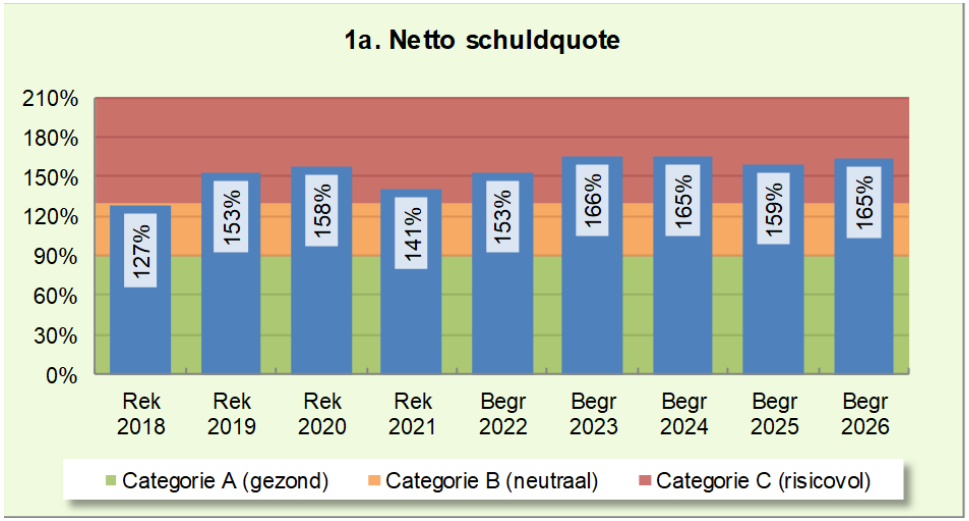

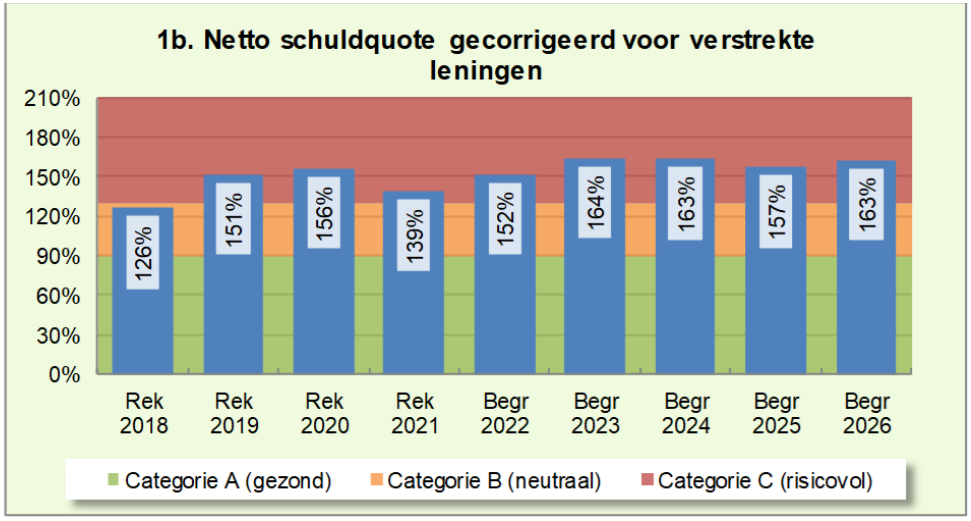

De netto schuldquote geeft aan hoe de netto schuld van de gemeente zich verhoudt tot de jaarlijkse baten. Anders gezegd: kan met het jaarlijkse inkomen de schuld worden gedragen? Door de VNG is hiervan indicatief aangegeven dat gemeenten met een schuldquote van 130% of meer zich in de gevarenzone bevinden. Hierbij is een nuancering op zijn plaats. Het kan namelijk voorkomen dat gemeenten veel geld doorlenen aan derden, zoals bij woningcorporaties nogal eens het geval is. Om die reden is de 'netto schuldquote gecorrigeerd' ontwikkeld. Hierin is het doorleeneffect geëlimineerd en geeft daarmee een zuiverder beeld van de positie van de gemeente weer.

Het is goed er bij dit alles op te wijzen dat de oplopende schuldquote in 2026 veroorzaakt wordt door de teruglopende opbrengsten in het kader van de grondexploitaties. Immers de schuldquote geeft de verhouding weer tussen de hoogte van de schuld en de jaarlijks te realiseren baten. Op het moment dat de jaarlijkse baten dalen, stijgt automatisch de schuldquote. Naar onze mening wekt dit een vertekend beeld.

De formule voor het berekenen van de netto schuldquote zoals hierboven gepresenteerd is niet alleen ingewikkeld, maar ook van veel, soms niet te beïnvloeden factoren afhankelijk. Om die reden heeft de gemeente Bodegraven-Reeuwijk een eigen variant op de netto schuldquote ontwikkeld. Deze is veel eenvoudiger toepasbaar en uitlegbaar en geeft het rechtstreekse verband weer tussen de schuldpositie van de gemeente ten opzichte van de exploitatieomvang van het gemiddelde van de afgelopen vier jaarrekeningen. In onderstaande tabel en grafiek is deze zichtbaar gemaakt.

bedragen x € 1.000

1. Netto schuldquote - variant Bo-Re		Rekening 2018	Rekening 2019	Rekening 2020	Rekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
A. Vaste schulden	+	139.520	133.516	142.508	146.702	154.644	161.026	155.968	148.749	141.531
B. Baten in het basisjaar (= gemiddelde 2018-2021)	/	95.789	95.789	95.789	95.789	95.789	95.789	95.789	95.789	95.789
Netto schuldquote		**145,7%**	**139,4%**	**148,8%**	**153,2%**	**161,4%**	**168,1%**	**162,8%**	**155,3%**	**147,8%**

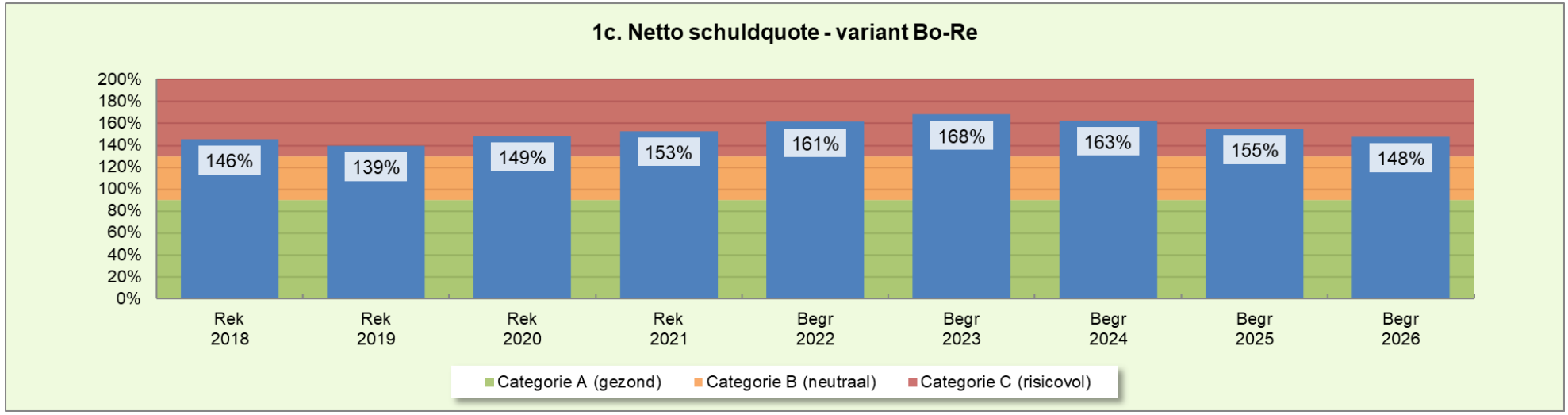

Uit de tabel en cijfers wordt het verloop van de schuld inzichtelijk. De schuld was sinds 2015 dalend en bereikte in 2019 bijna de neutrale zone van 130%. In de jaren daarna is, door toename van de investeringen en het oplopende tekort in het Sociaal Domein, weer sprake van een stijgende trend. Vanuit de maatregelen die in het coalitieakkoord genomen zijn is vanaf 2024 weer een dalende lijn te zien, waarbij de ambitie is uitgesproken dat deze in 2040 weer in de groene zone (minder dan 90%) moet zijn gekomen.

bedragen x € 1.000

2. Solvabiliteitsratio		Rekening 2018	Rekening 2019	Rekening 2020	Rekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
A. Eigen vermogen	+	15.732	15.953	16.737	18.125	20.007	22.316	26.272	33.947	39.484
B. Balanstotaal	/	179.262	181.446	179.455	199.224	203.320	218.006	220.579	225.642	226.832
Solvabiliteit		**9,6%**	**9,6%**	**10,3%**	**10,0%**	**10,9%**	**11,4%**	**13,5%**	**17,7%**	**21,1%**

De solvabiliteitsratio geeft aan in hoeverre het gemeentelijk bezit niet met schuld belast is. Dit ratio geeft de ontwikkeling van het eigen vermogen weer. Door de jaren heen is er sprake van een stabiel slecht beeld. Door de beperkte vermogenspositie van de gemeente scoren we in alle jaren 'rood'. Wel is duidelijk de inzet van de inspanningen om te komen tot een herstel van de financiële positie te zien. Binnen de periode van de huidige coalitie zal deze bijna verdubbelen en oplopen van 12% naar 22%.

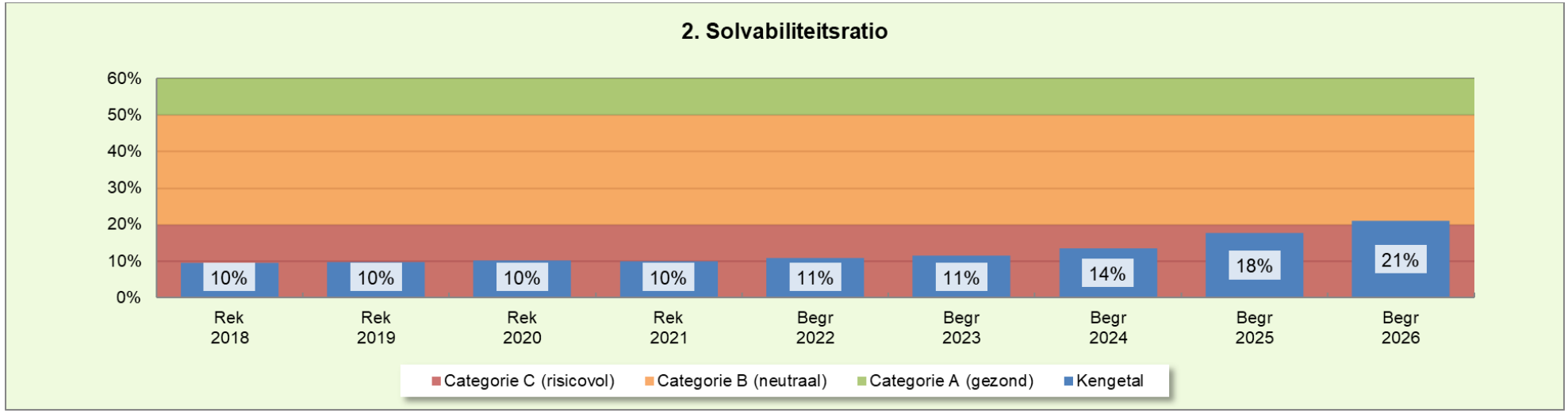

bedragen x € 1.000

3. Grondexploitatie		Rekening 2018	Rekening 2019	Rekening 2020	Rekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
A. Bouwgronden in exploitatie	+	8.929	6.647	9.752	6.557	1.670	- 3.748	- 508	- 1.091	- 1.599
B. Totale baten (excl. mut. res.)	/	92.869	89.792	93.808	106.688	101.408	101.391	102.081	105.205	99.552
Grondexploitatie		**9,6%**	**7,4%**	**10,4%**	**6,1%**	**1,6%**	**-3,7%**	**-0,5%**	**-1,0%**	**-1,6%**

Het kengetal grondexploitatie geeft aan in welke mate de voorraad grondexploitaties van invloed is op de begroting. Hoe hoger dit percentage is, des te afhankelijker is de gemeente van de grondexploitaties. Doordat wij relatief weinig bouwgronden in exploitatie meer hebben, is de afhankelijkheid zeer beperkt te noemen.

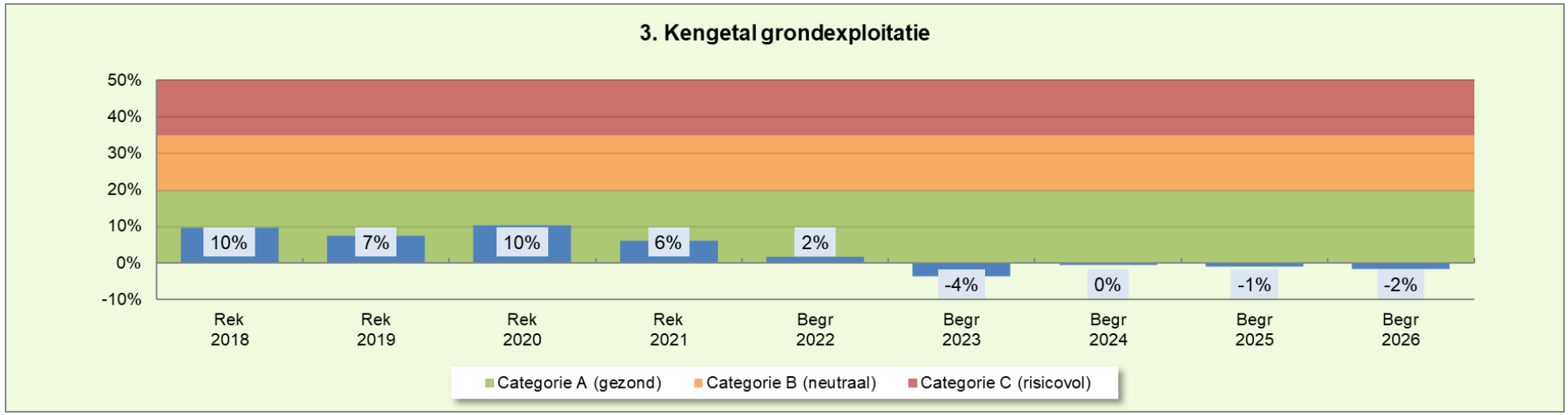

bedragen x € 1.000

4. Structurele exploitatieruimte		Rekening 2018	Rekening 2019	Rekening 2020	Rekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
A. Totale structurele lasten	-	- 93.171	- 92.215	- 87.829	- 92.132	- 79.241	- 91.903	- 94.016	- 93.775	- 93.670
B. Totale structurele baten	+	98.741	92.865	86.628	91.299	80.017	95.126	97.647	99.936	99.489
C. Totale structurele toevoegingen aan de reserves	-	-	-	-	-	- 41	-	-	-	-
D. Totale structurele onttrekkingen aan de reserves	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-
E. Totale baten	/	92.869	89.792	93.808	106.688	92.979	101.391	102.081	105.205	99.552
Structurele exploitatieruimte		**6,0%**	**0,7%**	**-1,3%**	**-0,8%**	**0,8%**	**3,2%**	**3,6%**	**5,9%**	**5,8%**

De structurele exploitatieruimte geeft aan welk gedeelte van de totale exploitatiebaten beschikbaar is. Dit percentage dient altijd positief te zijn. Hoe groter dit percentage hoe meer ruimte er beschikbaar is voor zaken als 'terugdringen schuldpositie", "nieuw beleid", etc.

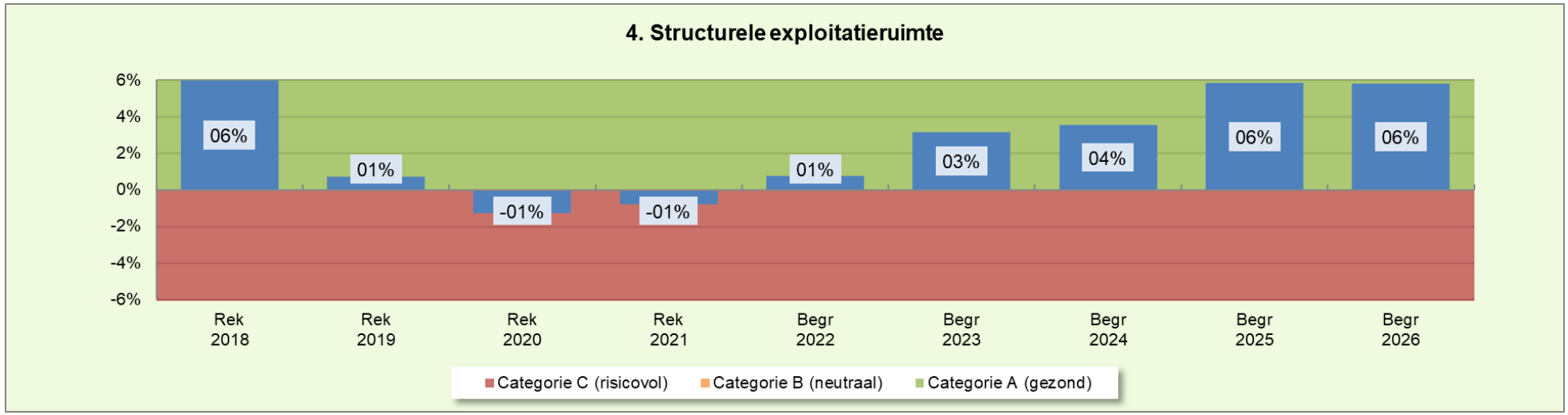

Voor de begroting 2022 is sprake van een beperkte structurele exploitatieruimte, in 2023 gevolgd door een dipje. Voor de jaren daarna vertoont deze een positief verloop.

bedragen x € 1.000

5. Gemeentelijke belastingcapaciteit: Woonlasten meerpersoonshuishouden		Rekening 2018	Rekening 2019	Rekening 2020	Rekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
A. OZB-lasten voor gezin bij gemiddelde WOZ-waard	+	414	391	384	418	398	423	423	423	423
B. Rioolheffing voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarc	+	331	342	350	311	357	321	321	321	321
C. Afvalstoffenheffing voor een gezin	+	250	254	260	283	209	316	316	316	316
D. Eventuele heffingskorting	-	-	-	-	-	-				
E. Totale woonlasten gezin bij gemiddelde WOZ-waarde		**995**	**987**	**994**	**1.012**	**963**	**1.060**	**1.060**	**1.060**	**1.060**
F. Woonlasten landelijke gemiddelde voor gezin in t-1	/	671	683	697	740	716	776	776	776	776
Woonlasten t.o.v. landelijke gemiddelde jaar er voor		**148,3%**	**144,5%**	**142,7%**	**136,8%**	**134,6%**	**136,6%**	**136,6%**	**136,6%**	**136,6%**

De belastingcapaciteit zou eigenlijk beter omschreven kunnen worden als de belastingdruk. Dit percentage geeft namelijk de lokale lastendruk weer als percentage van de landelijke lastendruk. Ook hier is een nuancering op zijn plaats. Dit kengetal wordt namelijk berekend op basis van de gemiddelde WOZ-waarde. Deze waarde kan echter per gemeente flink verschillen. Zo kennen de gemeenten Wassenaar en Bloemendaal een veel hogere gemiddelde WOZ-waarde dan gemeenten in Groningen of Zeeland. In dit verband wordt opgemerkt dat Bodegraven-Reeuwijk een relatief hoge gemiddelde WOZ-waarde kent en daarmee per definitie hoog in deze tabel zal scoren.

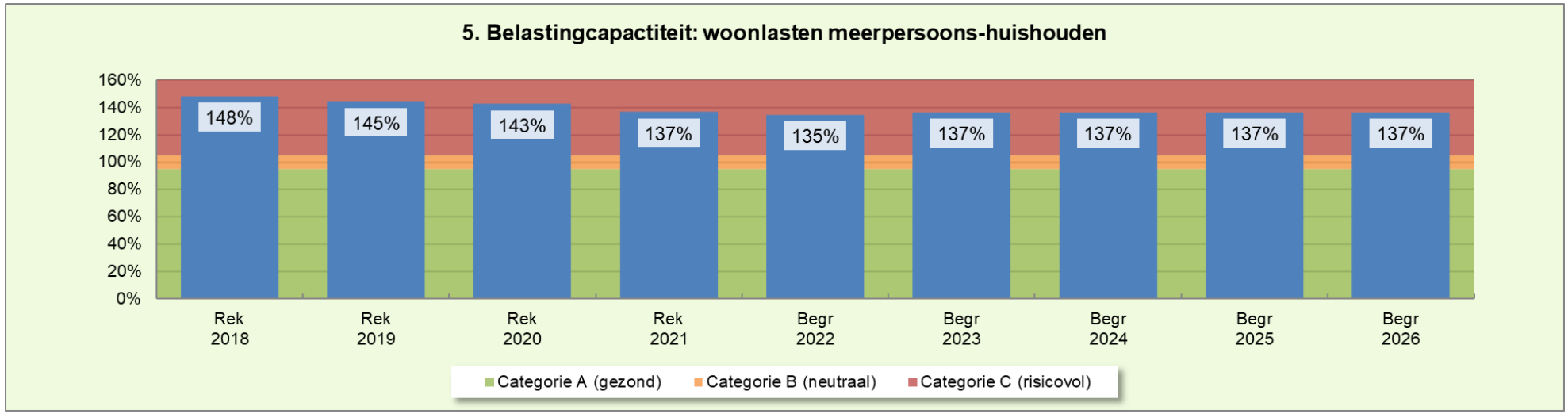

Samenvatting

Signaleringswaarden kengetallen	Categorie A gezond	Categorie B neutraal	Categorie C risicovol
1a. Netto schuldquote	< 90%	90 - 130%	> 130%
1b. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	< 90%	90 - 130%	> 130%
2. Sovabililiteitsratio	> 50%	20 - 50%	< 20%
3. Grondexploitatie	< 20%	20 - 35%	> 35%
4. Structurele exploitatieruimte	> 0%	0%	< 0%
5. Gemeentelijke belastingcapaciteit	< 95%	95 - 105%	> 105%

bedragen x € 1.000

Kengetallen	Rekening 2018	Rekening 2019	Rekening 2020	Rekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
1a. Netto schuldquote	127,5%	153,2%	157,9%	140,6%	153,4%	165,9%	165,0%	158,9%	164,5%
1b. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	125,9%	151,4%	156,1%	138,9%	151,6%	164,1%	163,2%	157,1%	162,5%
2. Sovabililiteitsratio	9,6%	9,6%	10,3%	10,0%	10,9%	11,4%	13,5%	17,7%	21,1%
3. Grondexploitatie	9,6%	7,4%	10,4%	6,1%	1,6%	-3,7%	-0,5%	-1,0%	-1,6%
4. Structurele exploitatieruimte	6,0%	0,7%	-1,3%	-0,8%	0,8%	3,2%	3,6%	5,9%	5,8%
5. Gemeentelijke belastingcapaciteit	148,3%	144,5%	142,7%	136,8%	134,6%	136,6%	136,6%	136,6%	136,6%

In deze samenvattende tabel worden de uitkomsten van de verschillende kengetallen in één tabel weergegeven. Daarbij is tevens de kleurwaardering “rood, oranje, groen” weergegeven zodat de lezer in één oogopslag een beeld heeft van de financiële positie van de gemeente. De conclusie kan niet anders luiden dan dat deze als ‘risicovol’ te betitelen is.

Paragraaf 3 – Onderhoud kapitaalgoederen

Wat is het doel van deze paragraaf?

In deze paragraaf geven we het kader weer over het onderhoud van kapitaalgoederen van de openbare ruimte zoals wegen, rioleringen, waterwerken, kunstwerken, groenvoorzieningen en speelplaatsen. Met het onderhoud van deze kapitaalgoederen is een belangrijk deel van de begroting gemoeid. Een goed overzicht is belangrijk om goed inzicht te krijgen in de financiële positie.
Om het beheer van de kapitaalgoederen goed te onderbouwen op basis van de door de gemeenteraad vastgestelde uitgangspunten, zijn onderhoudsprogramma's opgesteld. De benodigde budgetten voor regulier, groot onderhoud en rehabilitaties worden op basis hiervan structureel in de meerjarenbegroting opgenomen. Als dit niet planmatig gebeurt, leert de praktijk dat er achterstallig onderhoud ontstaat. Het oplossen van achterstallig onderhoud kost uiteindelijk meer dan regulier uitgevoerd onderhoud.

Het bestaande beleid voor het onderhoud van de kapitaalgoederen is vastgelegd in twee beleids- en beheerplannen:

Beheerplan	Jaar van vaststelling	Jaar van actualisering
Verbreed gemeentelijk rioleringplan (vGRP)	2021	2025
Onderhoudsplan Leefomgeving	2021	2025

Het Verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan 2021 t/m 2024 (V-GRP) geeft inzicht in de wijze waarop de gemeente haar taken op basis van de Wet milieubeheer en waterwet uitvoert. De gemeente is verantwoordelijk voor het inzamelen en transport van afvalwater, het inzamelen en verwerken van hemelwater en de zorgplicht voor het grondwater. De kosten voor de uitvoering van deze beheermaatregel worden gedekt uit de rioolheffing.
In het onderhoudsplan Leefomgeving Openbare Ruimte 2021 t/m 2024 is het beleid, het beheer en benodigde financiële middelen vastgelegd voor alle onderdelen van de openbare ruimte.

Welke doelstellingen willen we bereiken?

1. Door het goed beheren van de openbare ruimte wordt beoogd dat de gemeente Bodegraven-Reeuwijk een veilige aantrekkelijke woon- en leefomgeving biedt voor haar bewoners.
2. Zorgen voor een goede openbare ruimte. Een ruimte voor de inwoner waarbij inrichting en beheer zorgvuldig en integraal op elkaar zijn afgestemd, passend binnen het karakter en gebiedskenmerken van de dorpen.
3. Het onderhoudsniveau is per gebied door middel van beeldkwaliteit vastgesteld. Voor de begraafplaats is dit beeldkwaliteit A. Voor het centrum, de woonwijken en bedrijventerreinen is dit beeldkwaliteit B. Voor het buitengebied is dit beeldkwaliteit C. Het onderhoud en benodigde financiële middelen zijn hierop afgestemd.

Welke activiteiten doen we in 2023 om deze doelstellingen te bereiken?

Op basis van bovengenoemde beleids- en beheerplannen wordt het beheer, het groot onderhoud en reconstructies uitgevoerd. In 2021 zijn de beleids- en beheerplannen geactualiseerd en vastgesteld. Uitgangspunt in deze plannen is om de werkzaamheden zoveel mogelijk integraal voor te bereiden en uit te voeren. Ander uitgangspunt is een gebiedsgerichte aanpak, passend binnen het karakter en gebiedskenmerken van de dorpen. Het accent zal meer komen te liggen op een veilige openbare ruimte. Verder speelt mee dat we ook zoveel mogelijk samen willen doen met de gebruikers en bewoners van de openbare ruimte. Participatie in welke vorm dan ook is een belangrijk en leidend uitgangspunt voor beleid. Items hierbij zijn: actieve inbreng en samenwerken met de dorpsoverleggen, bijdrage leveren aan de wijkschouwen, het ondersteunen van bewoners bij het adopteren van groen, afhandelen van vragen en klachten via het meldpunt openbare ruimte, etc.. Het beheren van de openbare ruimte op basis van vastgestelde beeldkwaliteiten zal tegen het licht worden gehouden. Keuzes van beheer op basis van meer risico gestuurd beheren, of andere parameters, zijn onderdeel van de nieuwe beleids- en beheerplannen.

Wat kost het?

Het onderhoud van kapitaalgoederen wordt onderverdeeld in regulier onderhoud, groot onderhoud en rehabilitaties. De hieronder genoemde kosten corresponderen met de in de meerjarenbegroting opgenomen budgetten. De overige beheershandelingen zitten qua dekking binnen de begroting, zoals de afvalstoffenheffing, begraafplaatstarieven, gladheidbestrijding, algemene verkeerszaken en overige niet gebonden taken.
De huidige bedragen in de begroting zijn gebaseerd op de huidige plannen, inclusief doorgevoerde bezuinigingen en mutaties. In de op te stellen beleids- en beheerplannen worden de financiële kaders opnieuw vastgesteld.

Regulier onderhoud

Dit betreffen werkzaamheden en maatregelen van kort cyclisch karakter, zoals het verhelpen van meldingen en schadeherstel. Goed, consequent uitgevoerd regulier onderhoud is levensduurverlengend. De kosten worden gedekt uit de beheer- en onderhoudsbudgetten, die jaarlijks in de begroting beschikbaar worden gesteld.

bedragen x € 1.000

Regulier onderhoud	Rekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Wegen, straten en pleinen	2.345	2.888	3.370
Openbare verlichting	419	419	483
Bruggen	355	423	481
Verkeer	499	638	782
Natuur en landschap	230	188	218
Waterwegen	610	559	709
Groenvoorzieningen	1.740	1.683	1.913
Speelgelegenheden	154	148	177
Totaal	**6.352**	**6.945**	**8.133**

Groot onderhoud

Hieronder vallen de werkzaamheden die ervoor te zorgen dat de kapitaalgoederen tijdens hun levensduur in goede staat blijven. De kosten voor deze werkzaamheden worden gedekt uit de voorziening. Deze voorziening wordt jaarlijks gevoed met een dotatie uit de begroting, waarmee pieken en dalen in de uitgaven worden geëgaliseerd binnen de voorziening. Om de voorziening langjarig in stand te houden is het noodzakelijk dat de dotatie aan deze voorziening de komende jaren groter wordt. In onderstaande tabel is de toename over de jaren heen inzichtelijk.

bedragen x € 1.000

Groot onderhoud	Rekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Wegen, straten en pleinen	1.046	1.106	1.277
Openbare verlichting		-	-
Bruggen		4	4
Verkeer		-	-
Waterwegen	161	228	261
Groenvoorzieningen	134	142	164
Totaal	**1.341**	**1.480**	**1.706**

Rehabilitaties

Dit is het totaal vervangen van een kapitaalwerk aan het eind van de levensduur of het uitvoeren van levensduurverlengende maatregelen. Deze investeringen van maatschappelijk nut worden geactiveerd en in een aantal jaren afgeschreven. Op basis van het uitvoeringsprogramma 2021 t/m 2024 worden voor de komende jaren de volgende investeringsbedragen geraamd, met daarbij de onderstaande cumulatieve kapitaallasten.

bedragen x € 1.000

Jaar van investering	Bedrag van de investering	Kapitaallasten *1	Cumulatieve kapitaallasten
2023	6.644	341	341
2024	5.642	290	627
2025	6.106	313	933
2026	6.294	323	1.245
2027	5.750	295	1.525

*1) O.b.v. gemiddelde afschrijvingsduur van 30 jaar en een renteomslagpercentage van 1,8%

Uitvoeringsprogramma

Op basis van het onderhoudsplan leefomgeving en het V-GRP wordt er een uitvoeringsprogramma opgesteld. De benodigde financiële middelen voor het kunnen uitvoeren van de projecten in het kader van groot onderhoud en rehabilitaties zijn hierop afgestemd. De planning van het uitvoeringsprogramma wordt jaarlijks geactualiseerd, daarbij rekening houdend met andere projecten en ontwikkelingen.

Paragraaf 4 – Financiering

Wat is het doel van deze paragraaf?

De financieringsparagraaf heeft als doel de gemeenteraad te informeren over het beleid op het vlak van financiering / treasury en de daarmee samenhangende risico's. In de begroting wordt ingegaan op het voorgenomen beleid, in de jaarstukken op de uitvoering van het beleid. De volgende onderwerpen komen aan de orde.

1. Treasurybeleid
2. Treasurybeheer
3. Risicobeheer
4. Kasbeheer

De Wet Financiering Decentrale Overheden (FIDO) vormt het wettelijk kader voor de financieringsparagraaf. Het doel van de wet is het bevorderen van de kredietwaardigheid en de transparantie van het financieringsbeleid. Voor de beheersing daarvan is een aantal instrumenten geformuleerd zoals:

- het stellen van een kwantitatieve kasgeldlimiet en een renterisiconorm over de vaste schuld
- het verplichten tot het opstellen van een Treasurystatuut
- het verplichten van een verantwoordingsrapportage in de jaarrekening en begroting
- vanaf 1 januari 2014 de verplichting om alle overtollige activiteiten te stallen bij het Rijk of andere openbare lichamen (schatkistbankieren)

De gemeente beschikt op grond van de Wet FIDO over een Treasurystatuut welke eind 2021 wordt geactualiseerd.

Treasurybeleid

Het algemene financiële beleid is erop gericht de toename van de schuldpositie te verminderen en zo mogelijk de schuldpositie af te bouwen. Het treasurybeleid is opgenomen in het Treasurystatuut. Treasury houdt zich bezig met risico's, die samenhangen met alle (toekomstige) kasstromen. Deze risico's komen zowel voort uit de financieringsbehoefte, als uit de modaliteiten van de bestaande portefeuilles (onder meer: vervroegde aflossingen, herfinanciering, herbeleggen, renteaanpassingen en dergelijke). Het treasurybeleid is primair gericht op het waarborgen van financiële continuïteit door het resultaat en vermogen te beschermen tegen financiële risico's en de organisatie financierbaar te houden. Deze bescherming vindt plaats door de renterisico's en risico's uit financiële posities te vermijden en te spreiden. In principe zijn de uitgangspunten als volgt:

- zorg dragen voor voldoende financierbaarheid op korte en lange termijn
- bewerkstelligen van passende financieringslasten
- beheersen van wettelijke en feitelijke rente- en of financieringsrisico's
- risicomijdend uitzetten van gelden en afgeven van garanties (mag alleen nog in het kader van een publiek taak)
- zorg dragen voor een effectief, veilig en efficiënt betalingsverkeer
- actief onderhouden van contacten met marktpartijen om toegang tot de financiële markten open te houden

Actief wordt gebruik gemaakt van de wettelijke mogelijkheden om passende financieringslasten te bewerkstelligen. Dit resulteert onder meer in het zo maximaal mogelijk betrekken van de kasgeldlimiet bij financieringsbeslissingen.

Treasurybeheer

Financieringsbeleid

In deze paragraaf wordt informatie verstrekt over het verloop van de financiering. Dit gebeurt in de vorm van grafieken over de volgende onderwerpen:

1. Saldi langlopende geldleningen
2. Financieringsratio
   De financieringsratio geeft een indicatie van de mate waarin de vaste activa van de gemeente (inclusief 50% van de grondexploitatie) gefinancierd zijn met langlopend vreemd vermogen.
3. Financieringsoverschot/-tekort
   Het financieringsoverschot/tekort geeft een indicatie van de mate waarin de langlopende (materiële) bezittingen (inclusief 50% van de grondexploitatie) van de gemeente zijn gefinancierd met langlopend vermogen.

Leningenportefeuille

De samenstelling van de leningenportefeuille blijkt uit de staat 'geldleningen', opgenomen in de bijlagen. Voor alle leningen geldt dat gehele of gedeeltelijke vervroegde aflossing gedurende de looptijd van de lening niet is toegestaan. Gelet op de huidige stand van de liquide middelen wordt voor 2023 een nieuwe geldlening voorzien. Voor de daarna volgende jaren niet, of slechts in beperkte mate. Hierbij moet worden opgemerkt dat het hier om de financieel technische doorrekening gaat. In hoeverre in de jaren daadwerkelijk tot het aantrekken van een langlopende geldlening wordt overgegaan, wordt op dat moment beoordeeld. Samengevat geeft dit het volgende beeld:

bedragen x € 1.000

Langlopende leningen	Rekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Stand per 1 januari	142.502	146.696	154.638	159.019	155.961	148.743
Aflossing leningen	- 5.806	- 6.058	- 6.618	- 7.058	- 7.218	- 7.218
Opname leningen	10.000	14.000	11.000	4.000	-	-
Stand per 31 december	**146.696**	**154.638**	**159.019**	**155.961**	**148.743**	**141.525**
Uitgangspunt Coalitieakkoord 2022	146.696	154.638	158.101	155.865	149.170	143.875
Verschil ten opzichte van Coalitieakkoord	**-**	**0**	**- 918**	**- 96**	**427**	**2.350**

Zoals uit bovenstaande tabel valt af te lezen, laat de portefeuille tot 2023 een oplopende schuldpositie zien; daarna wordt een daling ingezet. Ook uit de grafiek op de volgende pagina is dat af te lezen.

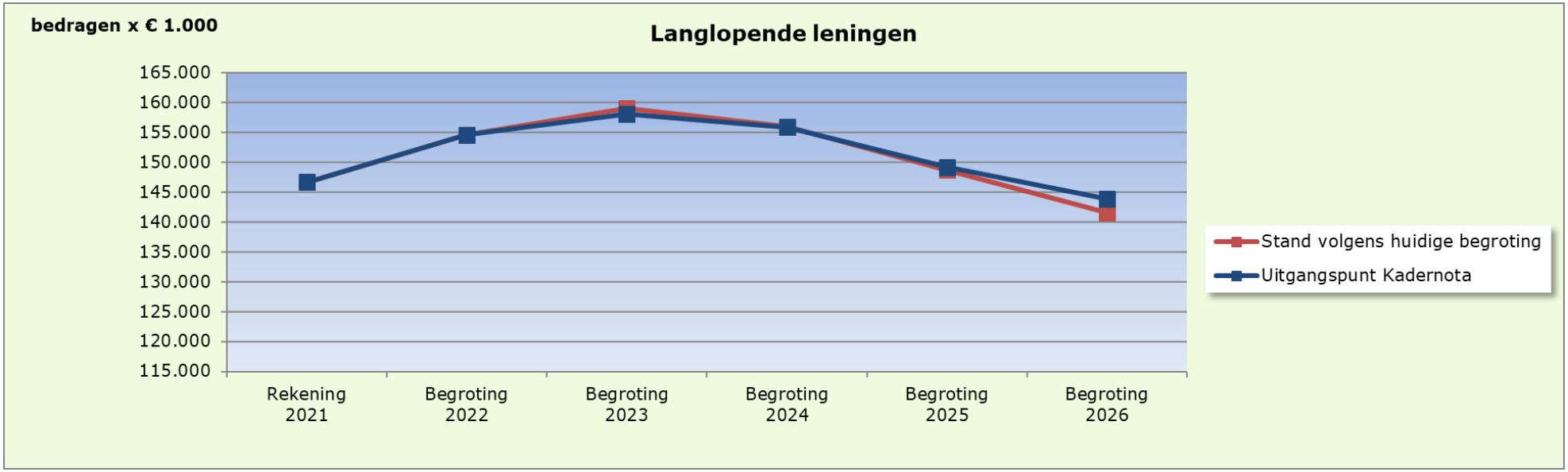

De verwachting omtrent de renteontwikkeling
De afgelopen jaren zijn de rentepercentages historisch laag gebleven. Op het moment van het opstellen van deze begroting is daar duidelijk een kentering in te zien. Om die reden wordt in deze begroting voor de komende jaren ook een oplopend rentepercentage gecalculeerd. Gunstige bijkomstigheid is dat na 2023 het aantrekken van langlopende lening niet of nauwelijks nodig zal zijn.

Risicobeheer

Met betrekking tot het risicobeheer heeft de gemeenteraad als algemeen uitgangspunt vastgesteld, dat alleen leningen of garanties uit hoofden van de "publieke" taak worden verstrekt. Andere uitzettingen zijn op grond van de Wet FIDO niet toegestaan. Eventuele overtollige financiering mag uitsluitend nog worden belegd bij de Rijksoverheid of medeoverheden.

Kasgeldlimiet

Om in de financieringsbehoefte te voorzien wordt in voorkomende gevallen zoveel als mogelijk gebruik gemaakt van het aantrekken van kortlopende geldleningen. De kasgeldlimiet geeft aan tot welk bedrag de financieringsbehoefte met kortlopende geldmiddelen afgedekt mag worden. In de Wet FIDO is bepaald dat de kasgeldlimiet 8,5% van het begrotingstotaal mag bedragen. De toegestane kasgeldlimiet vertoont het volgende beeld:

bedragen x € 1.000

Kasgeldlimiet 2023	1e kwartaal	2e kwartaal	3e kwartaal	4e kwartaal
Toegestane kasgeldlimiet				
Omvang primitieve begroting	102.466	102.466	102.466	102.466
In procenten	8,5%	8,5%	8,5%	8,5%
Toegestane kasgeldlimiet	**8.710**	**8.710**	**8.710**	**8.710**
Omvang vlottende schulden				
Opgenomen gelden < 1 jaar	8.187	8.187	8.187	8.187
Schuld in rekening-courant				
Gestorte gelden door derden < 1 jaar	4.000	5.000	6.000	8.000
Overige leningen (niet zijnde vaste schuld)	-	-	-	-
Totaal vlottende schulden	**12.187**	**13.187**	**14.187**	**16.187**
Omvang vlottende middelen				
Contante gelden in kas	-	-	-	-
Tegoeden in rekening-courant	4	50	50	76
Overige uitstaande gelden < 1 jaar	13.104	13.104	13.104	13.104
Totaal vlottende middelen	**13.108**	**13.154**	**13.154**	**13.180**
Totaal netto vlottende schuld	**- 921**	**34**	**1.034**	**3.008**
Afwijking t.o.v. de kasgeldlimiet				
Overschrijding kasgeldlimiet				
Onderschrijding kasgeldlimiet	**9.630**	**8.676**	**7.676**	**5.702**

Renterisiconorm

De renterisiconorm in de Wet FIDO bepaalt dat een gemeente elk jaar maximaal 20% van het begrotingstotaal kan vernieuwen. Die vernieuwing kan dan bestaan uit herfinanciering of herziening van het rentepercentage. Doel van de renterisiconorm is dat de gemeenten de renterisico's over de jaren spreiden, zodat zij niet van het ene op het andere jaar met een enorme stijging van de rentelasten worden geconfronteerd. Voor de komende jaren geeft de toegestane renterisiconorm het volgende beeld:

bedragen x € 1.000

Grondslag renterisico	Rekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Omvang primitieve begroting	91.590	94.386	102.466	102.131	105.444	99.552
Toegestane renterisiconorm						
In procenten	20,0%	20,0%	20,0%	20,0%	20,0%	20,0%
Minimumbedrag (wettelijk bepaald)	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500
Toegestane renterisiconorm	**18.318**	**18.877**	**20.493**	**20.426**	**21.089**	**19.910**

Het renterisico vertoont het volgende beeld:

bedragen x € 1.000

Renterisico 2023	Rekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Renterisico vaste schulden						
Renteherziening	-	-	-	-	-	-
Aflossing	5.806	6.058	6.618	7.058	7.218	7.218
Renterisico	**5.806**	**6.058**	**6.618**	**7.058**	**7.218**	**7.218**
Toets renterisiconorm						
Toegestane renterisiconorm	**18.318**	**18.877**	**20.493**	**20.426**	**21.089**	**19.910**
Onderschrijding renterisiconorm	**- 12.512**	**- 12.819**	**- 13.875**	**- 13.368**	**- 13.870**	**- 12.692**
Overschrijding renterisiconorm						

Uit deze tabel valt af te leiden dat de gemeente een zeer beperkt renterisico loopt, of in elk geval dat het aflossingsschema van de langlopende leningen zich ruim binnen de normen voor de bepaling van het renterisico bevindt.

Renteschema

De commissie BBV adviseert in "Notitie rente 2017" in de paragraaf financiering van de begroting en jaarstukken een renteschema op te nemen. Hiermee wordt inzicht gegeven in de rentelasten externe financiering, het renteresultaat en de wijze van rentetoerekening. Hierbij wordt opgemerkt dat de door het BBV voorgeschreven berekeningswijze wordt gevolgd.

bedragen x € 1.000

Renteschema		Rekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
a. Externe rentelasten over de korte en lange financiering	(+)	- 2.637	- 2.692	- 2.927
b. Externe rentebaten	(+)	63	24	11
Totaal door te rekenen externe rente		**- 2.573**	**- 2.668**	**- 2.915**
c1. Rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	(+)	216	38	16
c2. Rente van projectfinanciering die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	(+)	-	-	-
c3. Rentebaat van doorverstrekte leningen indien daar een specifieke lening voor is aangetrokken	(+)	-	-	-
Saldo door te rekenen externe rente		**- 2.357**	**- 2.630**	**- 2.899**
d1. Rente over eigen vermogen	(+)	-	-	-
d2. Rente over voorzieningen (contante waarde)	(+)	-	-	-
Aan taakvelden (programma's inclusief overhead) toe te rekenen rente		**- 2.357**	**- 2.630**	**- 2.899**
e. Werkelijk aan taakvelden (programma's inclusief overhead) toegerekende rente (renteomslag)	(-)	- 3.718	- 3.386	- 3.507
f. Renteresultaat op het taakveld treasury		**1.361**	**756**	**608**

Het renteresultaat 2023 is ten opzichte van 2023 enigszins afgenomen. Dit wordt vooral veroorzaakt doordat (door toenemende investeringen) meer rente aan de taakvelden wordt toegerekend. (zie e.) Hierbij wordt nog opgemerkt dat conform het BBV (notitie rentebeleid) aan de grondexploitaties niet de renteomslag, maar een marktconforme rente wordt toegerekend. Omdat aan de taakvelden op basis van de renteomslag meer rente wordt toeberekend (zie e.) ontstaat een voordelig renteresultaat dat aan het taakveld treasury wordt toegerekend.

Kredietrisicobeheer
Bij de Stichting Stimuleringsfonds Volkshuisvesting wordt ter uitvoering van de Regeling Starterslening een rekening-courant aangehouden. Het verwachte saldoverloop is als volgt:

bedragen x € 1.000

Starters-, blijvers- en duurzaamheidsleningen	Rekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Stand per 1 januari	1.092	1.098	1.508	1.736	1.750	1.733
Aflossing leningen	- 236	- 196	- 227	- 249	- 264	- 279
Verstrekte leningen	242	605	455	263	247	265
Stand per 31 december	**1.098**	**1.508**	**1.736**	**1.750**	**1.733**	**1.719**

Valutarisicobeheer
Valutarisico's zijn uitgesloten omdat wij alleen leningen verstrekken, aangaan of garanderen in Euro's.

Kasbeheer

Saldo- en liquiditeitenbeheer
Het liquiditeitsgebruik wordt geoptimaliseerd door de geldstromen op gemeenteniveau op elkaar af te stemmen. Bovendien maken wij gebruik van het product "pakket geïntegreerde dienstverlening" van de BNG. Het betalingsverkeer wordt zoveel mogelijk elektronisch uitgevoerd door de Bank Nederlandse Gemeenten (BNG). Treasury activiteiten worden gebaseerd op een liquiditeitsprognose.

Gemeentefinanciering
Financiering met externe financieringsmiddelen wordt zoveel mogelijk beperkt door primair de beschikbare interne financieringsmiddelen (reserves en voorzieningen) te gebruiken teneinde het renteresultaat te optimaliseren. Immers eigen financieringsmiddelen uitzetten, brengt minder rentebaten op dan het aantrekken van een geldlening kost. Financieringen worden enkel aangetrokken ten behoeve van de uitoefening van de publieke taak. Ter voorkoming van een overschrijding van de kasgeldlimiet trekken we indien noodzakelijk langlopend geld aan. Verder gaan we ervan uit dat het rentepercentage van de kortlopende geldleningen lager zal zijn dan die van de langlopende geldleningen. Om die reden zal de noodzakelijke financiering zo veel mogelijk plaatsvinden door het aantrekken van kortlopende geldleningen (uiteraard binnen de toegestane kasgeldlimiet).

Relatiebeheer
De gemeente Bodegraven-Reeuwijk heeft bij de Bank Nederlandse Gemeenten en de Rabobank een rekening-courantverhouding.

Paragraaf 5 – Bedrijfsvoering

De paragraaf bedrijfsvoering geeft inzicht in de stand van zaken en de beleidsvoornemens over de bedrijfsvoering. Doel is het zo optimaal mogelijk ondersteunen en uitvoeren van de programma's. In de praktijk moet dit tot uiting komen in het goed bedienen van inwoners, ondernemers en bezoekers, interne en externe processen efficiënt te laten verlopen en zorgvuldige besluitvorming te garanderen. In deze paragraaf worden de belangrijkste prioriteiten beschreven die gaan bijdragen aan het optimaliseren van de bedrijfsvoering in 2023.

Dynamiek in de samenleving

De samenleving verandert continue en het krachtenveld waarbinnen gemeentelijke medewerkers opereren is complexer geworden. Technologische innovaties volgen elkaar in een steeds hoger tempo op en de maatschappelijke eisen die aan de overheid worden gesteld veranderen. Ook de blijvende effecten van de coronacrisis spelen daarbij een rol, zoals de wijze van contact hebben met de samenleving: fysiek, digitaal en hybride. Inwoners, organisaties en bedrijven zijn goed geïnformeerd en verbonden via (online)netwerken, zijn kritisch en willen meedenken met ruimte voor eigen initiatieven. Al onze ‘klanten’, verbonden in een netwerksamenleving, verwachten service op een steeds hoger niveau. Daardoor is verandering een continue factor geworden. Het vertrekpunt daarbij blijft dat de organisatie erop is ingericht een excellente dienstverlener en partner te zijn die naast de inwoners staat. Dat betekent een overheid die zich dienstbaar opstelt en meebeweegt met de dynamiek van de samenleving.

De organisatie in ontwikkeling

De veranderende samenleving heeft grote betekenis voor de wijze van organiseren, samenwerken en ons ‘leiderschap’. Flexibiliteit, netwerken en snel kunnen reageren zijn belangrijk om verbinding te kunnen maken en houden met de samenleving. Daarbij is, gelet op de financiën en de wensen van de medewerkers en bestuur, de komende periode een periode van prioriteren en het creëren van verder inzicht en overzicht van de opgave en daarmee ‘het werk’ de basis. Langs de recent ingeregelde structuur/ordening en het team van domeinregisseurs worden ambtelijke capaciteit, middelen en planning inzichtelijk en op elkaar afgestemd via de strategische personeelsplanning. Ook is inzet het verlagen van inhuur(kosten). Daarnaast brengen we de basis in de bedrijfsvoering van de organisatie op orde, zodat doelmatigheid en rechtmatigheid beter geborgd zijn. Onder meer het personeelsbeleid- en instrumentarium zoals het functiehuis en waarderingssysteem worden integraal vernieuwd. Zo ontwikkelen we door naar een gezonde en vitale, effectief en efficiënt werkende organisatie.

Concernsturing

Concernsturing in een tijd als deze is cruciaal en is geborgd in onze organisatie. Dit maakt het mogelijk om vanuit overzicht en inzicht de majeure ontwikkelingen en de financiële positie in samenhang met elkaar te kunnen beoordelen en de gezamenlijke koers te kunnen uitzetten. Een programmatische aanpak maakt hiervan onderdeel uit. Om de ontwikkeling van de financiële positie te monitoren, is het van essentieel belang dat de kwaliteit van de sturingsinformatie van een hoog niveau is en blijft. Sturen op hoofdlijnen is hierbij essentieel, waarbij ook de aandacht uitgaat naar de meest risicovolle programma’s/projecten. Via de verschillende rapportages (zoals Sociaal Domein en Fysieke Leefomgeving) vindt tussentijdse monitoring van projecten plaats. De sturing op de ontwikkeling van de grondexploitaties (monitor grondexploitaties en MPG), de financiële risico’s en de vertaling naar de financiële positie van de gemeente heeft nog steeds prioriteit. Wij willen in 2023 een slag maken om deze monitor-instrumenten meer op elkaar af te stemmen en aan te laten sluiten bij de bestaande P&C-cyclus (begroting – burap – jaarrekening). In een rapportage halverwege en tegen het einde van deze bestuursperiode presenteren we de integrale resultaten.

Ook het bestuurlijk proces optimaliseren we langs lijnen van kwaliteit en training/opleiding, gestructureerde afstemmingen ambtelijk/bestuurlijk en adequate en begrijpelijke bestuurlijke advisering.
In 2023 ontwikkelen wij de FG-rol in het kader van de AVG-wetgeving en de Ciso-rol in het kader van de security door. We werven een concern-controller, zodat organisatie-breed er de juiste aandacht komt voor kaders/beleid, governance, slimme/doelmatige processen en financiële sturing.

Ontwikkeling IT

De in de programmabegroting 2022 aangekondigde vervanging van het financiële systeem is gestart en zal per januari 2023 in gebruik worden genomen. Hiermee wordt naast de Cloud-gang ook een nieuw financieel werkproces geïntroduceerd. Door dit nieuwe werkproces heeft de gemeente meer inzicht en controle op financiële verplichtingen die worden aangegaan. Daarnaast zijn er vanuit het systeem controles ingebouwd waarmee het 4-ogen principe meer wordt afgedwongen, een punt waarop de accountant tijdens de jaarrekeningcontrole kritisch is.
In 2023 wordt ook grotendeels het geo-platform vervangen voor een Cloud-applicatie en richten we ons op het migreren van de kleinere resterende lokale applicaties naar de Cloud. Op basis van de ervaringen met migraties zijn er, naast een eenmalige implementatielast, structureel lagere exploitatiekosten bij Cloud applicaties. Een uitzondering hierop is de Microsoft omgeving waar, vanwege een toename in functionaliteit met name in het Cyber domein de kosten stijgen.

Team ICT

Afgelopen 2 jaar is er sterk geïnvesteerd in het informatiemanagement domein in de vorm van een team functioneel beheer die alle grote applicaties ondersteunen. Deze wordt in 2022-2023 aangevuld met een extra adviseur informatisering die de opdracht krijgt processen in de organisatie in kaart te brengen en kansen op efficiëntie en kwaliteitsverbetering te identificeren en door te voeren. In 2023 wordt er een onderzoek gedaan naar de verdere implementatie van datagedreven werken en digitale fitheid van de organisatie. Belangrijk hierbij is de vraag over de hoeveelheid capaciteit die nodig is voor een verdere groei in het datagedreven werken. Aan de technische kant zal de basis dienstverlening zijn ingekocht als dienst, >50% van het personeel bestaat al uit gedetacheerde medewerkers, deze verandering van de inkoopstrategie is kostenneutraal.

Huisvesting

Het huisvesten van de ambtelijke organisatie en het bestuur vraagt om een nieuwe werkwijze. Door het overkomen van Burgerzaken en het Sociaal Team vanuit het Evertshuis naar het gemeentehuis, zal het gemeentehuis niet op alle momenten voldoende werkplekken hebben om alle medewerkers te kunnen voorzien van werkruimte. Het flexwerken zal om die reden verder worden uitgerold en worden gefaciliteerd.In combinatie met goede ICT-faciliteiten (laptop, telefoon etc) en de opgedane ervaringen tijdens de coronacrisis zal de komende jaren het flexwerken nog meer zijn definitieve beslag krijgen.

Paragraaf 6 – Verbonden partijen

Wat is het doel van deze paragraaf?

In deze paragraaf wordt de gemeentelijke visie uiteengezet op verbonden partijen en op de bestuurlijk te realiseren doelen per verbonden partij.

Er is sprake van een verbonden partij als onze gemeente een bestuurlijk én financieel belang heeft in een derde rechtspersoon. Bij bestuurlijk belang gaat het om het hebben van zeggenschap van onze gemeente in de derde partij, omdat onze gemeente:

- zitting heeft in het dagelijks- of algemeen bestuur
- aandelen bezit en daarom stemrecht heeft

Van een financieel belang is sprake indien wij de middelen die aan een partij ter beschikking zijn gesteld, niet terugkrijgen bij faillissement van de partij of indien financiële problemen bij de derde partij (deels) verhaald worden op onze gemeente.
Relaties waarbij alleen sprake is van een financieel of bestuurlijk belang, vallen niet onder het begrip verbonden partij.

De gemeente Bodegraven-Reeuwijk neemt in de regel deel aan gemeenschappelijke regelingen, stichtingen, N.V.'s en verenigingen als het belang van de gemeente hiermee is gediend.

Gemeenschappelijke regelingen: zijn door de diverse vertegenwoordigde gemeenten in het leven geroepen en als zodanig een orgaan waarover de deelnemende gemeenten zeggenschap hebben en waarvoor ze verantwoordelijk zijn. Voor de door de gemeenschappelijke regelingen uit te voeren taken is als het ware sprake van een verlengstuk van de gemeenten. Hier is nadrukkelijk sprake van een gemeentelijk belang.

Stichtingen, N.V.'s en verenigingen: deelname is van belang omdat hier sprake is van samenwerkingsverbanden, verenigingen en N.V.'s (deelname in kapitaal vanuit een overheidstaak geredeneerd) die een gemeentelijk belang behartigen in verschillende verschijningsvormen.

Welke doelstellingen willen we bereiken?

Visie op verbonden partijen
De gemeente werkt onder meer samen op de gebieden van sociale zekerheid, gemeentelijke belastingen, bouw- en woningtoezicht, milieu, gezondheidszorg, afvalinzameling, veiligheid, verstevigen van onderlinge samenwerking, inkoop en archief. Dit is inmiddels een groot aantal taken.
Daarnaast nemen wij deel in een aantal stichtingen op het grondgebied van de gemeente waarin wij het gemeentelijk / publiek belang bewaken. Door deelname in verbonden partijen verwachten wij een beter kwalitatief en kwantitatief resultaat tegen zo laag mogelijke kosten.

Beleidsvoornemens inzake verbonden partijen
Het accent van het gemeentelijk beleid inzake de verbonden partijen ligt op sturing op kwaliteitsniveau van de dienstverlening en op financiën. Doel is om meer proactief en vanuit een visie met onze verbonden partijen om te gaan.
Dat vraagt om een betere interne organisatie rondom de verbonden partijen dat ervoor zorgt dat wij ons tijdig kunnen beraden op onze positie ten opzichte van de verbonden partijen en tot tijdige en gewogen adviezen over beleidsvoornemens en de diverse financiële stukken kunnen komen. De afgelopen twee jaren is op dit terrein grote vooruitgang geboekt.

In de begroting is per programma opgenomen welke verbonden partij onder dat programma moet worden gerekend en in welke mate deze partij bijdraagt aan de realisatie van de gemeentelijke beleidsvoornemens. In onderstaande tabel worden alle 21 verbonden partijen inzichtelijk gemaakt en wordt het belang in zeggenschap en financiën in beeld gebracht. Daarbij is onderscheid gemaakt naar de verschillende soorten van verbonden partijen:

- Gemeenschappelijke regelingen (9)
- Stichtingen en verenigingen (6)
- Vennootschappen en coöperaties (6)
- Overig (-)

Overzicht van verbonden partijen waaraan onze gemeente deelneemt

Op de hierna volgende pagina's zijn overzichten opgenomen van de verbonden partijen waaraan de gemeente deelneemt. Daarbij wordt ook inzichtelijk gemaakt welke bedragen aan deze partijen worden betaald.

bedragen x € 1.000

Verbonden partijen - gemeenschappelijke regelingen	Eigen vermogen		Vreemd vermogen		Bijdrage	Begroot
	01-01	31-12	01-01	31-12	2023	resultaat
Ferm Werk, (inclusief Stichting de Wissel)	0,1	0,3	6,5	8,5	9.349	-
In het leven geroepen om in één uitvoeringsorganisatie Ferm Werk de krachten te bundelen en een integrale gemeenschappelijke aanpak te bieden op het terrein van participatie, werk en inkomen binnen het sociale domein.						
ODMH	3,4	n.n.b.	8,5	n.n.b.	3.104	
De Omgevingsdienst Midden-Holland is ingesteld ter ondersteuning van GS en de bestuursorganen van de regiogemeenten bij de uitvoering van hun taken op het gebied van het omgevingsrecht in het algemeen en de Wabo in het bijzonder.						
Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Hollands Midden	6,0	5,4	25,1	26,8	2.363	-
De Veiligheidsregio is de overkoepelende 'organisatie' waarbinnen de regionale brandweer, de geneeskundige kolom en de gemeentelijke crisisbeheersing is georganiseerd. De Veiligheidsregio is o.a. belast met advisering van het bevoegd gezag over de brandweerzorg, risico's van branden, rampen en crises, het instellen en in stand houden van een brandweer, het instellen en in stand houden van een GHOR.						-
Hecht	0,9	3,6	28,4	27,2	2.346	
Hecht geeft uitvoering aan de aan de gemeente opgedragen taken als gevolg van de Wet collectieve preventie volksgezondheid en aan de aan de gemeente opgedragen taken als gevolg van de Wet Kinderopvang. Ook draagt Hecht zorg voor het ambulancevervoer en voor daadwerkelijke geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen en de voorbereiding daarop.						
Gemeenschappelijke regeling Groenalliantie Midden-Holland en omstreken	3,0	2,5	34,6	43,5	267	-
De regeling wordt getroffen ter behartiging van de bovengemeentelijke belangen inzake het beheer en de ontwikkeling van groengebieden binnen het werkgebied van de groenalliantie, daaronder begrepen het behoud en de versterking van de groen- en recreatieve verbindingen, de landschappelijke kwaliteiten van en de biodiversiteit binnen de groengebieden, alsmede de bevordering van de leefbaarheid en de toeristische aantrekkingskracht daarvan.						

bedragen x € 1.000

Verbonden partijen - gemeenschappelijke regelingen	Eigen vermogen		Vreemd vermogen		Bijdrage	Begroot
	01-01	31-12	01-01	31-12	2023	resultaat
Gemeenschappelijke regeling Regionaal Historisch Centrum	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	190	
De gemeente is verantwoordelijk voor het overbrengen van de archiefbescheiden welke niet voor vernietiging in aanmerking komen.						
Gemeenschappelijke regeling Oude Rijnzone	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	-	
De Oude Rijnzone is een regionale samenwerking tussen provincie Zuid-Holland en de gemeenten Leiderdorp, Rijnwoude, Alphen aan den Rijn, Bodegraven-Reeuwijk en Zoeterwoude. Het belangrijkste doel van de regionale samenwerking is de realisering van majeure doelstellingen op het gebied van herstructurering bedrijven-terreinen en groenrealisatie in de regio Oude Rijnzone. Het programma van de Oude Rijnzone is gericht op transformatie en een samenhangende en duurzame ontwikkeling van dit gebied, gericht op een verbetering van de kwaliteit.						
BSGR	2,1	2,1	10,7	4,8	653	
De BSGR verzorgt namens de gemeente de uitvoering van de Wet WOZ en de heffing en inning van gemeentelijke belastingen.						

bedragen x € 1.000

Verbonden partijen - gemeenschappelijke regelingen	Eigen vermogen		Vreemd vermogen		Bijdrage	Begroot
	01-01	31-12	01-01	31-12	2023	resultaat
Stichting GBKN Zuid-Holland					-	-
De stichting beheert de Grootschalige Basiskaarten Nederland. De Stichting is opgeheven in 2017						
Stichting Greenport	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	-	-
Het versterken van de boomteeltsector in de regio Boskoop, het bevorderen van deze sector en de regio en het verantwoord inpassen van de boomteeltsector in de regio.						

bedragen x € 1.000

Verbonden partijen - stichtingen en verenigingen	Eigen vermogen		Vreemd vermogen		Bijdrage	Begroot
	01-01	31-12	01-01	31-12	2023	resultaat
Stichting Klasse (openbaar onderwijs)					-	-
De deelnemende gemeenten Bodegraven-Reeuwijk, Gouda, en Waddinxveen hebben in 2005 een fusie voor het openbaar onderwijs gerealiseerd. Met de verzelfstandiging is het openbaar onderwijs in een gelijkwaardige positie gekomen met het bijzonder onderwijs. De gemeente heeft nog een beperkt aantal wettelijke verantwoordelijkheden.						

bedragen x € 1.000

Verbonden partijen - stichtingen en verenigingen	Eigen vermogen		Vreemd vermogen		Bijdrage	Begroot
	01-01	31-12	01-01	31-12	2023	resultaat
Stichting VEEN					-	-
Op grond van het met drie verenigingen van watereigenaren in de Reeuwijkse plassen gesloten convenant worden met ingang van het jaar 2000 vaarontheffingen door de stichting VEEN uitgegeven.						
Stichting Klimaatneutraal Bodegraven-Reeuwijk					-	-
De Stichting Klimaatneutraal Bodegraven-Reeuwijk heeft zich ten doel gesteld het bevorderen van klimaatneutraliteit van de gemeente Bodegraven-Reeuwijk. Zulks ter uitvoering van de landelijke klimaatdoelen om in 2035 tot een klimaatneutrale gemeente te komen.						
Stichting BLR						
De Stichting is opgericht om eilanden en perceeltjes land (de "landschapselementen") van de gemeente in eigendom over te nemen en in stand te houden. Doelstelling is om de landschapselementen in het Reeuwijkse plassengebied te onderhouden en te beheren met respect voor de natuurwaarden.					-	-

bedragen x € 1.000

Verbonden partijen - stichtingen en verenigingen	Eigen vermogen		Vreemd vermogen		Bijdrage	Begroot
	01-01	31-12	01-01	31-12	2023	resultaat
N.V. Cyclus	11,4	n.n.b.	10,3	n.n.b.	4.651	-
De aandelen van Cyclus NV zijn in handen van de deelnemende gemeenten. In juridische zin is Cyclus aan te merken als overheids-NV. Er is een 10-jarige dienstverleningsovereenkomst gesloten met Cyclus NV voor het inzamelen van huishoudelijke afvalstoffen.						
N.V. Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)					-	-
De BNG is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang.						
Oasen N.V.					-	-
Waterbedrijf						
Ontwikkelingsmaatschappij Rijnhoek C.V. (OMR),	54,0	68,1	0,6	3,5	-	-
OMR heeft tot doel is het realiseren van het bedrijvenpark Rijnhoek door middel van het ontwikkelen, exploiteren en verkopen van gronden.						
GEM Rijnhoek BV.						
Het doel van de vennootschap is het ontwikkelen van het gebied Rijnhoek tot het "Bedrijvenpark Rijnhoek". De GEM Rijnhoek BV is door de voormalige gemeente Bodegraven en de Ontwikkelings Combinatie Rijnhoek BV (OCR) opgericht als beherende vennoot van de Ontwikkelingsmaatschappij Rijnhoek CV (OMR). De GEM Rijnhoek BV voert de directie over en vertegenwoordigt de OMR in externe contacten.						
Totaal					**27.749**	**-**

Paragraaf 7 – Grondbeleid

Wat is het doel van deze paragraaf?

Deze paragraaf verwoordt de gemeentelijke visie op het grondbeleid, hiermee wordt o.a. getracht de ruimtelijke doelstellingen te realiseren. Die doelstellingen liggen op het terrein van de volkshuisvesting, ruimtelijke ordening, economische ontwikkeling, openbare ruimte, infrastructuur, natuur en recreatie. De gemeente geeft in deze paragraaf een overzicht van bestaande beleids- en financiële kaders, en de ontwikkeling van de Algemene Reserve Bouwgrondexploitatie en enkele bestemmingsreserves.

Visie op het grondbeleid

Met het grondbeleid wordt beoogd:

- een maatschappelijk gewenst ruimtegebruik te bevorderen
- behalen van volkshuisvestelijke en economische doelstellingen
- de effectiviteit van het ruimtegebruik te verhogen
- een evenwichtige verdeling van kosten en opbrengsten over gebruikers, grondeigenaren, ontwikkelaars en overheid te bevorderen

De gemeente streeft naar een optimum tussen deze facetten en tevens naar minimaal sluitende grondexploitaties.

Beleidskaders

Nota Grondbeleid

Het grondbeleid van de gemeente Bodegraven-Reeuwijk is in 2012 door de raad vastgesteld in de Kadernota Grondbeleid. De gemeente voert grotendeels een faciliterend grondbeleid, maar waar nodig actief grondbeleid. Bij elk vastgoedproject is sprake van samenwerking tussen gemeente en particulier(en) of marktpartij(en). Uitgangspunt is dat met de wederpartij een anterieure overeenkomst wordt gesloten, zodat gronduitgifte / kostenverhaal is geregeld. De gemeente hanteert marktconforme grondprijzen en bepaalt per plan de meest geschikte grondprijsmethode. Met het vaststellen van een nieuwe woonvisie (eind 2020) en het uitwerken van de toekomstvisie en dorpsvisie, wordt ernaar gestreefd om in 2023 een nieuwe nota Grondbeleid vast te stellen.

Woningbouwprogrammering/ woonvisie

In 2020 is de tweede woonvisie Bodegraven-Reeuwijk 2020 vastgesteld. Het schrijven van een nieuwe woonvisie heeft als doel gehad om te kunnen sturen op de volgende hoofdlijnen:

1. De dorpskernen vanuit de eigen identiteit en kwaliteit laten ontwikkelen. De verschillen tussen de dorpskernen blijven in tact door het leggen van verschillende accenten, waardoor wordt aangesloten op de specifieke woonbehoefte per dorpskern.
2. Regie voeren op het woningbouwprogramma, zodat kan worden aangesloten op de behoefte van inwoners.
3. De bestaande woningvoorraad toekomstbestendig maken.
4. De woonvisie laten aansluiten op de dorpsvisie, zodat er op een integrale wijze naar wonen gekeken wordt.

Nota Kostenverhaal
De Nota Kostenverhaal is in 2020 geactualiseerd vastgesteld. In deze nota staat voor welke bovenwijkse voorzieningen en ruimtelijke ontwikkelingen de gemeente een bijdrage vraagt en welk tarief in een kern geldt. Het beleid geldt voor zowel particuliere- als gemeentelijke bouwprojecten. Voor particuliere projecten vindt het kostenverhaal bij voorkeur plaats via anterieure overeenkomsten. Het exploitatieplan geldt als stok achter de deur. Voor gemeentelijke projecten vindt kostenverhaal via de grondexploitatie plaats.
Per 1 januari 2023 zal naar verwachting de omgevingswet in werking treden. Dit heeft invloed op de manier waarop kosten verhaald worden. In 2023 is het daarom raadzaam om de nota kostenverhaal te herzien, zodat kan worden aangesloten bij de dan ingevoerde omgevingswet.

Nota Fonds Volkshuisvesting
De Nota Fonds Volkshuisvesting is begin 2022 geactualiseerd vastgesteld. Met het actualiseren van de Nota Fonds Volkshuisvesting is aansluiting gemaakt met de uitgangspunten van de Woonvisie. De nota heeft twee doelen. Eerste doel is het bevorderen van de bouw van sociale woningen en het tweede doel is het stimuleren van de doorstroming op de woningmarkt. In principe moeten alle nieuwe woningbouwplannen volgens de woonvisie 25% sociale huur bevatten, maar daar kan in specifieke in de nota aangegeven gevallen, van worden afgeweken. Hiervoor is dan wel een financiële bijdrage verschuldigd.

Wet- en regelgeving
Wet Markt & Overheid (vennootschapsbelasting)
De gemeente moet vennootschapsbelasting betalen over de winst die met ondernemingsactiviteiten is verdiend. Een van die ondernemingsactiviteiten is het voeren van een grondexploitatie. De gemeente Bodegraven-Reeuwijk heeft met het vaststellen van winstgevende grondexploitaties dan ook het risico belasting te moeten betalen. Overigens wordt de vpb altijd na afloop van een kalenderjaar in een aangifte verwerkt. Zo wordt dus in 2022 aangifte gedaan over het belastingjaar 2021, in 2023 over het jaar 2022, enz..

BBV-regelgeving
In september 2019 is de meest recente notitie van het BBV met betrekking tot de grondexploitaties gepubliceerd. De commissie BBV geeft, naar aanleiding van de eerdere notitie Grondexploitatie, meer toelichting op de verscherpte regelgeving rondom grondexploitaties en faciliterende projecten. Daarnaast is meer verduidelijking gekomen op de wijze van tussentijds winstnemen. Deze notitie wordt toegepast in de grondexploitaties, jaarrekening en begroting.

Financiële kaders
Bouwgronden in exploitatie
Lopende en actieve grondexploitaties
In het begrotingsjaar 2022 zijn 12 grondexploitaties actief. Daarnaast blijft er worden gezocht naar nieuwe bouwmogelijkheden om tegemoet te komen aan de woningbehoefte. Dit kan de komende jaren leiden tot nieuwe grondexploitaties. Het is aannemelijk dat in 2022/2023 de nieuwe grondexploitatie Dammekant Kremerweg aan de raad wordt voorgelegd.

Parameters grondexploitaties

De grondexploitatie cijfers, zoals verwerkt in de begroting 2023-2026, zijn gebaseerd op de actualisatie van de grondexploitaties met prijspeil 1-1-2022 (MPG 2022). In de grondexploitaties wordt gerekend met zogenaamde rente- en inflatieparameters. De rente- en inflatieparameters worden jaarlijks vastgesteld door het College als onderdeel van het MPG. Voor het begrotingsjaar 2023 en verder hanteren we de volgende parameters:

Parameters grondexploitatie	2023 - 2024	mutatie	2025 e.v.	mutatie	Bron
Grondopbrengsten					
Woningbouw - vrije sector	2,5%	0,5%	2,0%	0,0%	NVM / calcasa / Metafoor
Woningbouw - sociaal	3,0%	1,5%	2,0%	0,0%	CBS - CPI (2015=100)
Overige functies commercieel	2,0%	0,0%	2,0%	0,0%	Stad 2 / Metafoor
Overige functies niet commercieel	3,0%	1,5%	2,0%	0,0%	CBS - CPI (2015=100)
Kosten					
Civiele kosten	3,0%	1,0%	2,0%	0,0%	GWW / Metafoor
Plankosten	3,0%	1,0%	2,0%	0,0%	CBS - CPI (2015=100)
Overige kosten	3,0%	1,0%	2,0%	0,0%	CBS - CPI (2015=100)
Rente	1,7%	-0,4%	2,3%	-0,1%	Programmabegroting
Disconteringsvoet	2,0%	0,0%	2,0%	0,0%	BBV

De gemeente moet op basis van nieuwe BBV-regelgeving de werkelijk betaalde financieringsrente voor de investeringen in de grondexploitatie-projecten toerekenen. De werkelijk betaalde rente bij de gemeente op dit moment heeft een gemiddeld gewogen percentage van 1,7%. Voor negatieve grondexploitaties moet (vanuit BBV-regelgeving) de gemeente een disconteringsvoet hanteren ter hoogte van het maximale meerjarige streefpercentage van de Europese Centrale Bank voor de inflatie binnen de eurozone. Om de vergelijkbaarheid te behouden van zowel winstgevende als verliesgevende grondexploitaties is de disconteringsvoet voor alle grondexploitaties op 2% gezet.

Didam-arrest

Op 26 november 2021 heeft de Hoge Raad in het Didam-arrest geoordeeld dat overheden de gelegenheid moeten bieden aan alle (potentiële) gegadigden om mee te dingen bij de verkoop van grond. Dit is conform de algemene beginselen van behoorlijk bestuur, waar het gelijkheidsbeginsel onder valt. Hiermee zijn overheden dus niet (meer) vrij om grond te verkopen aan een partij naar keuze. Overheden moeten aan de hand van objectieve, toetsbare en redelijke criteria een koper selecteren (openbare aanbestedingen). Indien dit niet gebeurt, kan dit leiden tot de vernietigbaarheid of nietigheid van een gesloten overeenkomst. De enkele uitzondering hierop is wanneer er op voorhand redelijkerwijs kan worden aangenomen dat er slechts één serieuze gegadigde is voor de verkoop van de grond. In dit geval mag er onderhands 1-op-1 gegund worden. Dit voornemen moet wel gemotiveerd gepubliceerd worden en er kan bezwaar tegen worden aangetekend.
Voor de lopende grondexploitaties wordt rekening gehouden met dit werkproces.

Relatie tussen leningenportefeuille en grondexploitaties

Het in deze begroting gepresenteerde verloop van de leningportefeuille is mede gebaseerd op de verwachte opbrengsten en kosten in de grondexploitaties. Dit betekent dat het voor het verloop van de leningportefeuille cruciaal is dat de opbrengsten en winsten zo optimaal mogelijk worden bepaald en zo snel mogelijk worden geïnd.

Dat kan tevens betekenen dat wanneer kansen zich voordoen om woningen of bedrijventerreinen eerder te realiseren dan gepland dit een impact zal hebben op de leningenportefeuille. In de afweging bij de besluitvorming wordt die impact meegenomen. De lasten gaan immers voor de baten uit. In een dergelijk geval zal de gemeente investeringen in een project immers eerder moeten voorfinancieren dan gepland. Daar staat tegenover dat in zo'n geval ook de opbrengsten eerder worden gerealiseerd dan gepland. Op de langere termijn zal het daarom een beperkte impact hebben op de omvang van de leningenportefeuille. De betreffende investeringen en opbrengsten zijn namelijk al over een langere termijn doorgerekend in de grondexploitaties. Het voordeel voor de gemeente zit hier in de structureel lagere rentelasten, doordat investeringen eerder worden terugverdiend.

Winstnemingen en verliesvoorzieningen

Elk jaar, ten tijde van het opstellen van de jaarrekening, zal voor grondexploitaties moeten worden onderzocht of er tussentijdse winstneming gedaan moet worden. Deze winsten zullen in principe toegevoegd worden aan de Algemene Reserve Grondexploitatie. Zodra een verliesgevende grondexploitatie wordt vastgesteld, zal ter hoogte van het negatieve netto contante waarde resultaat een verliesvoorziening worden getroffen. Deze wordt gedekt uit de Algemene Reserve Grondexploitatie.

Bestemmingsreserves (Nota Kostenverhaal en Fonds Volkshuisvesting)

De gemeente ontvangt vanuit enkele gemeentelijke grondexploitaties en een aantal particuliere bouwplannen bijdrages op basis van de beleidskaders in de nota Kostenverhaal en nota Fonds Volkshuisvesting.

Weerstandsvermogen en risicoprofiel

Het geactualiseerde resultaat van de grondexploitaties in het MPG 2022 is een momentopname (namelijk per peildatum 1-1-2022). Het resultaat is het gevolg van de gekozen uitgangspunten die op dat moment het meest realistisch worden geacht. Een project kan echter onderhevig zijn aan wijzigingen als gevolg van veranderende omstandigheden. In grondexploitaties zijn dan ook ramingsonzekerheden aan de orde en kan er sprake zijn van onvoorziene risico's en kansen. Met name projecten die zich nog in het begin van het ontwikkelproces bevinden, kennen de meeste risico's en kansen. Dat wil zeggen dat grondexploitatieresultaten geen feitelijke uitkomsten zijn, maar gelezen moeten worden als een gemiddelde van een bandbreedte. Die bandbreedte wordt kleiner naarmate een project zich naar de opleveringsfase beweegt.
Om eventuele risico's op te vangen worden er bij nieuwe- en herziene grondexploitaties (bij het MPG) risicoanalyses uitgevoerd. Aan de hand daarvan wordt het risicoprofiel berekend. Het risicoprofiel van een project is een indicatie voor de gewenste weerstandscapaciteit van de Algemene Reserve Grondexploitatie. Het biedt een indicatie voor de gewenste minimale stand van de reserve.
Via de monitors grondexploitaties (eens per jaar vervat in monitor fysiek domein) wordt zowel het college als de raad meegenomen in de ontwikkelingen van de grondexploitaties in het lopende en komende begrotingsjaar. Op basis daarvan kunnen de kansen en risico's, en beheersmaatregelen, worden besproken en kan hierop worden gestuurd.

Ook bij nieuwe en herziene grondexploitaties worden weer risicoanalyses uitgevoerd. Het risicoprofiel zal immers weer wijzigen. Het risicoprofiel van een project is een indicatie voor de gewenste weerstandscapaciteit van de Algemene Reserve Bouwgrondexploitatie. Het biedt een indicatie voor het gewenste minimale niveau van de stand van de reserve.

Lopende grondexploitaties

Aan het eind van deze paragraaf wordt tenslotte inzicht verstrekt in de op dit moment actieve grondexploitaties. Hiervoor is aansluiting gezocht bij het laatst vaststelde meerjarenprogramma grondexploitaties (MPG 2022). Daarin is de boekwaarde per 31 december 2021 vermeld en wordt inzicht gegeven in de verwachting ten aanzien van nog te maken kosten en te realiseren opbrengsten. Deze ramingen strekken zich uit over de komende jaren en zijn in deze begroting verwerkt. Naar verwachting zal het realiseren van deze complexen nog leiden tot een winstname van circa € 1,9 miljoen. Daarbij mag overigens nadrukkelijk niet uit het oog worden verloren dat op verschillende complexen in de afgelopen jaren reeds winstnames zijn gedaan. Dit overzicht geeft dus zeker geen beeld van de totaalresultaten van deze complexen.

bedragen x € 1.000

Bouwgronden in exploitatie genomen	Boekwaarde 31 dec 2021	Nog te maken kosten	Geraamde opbrengst	Geraamd resultaat
Weideveld (alle fasen)	1.957	3.153	6.026	916
De Steupel	1.212	2.118	5.187	1.858
Oude Tol II, fase 2	- 1.776	2.655	247	- 632
Groendijck Oost Driebruggen	497	87	596	12
Wijde Wiericke, deelgebied 2	- 3	20	-	- 17
Wijde Wiericke, deelgebied 3&4	1.216	2.365	2.316	- 1.266
Achter de Boerderij	426	649	984	- 91
Reesvelt II	- 736	971	90	- 145
Molenzicht	- 60	93	-	- 33
Nautique (Zoutmanslocatie) Reeuwijk	257	34	289	- 2
Hoge Rijndijk	519	221	405	- 335
Brandweerkazerne Groene Zoom	4	278	262	- 20
Totaal	**3.512**	**12.645**	**16.401**	**245**

Deel D: Financiële begroting

Overzicht van baten en lasten

bedragen x € 1.000

Overzicht baten en lasten	Rekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Saldo van baten en lasten						
Lasten						
Dekkingsmiddelen, overhead en onvoorzien	- 11.575	- 12.125	- 14.072	- 15.045	- 14.947	- 14.486
1. Veiligheid	- 3.347	- 3.441	- 3.758	- 3.760	- 3.760	- 3.761
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	- 8.053	- 8.195	- 9.078	- 9.243	- 9.367	- 9.600
3. Economie	- 1.581	- 1.153	- 1.102	- 1.100	- 1.099	- 1.097
4. Onderwijs	- 3.384	- 3.742	- 3.578	- 3.789	- 3.705	- 3.756
5. Sport, cultuur en recreatie	- 8.801	- 8.013	- 8.636	- 8.797	- 8.942	- 8.927
6. Sociaal Domein	- 31.901	- 31.923	- 31.987	- 31.539	- 31.037	- 30.987
7. Volksgezondheid en milieu	- 11.362	- 12.058	- 12.677	- 12.939	- 12.975	- 12.981
8. Volkshuisvesting, RO+stedelijke vern.	- 20.212	- 17.930	- 10.613	- 8.186	- 8.200	- 4.927
9. Bestuur	- 3.974	- 3.443	- 3.582	- 3.728	- 3.498	- 3.494
Totaal Lasten	**- 104.190**	**- 102.023**	**- 99.083**	**- 98.125**	**- 97.530**	**- 94.016**
Baten						
Dekkingsmiddelen, overhead en onvoorzien	63.056	64.123	71.791	73.929	76.150	75.724
1. Veiligheid	63	42	43	43	43	43
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	426	385	481	401	401	401
3. Economie	1.180	1.287	1.613	1.613	1.666	1.666
4. Onderwijs	552	661	562	562	562	562
5. Sport, cultuur en recreatie	1.685	902	957	957	957	957
6. Sociaal Domein	7.582	5.758	5.864	5.928	5.928	5.928
7. Volksgezondheid en milieu	10.781	10.847	10.931	10.923	10.958	10.936
8. Volkshuisvesting, RO+stedelijke vern.	20.196	16.698	8.474	6.718	7.554	2.348
9. Bestuur	1.169	706	675	1.005	985	985
Totaal Baten	**106.688**	**101.408**	**101.391**	**102.081**	**105.205**	**99.552**
Totaal Saldo van baten en lasten	**2.498**	**- 615**	**2.308**	**3.956**	**7.676**	**5.537**
Mutatie reserves						
Toevoegingen	**- 3.864**	**- 1.471**	**- 3.383**	**- 4.006**	**- 7.914**	**- 5.537**
Onttrekkingen	**6.040**	**2.086**	**1.075**	**50**	**238**	**-**
Totaal Mutatie reserves	**2.176**	**615**	**- 2.308**	**- 3.956**	**- 7.676**	**- 5.537**
Totaal	**4.674**	**- 0**	**0**	**0**	**0**	**0**

bedragen x € 1.000

Incidentele baten en lasten	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Incidentele lasten				
1. Veiligheid	-	-	-	-
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	- 125	- 28	-	- 28
3. Economie	-	-	-	-
4. Onderwijs	- 45	- 170	-	-
5. Sport, cultuur en recreatie	- 21	- 80	- 33	-
6. Sociaal Domein	- 242	- 100	-	-
7. Volksgezondheid en milieu	- 17	- 57	- 57	-
8. Volkshuisvesting, RO+stedelijke vernieuwing	- 5.989	- 3.408	- 3.348	-
9. Bestuur	- 742	- 265	- 317	- 317
Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	-	-	-	-
Totaal incidentele lasten	**- 7.179**	**- 4.109**	**- 3.754**	**- 345**
Incidentele baten				
1. Veiligheid	-	-	-	-
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	79	-	-	-
3. Economie	-	-	-	-
4. Onderwijs	-	-	-	-
5. Sport, cultuur en recreatie	-	-	-	-
6. Sociaal Domein	-	-	-	-
7. Volksgezondheid en milieu	-	-	-	-
8. Volkshuisvesting, RO+stedelijke vernieuwing	6.122	4.370	5.206	-
9. Bestuur	-	-	-	-
Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	64	64	64	64
Totaal incidentele baten	**6.265**	**4.433**	**5.269**	**64**
Mutatie reserves				
1. Veiligheid	-	-	-	-
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	- 32	- 32	- 33	- 33
3. Economie	-	-	-	-
4. Onderwijs	-	-	-	-
5. Sport, cultuur en recreatie	- 144	- 65	- 120	- 155
6. Sociaal Domein	-	-	-	-
7. Volksgezondheid en milieu	-	50	-	-
8. Volkshuisvesting, RO+stedelijke vernieuwing	- 153	- 982	- 1.878	- 20
9. Bestuur	450	-	-	-
Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	- 2.430	- 2.927	- 5.645	- 5.329
Totaal mutatie reserves	**- 2.308**	**- 3.956**	**- 7.676**	**- 5.537**
Saldo van incidentele baten en lasten	**- 3.223**	**- 3.632**	**- 6.161**	**- 5.818**

In de tabel op pagina 12 van deze begroting is opgenomen en uitgewerkt wat het effect van de incidentele baten en lasten op het begrotingsresultaat is. In hoofdlijn kan worden gesteld dat een negatief resultaat in deze tabel (meer lasten dan baten) een positief effect heeft op het structureel begrotingsresultaat.

Toelichting op de baten en lasten

Baten

Het totaal van de geraamde baten 2023 bedraagt € 100,7 miljoen. De verdeling van de inkomstenbronnen ziet er als volgt uit:

bedragen x € 1.000

Belangrijkste inkomstenbronnen - begroting 2023	Begroting 2023	Percentage
Algemene uitkering (54,3%)	55.672	54,3%
Lokale heffingen (23,3%)	23.885	23,3%
Leges (2,9%)	2.961	2,9%
Bijdrage uit reserves (1,0%)	1.075	1,0%
Overige baten (18,4%)	18.872	18,4%
Totaal baten	**102.466**	**100,0%**

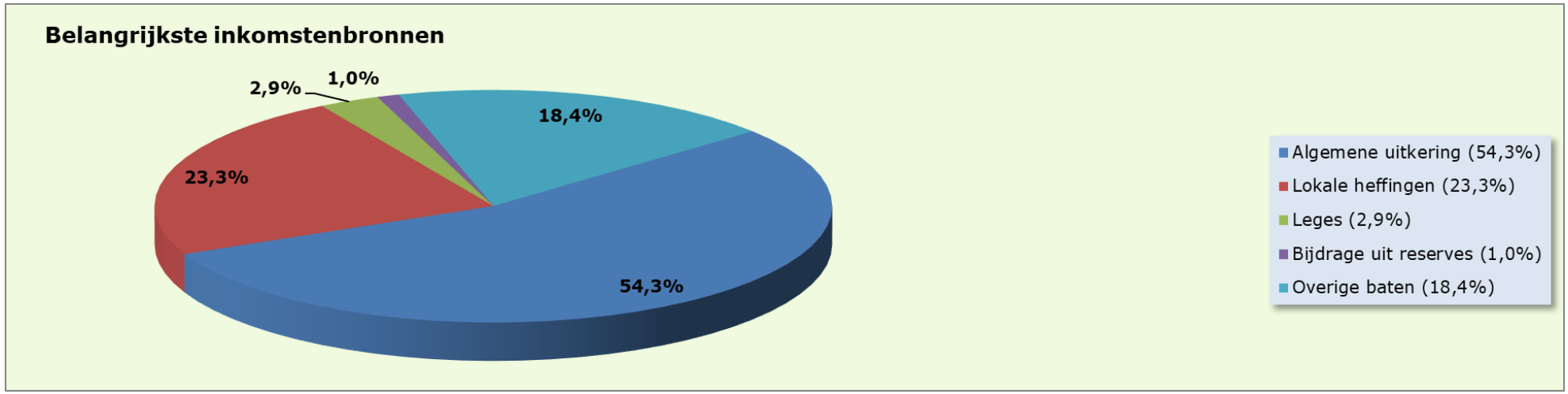

Lasten

Inclusief de geraamde stortingen in de reserves worden de exploitatielasten voor 2023 geraamd op € 100,7 miljoen. De geraamde lasten kunnen globaal als volgt verdeeld worden:

bedragen x € 1.000

Belangrijkste uitgavensoorten - begroting 2023	Begroting 2023	Percentage
Leveringen en diensten (27,0%)	27.684	27,0%
Interne verrekeningen (9,4%)	9.604	9,4%
Inkomensoverdrachten, subsidies en gemeenschappelijke regelingen (39,7%)	40.647	39,7%
Rente- en afschrijvingslasten (9,2%)	9.427	9,2%
Overige lasten (14,7%)	15.104	14,7%
Totaal	**102.466**	**100,0%**

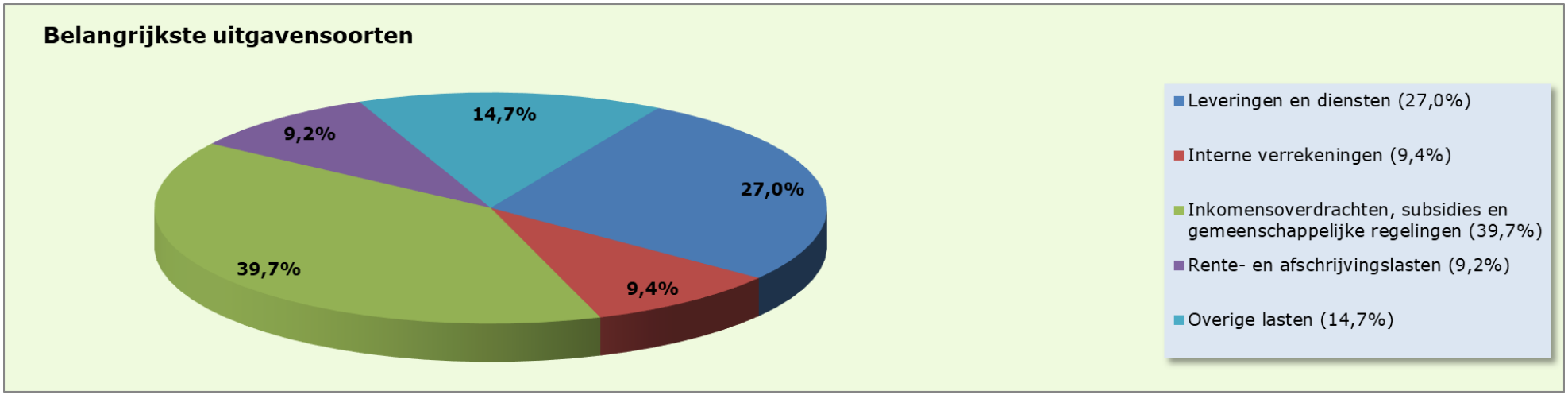

Geprognosticeerde balans

In de begroting dient verplicht een geprognosticeerde balans opgenomen te worden. Deze geeft inzicht in de te verwachten balanstotalen in de komende jaren.

bedragen x € 1.000

Prognose meerjarenbalans	Realisatie Ultimo 2021	Begroting Ultimo 2022	Begroting Ultimo 2023	MJR Ultimo 2024	MJR Ultimo 2025	MJR Ultimo 2026
ACTIVA						
Vaste activa						
Immateriële vaste activa	212	522	503	486	469	452
Materiële vaste activa economisch nut	106.200	115.248	124.971	124.794	123.917	122.506
Materiële vaste activa maatschapp. nut	64.604	66.430	70.256	73.147	77.393	80.793
Financiële vaste activa	2.477	2.842	3.025	2.993	2.928	2.870
Totaal vaste activa	**173.493**	**185.042**	**198.754**	**201.420**	**204.707**	**206.621**
Vlottende activa						
Voorraden	3.320	- 3.597	- 2.228	- 1.080	1.517	1.517
Uitzettingen met een looptijd < 1 jaar	14.454	13.104	13.104	13.104	13.104	13.104
Liquide middelen	44	4	125	27	217	455
Overlopende activa	10.485	8.767	8.251	7.108	6.098	5.135
Totaal vlottende activa	**28.303**	**18.278**	**19.251**	**19.159**	**20.935**	**20.211**
Totaal ACTIVA	**201.796**	**203.320**	**218.006**	**220.579**	**225.642**	**226.832**
PASSIVA						
Vaste passiva						
Eigen vermogen	20.622	20.007	22.316	26.272	33.947	39.484
Voorzieningen	6.145	4.843	4.838	4.514	4.120	3.992
Vaste schulden met een looptijd > 1 jaar	146.702	154.644	161.026	155.968	148.749	141.531
Totaal vaste passiva	**173.470**	**179.494**	**188.180**	**186.753**	**186.816**	**185.007**
Vlottende passiva						
Netto vlottende schulden loopt. < 1 jaar	15.687	11.187	16.187	14.187	16.187	16.187
Overlopende passiva	12.638	12.638	13.638	19.638	22.638	25.638
Totaal vlottende passiva	**28.326**	**23.826**	**29.826**	**33.826**	**38.826**	**41.826**
Totaal PASSIVA	**201.796**	**203.320**	**218.006**	**220.579**	**225.642**	**226.832**

Uiteenzetting van de financiële positie

In deze paragraaf worden de punten toegelicht die in het kader van de financiële positie van belang zijn. Achtereenvolgens komen de volgende onderwerpen aan bod:

1. Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen
2. Investeringen
3. Financiering
4. Reserves
5. Voorzieningen

Ad 1. Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen

Op basis van artikel 20 van het BBV moet in de begroting worden ingegaan op de zogenoemde arbeidskosten gerelateerde verplichtingen. Hieronder wordt verstaan de aanspraken van het huidig en voormalig personeel op toekomstige uitkeringen als gevolg van hun (voormalige) arbeidsbetrekking met de gemeente. Gemeenten moeten met de jaarlijks terugkerende verplichtingen rekening houden in de ramingen van de begroting. Het gaat hierbij vooral om de verplichtingen in het kader van uit te betalen vakantiegeld, wachtgelden, pensioenen en de gemeentelijke kosten van de regeling Flexibel Pensioen en Uittreden (FPU).
In de begroting van de salarislasten is rekening gehouden met het uit te betalen vakantiegeld. Verder is in de begroting rekening gehouden met de aanvullende FPU-bijdrage aan de voormalige medewerkers die gebruik hebben gemaakt van de FPU. Daarnaast is er ook rekening gehouden met de wachtgelden en het pensioen dat wordt uitbetaald aan de voormalige wethouders. Dit wordt deels direct ten laste van de exploitatie gebracht en deels ten laste van de voorziening pensioenen oud-wethouders.

Ad 2. Investeringen

Voor een totaaloverzicht van de voorgenomen vervangings- en uitbreidingsinvesteringen wordt verwezen naar de investeringsplanning die in deel E als bijlage 1 is opgenomen. De investeringen die daar zijn opgenomen kunnen in hoofdlijn als volgt worden onderverdeeld:

bedragen x € 1.000

Netto investeringen (exclusief grondexploitaties)	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Investeringen in de openbare ruimte	9.187	8.948	7.781	8.460	8.652
Overige investeringen	5.608	11.082	2.084	2.337	677
Totaal	**14.795**	**20.030**	**9.865**	**10.797**	**9.329**

In de begroting en meerjarenramingen is rekening gehouden met de kapitaallasten van deze investeringen en met de kapitaallasten van investeringen die tot en met 2021 in uitvoering zijn genomen en/of afgerond zijn. De totale boekwaarde per 1 januari 2023 wordt geraamd op € 198 miljoen.

Ad 3. Financiering

Voor de financiering van de investeringen wordt gebruik gemaakt van overtollige liquide middelen vanuit de exploitatie, het aantrekken van kortlopende geldleningen en het aantrekken van langlopende geldleningen. Dit laatste is noodzakelijk op het moment dat de kasgeldlimiet wordt overschreden. Op dat moment mag namelijk geen gebruik meer worden gemaakt van kortlopende geldleningen. In de paragraaf Financiering is een berekening van de kasgeldlimiet opgenomen. Voor de jaren 2023 – 2026 is rekening gehouden met de volgende financieringsbehoefte:

bedragen x € 1.000

Financieringsbehoefte	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Stand liquide middelen 1 januari	**4**	**125**	**27**	**217**
Mutatie vaste activa en kasstroom grondexploitaties	20.122	9.106	10.644	8.505
Herfinanciering bestaande langlopende geldleningen	6.618	7.058	7.218	7.218
Saldo kosten en baten uit exploitatie	- 13.393	- 16.913	- 18.979	- 18.651
Onttrekkingen voorzieningen	2.533	2.847	2.927	2.689
Financieringsbehoefte	**15.879**	**2.098**	**1.810**	**- 239**
Inzet/mutatie kasgeldleningen	5.000	- 2.000	2.000	-
Nieuw afgesloten geldleningen	11.000	4.000	-	-
Stand liquide middelen 31 december	**125**	**27**	**217**	**455**
Cumulatieve financieringsbehoefte	**15.879**	**17.977**	**19.788**	**19.549**

Met de lasten van deze financieringsbehoefte is in de meerjarenramingen rekening gehouden. Op basis van de nu bekende gegevens hebben we in 2023 de situatie dat er een nieuwe langlopende geldlening van € 11 miljoen moet worden aangetrokken. Op basis van de voorliggende cijfers wordt berekend dat in 2024 nog een geldlening van € 4 miljoen nodig zal zijn. Of die lening ook daadwerkelijk nodig zal zijn wordt in de begroting 2024 scherper duidelijk. Mogelijk kan alsdan ook worden volstaan met het financieren door middel van kasgeldleningen.

Ad 4. Reserves

In de bijlagen bij deze begroting is de specificatie van het geraamde verloop van de reserves voor de periode 1 januari 2023 tot en met 31 december 2026 opgenomen. Recapitulerend wordt het volgende verloop van de reserves voorzien:

bedragen x € 1.000

Reserves	Realisatie Ultimo 2021	Begroting Ultimo 2022	Begroting Ultimo 2023	MJR Ultimo 2024	MJR Ultimo 2025	MJR Ultimo 2026
Algemene reserve	10.633	14.634	16.331	20.106	27.719	33.040
Bestemmingsreserves	5.316	5.374	5.985	6.165	6.228	6.445
Totaal	**15.948**	**20.007**	**22.316**	**26.272**	**33.947**	**39.484**

Ad 5. Voorzieningen

In de bijlagen bij deze begroting is de specificatie van het geraamde verloop van de voorzieningen voor de periode 1 januari 2023 tot en met 31 december 2026 opgenomen.

Voorzieningen moeten worden gevormd als er sprake is van:

1. risico's, verplichtingen en verliezen waarvan de omvang onzeker is, maar redelijkerwijs in te schatten zijn
2. van derden (niet overheidsinstellingen) verkregen middelen die specifiek besteed moeten worden.

Voorzieningen kunnen worden gevormd als er sprake is van:

3. kosten die in een volgend begrotingsjaar gemaakt worden, maar die hun oorsprong mede vinden in het begrotingsjaar of in een voorafgaand begrotingsjaar en de voorziening strekt tot gelijkmatige verdeling van lasten over een aantal begrotingsjaren.

Bij voorzieningen die gebaseerd zijn op reden drie moet er sprake zijn van een onderbouwing door middel van een actueel beheerplan.
Recapitulerend wordt het volgende verloop van de voorzieningen geraamd:

bedragen x € 1.000

Voorzieningen	Realisatie Ultimo 2021	Begroting Ultimo 2022	Begroting Ultimo 2023	MJR Ultimo 2024	MJR Ultimo 2025	MJR Ultimo 2026
Vrz. verplichtingen, verliezen, risico's	2.072	2.114	2.138	2.162	2.186	2.211
Egalisatievoorzieningen overig	4.074	2.729	2.701	2.351	1.933	1.781
Totaal	**6.145**	**4.843**	**4.838**	**4.514**	**4.120**	**3.992**

Overzicht van taakvelden per programma

Het BBV schrijft voor dat in de begroting inzicht wordt gegeven welke taakvelden onder welk programma worden verantwoord. Vanwege het totaalinzicht is er voor gekozen dit in een apart overzicht te presenteren en niet per programma een afzonderlijke tabel op te nemen. Achtereenvolgens wordt in dit overzicht het totaal van alle taakvelden gepresenteerd. Vervolgens wordt per programma inzicht gegeven in de onder dat programma opgenomen taakvelden.

bedragen x € 1.000

Alle taakvelden	Begroting 2023		
	Lasten	Baten	Saldo
Saldo van baten en lasten			
0. Bestuur en ondersteuning	**- 17.654**	**72.466**	**54.812**
0.1 Bestuur	- 2.489	18	- 2.472
0.2 Burgerzaken	- 1.033	330	- 703
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	- 60	327	267
0.4 Overhead	- 11.047	55	- 10.992
0.5 Treasury	- 2.957	3.467	509
0.61 OZB woningen	- 422	8.421	8.000
0.62 OZB niet-woningen	- 145	4.165	4.020
0.64 Belastingen overig	- 0	11	11
0.7 Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds		55.672	55.672
0.8 Overige baten en lasten	500		500
1. Veiligheid	**- 3.758**	**43**	**- 3.715**
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	- 2.684	16	- 2.668
1.2 Openbare orde en veiligheid	- 1.074	27	- 1.047
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	**- 9.078**	**481**	**- 8.597**
2.1 Verkeer en vervoer	- 8.834	279	- 8.555
2.2 Parkeren	- 154	143	- 10
2.3 Recreatieve havens	- 72	59	- 14
2.4 Economische havens en waterwegen	- 10		- 10
2.5 Openbaar vervoer	- 8		- 8
3. Economie	**- 1.102**	**1.613**	**511**
3.1 Economische ontwikkeling	- 305		- 305
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	- 517	99	- 419
3.4 Economische promotie	- 279	1.515	1.235
4. Onderwijs	**- 3.578**	**562**	**- 3.016**
4.1 Openbaar basisonderwijs	- 343		- 343

bedragen x € 1.000

Alle taakvelden	Begroting 2023		
	Lasten	Baten	Saldo
4.2 Onderwijshuisvesting	- 1.638	110	- 1.528
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	- 1.596	452	- 1.144
5. Sport, cultuur en recreatie	**- 8.636**	**957**	**- 7.679**
5.1 Sportbeleid en activering	- 299		- 299
5.2 Sportaccommodaties	- 3.808	909	- 2.898
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	- 97		- 97
5.4 Musea	- 106	3	- 103
5.5 Cultureel erfgoed	- 158		- 158
5.6 Media	- 519	8	- 510
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	- 3.649	36	- 3.613
6. Sociaal domein	**- 31.987**	**5.864**	**- 26.123**
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	- 2.486	206	- 2.280
6.2 Wijkteams	- 2.613	6	- 2.607
6.3 Inkomensregelingen	- 7.297	5.310	- 1.987
6.4 Begeleide participatie	- 1.804		- 1.804
6.5 Arbeidsparticipatie	- 870	133	- 737
6.6 Maatwerkvoorziening (WMO)	- 1.427	10	- 1.417
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+	- 4.767	199	- 4.568
6.72 Maatwerkdienstverlening 18-	- 6.804		- 6.804
6.81 Ge-escaleerde zorg 18+	- 104		- 104
6.82 Ge-escaleerde zorg 18-	- 3.815		- 3.815
7. Volksgezondheid en milieu	**- 12.677**	**10.931**	**- 1.746**
7.1 Volksgezondheid	- 1.743		- 1.743
7.2 Riolering	- 3.167	5.029	1.862
7.3 Afval	- 4.596	5.353	757
7.4 Milieubeheer	- 2.527	59	- 2.468
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	- 644	490	- 154
8. Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	**- 10.613**	**8.474**	**- 2.140**
8.1 Ruimtelijke ordening	- 1.359	281	- 1.078
8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	- 6.641	6.122	- 519
8.3 Wonen en bouwen	- 2.613	2.071	- 543
Totaal Saldo van baten en lasten	**- 99.083**	**101.391**	**2.308**
Mutatie reserves			

bedragen x € 1.000

Alle taakvelden	Begroting 2023		
	Lasten	Baten	Saldo
0. Bestuur en ondersteuning	**- 3.383**	**1.075**	**- 2.308**
0.10 Mutaties reserves	- 3.383	1.075	- 2.308
Totaal Mutatie reserves	**- 3.383**	**1.075**	**- 2.308**
Resultaat	**- 102.466**	**102.466**	**0**

bedragen x € 1.000

1. Veiligheid	Begroting 2023		
	Lasten	Baten	Saldo
Saldo van baten en lasten			
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	- 2.684	16	- 2.668
1.2 Openbare orde en veiligheid	- 1.074	27	- 1.047
Totaal Saldo van baten en lasten	**- 3.758**	**43**	**- 3.715**
Resultaat	**- 3.758**	**43**	**- 3.715**

bedragen x € 1.000

2. Verkeer, vervoer en waterstaat	Begroting 2023		
	Lasten	Baten	Saldo
Saldo van baten en lasten			
2.1 Verkeer en vervoer	- 8.834	279	- 8.555
2.2 Parkeren	- 154	143	- 10
2.3 Recreatieve havens	- 72	59	- 14
2.4 Economische havens en waterwegen	- 10		- 10
2.5 Openbaar vervoer	- 8		- 8
Totaal Saldo van baten en lasten	**- 9.078**	**481**	**- 8.597**
Mutatie reserves			
0.10 Mutaties reserves	- 32		- 32
Totaal Mutatie reserves	**- 32**		**- 32**
Resultaat	**- 9.110**	**481**	**- 8.629**

bedragen x € 1.000

3. Economie	Begroting 2023		
	Lasten	Baten	Saldo
Saldo van baten en lasten			
3.1 Economische ontwikkeling	- 305		- 305
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	- 517	99	- 419
3.4 Economische promotie	- 279	1.515	1.235
Totaal Saldo van baten en lasten	**- 1.102**	**1.613**	**511**
Resultaat	**- 1.102**	**1.613**	**511**

bedragen x € 1.000

4. Onderwijs	Begroting 2023		
	Lasten	Baten	Saldo
Saldo van baten en lasten			
4.1 Openbaar basisonderwijs	- 343		- 343
4.2 Onderwijshuisvesting	- 1.638	110	- 1.528
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	- 1.596	452	- 1.144
Totaal Saldo van baten en lasten	**- 3.578**	**562**	**- 3.016**
Resultaat	**- 3.578**	**562**	**- 3.016**

bedragen x € 1.000

5. Sport, cultuur en recreatie	Begroting 2023		
	Lasten	Baten	Saldo
Saldo van baten en lasten			
5.1 Sportbeleid en activering	- 299		- 299
5.2 Sportaccommodaties	- 3.808	909	- 2.898
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	- 97		- 97
5.4 Musea	- 106	3	- 103
5.5 Cultureel erfgoed	- 158		- 158
5.6 Media	- 519	8	- 510
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	- 3.649	36	- 3.613
Totaal Saldo van baten en lasten	**- 8.636**	**957**	**- 7.679**
Mutatie reserves			
0.10 Mutaties reserves	- 144		- 144
Totaal Mutatie reserves	**- 144**		**- 144**
Resultaat	**- 8.780**	**957**	**- 7.823**

bedragen x € 1.000

6. Sociaal Domein	Begroting 2023		
	Lasten	Baten	Saldo
Saldo van baten en lasten			
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	- 2.486	206	- 2.280
6.2 Wijkteams	- 2.613	6	- 2.607
6.3 Inkomensregelingen	- 7.297	5.310	- 1.987
6.4 Begeleide participatie	- 1.804		- 1.804
6.5 Arbeidsparticipatie	- 870	133	- 737
6.6 Maatwerkvoorziening (WMO)	- 1.427	10	- 1.417
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+	- 4.767	199	- 4.568
6.72 Maatwerkdienstverlening 18-	- 6.804		- 6.804
6.81 Ge-escaleerde zorg 18+	- 104		- 104
6.82 Ge-escaleerde zorg 18-	- 3.815		- 3.815
Totaal Saldo van baten en lasten	**- 31.987**	**5.864**	**- 26.123**
Resultaat	**- 31.987**	**5.864**	**- 26.123**

bedragen x € 1.000

7. Volksgezondheid en milieu	Begroting 2023		
	Lasten	Baten	Saldo
Saldo van baten en lasten			
7.1 Volksgezondheid	- 1.743		- 1.743
7.2 Riolering	- 3.167	5.029	1.862
7.3 Afval	- 4.596	5.353	757
7.4 Milieubeheer	- 2.527	59	- 2.468
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	- 644	490	- 154
Totaal Saldo van baten en lasten	**- 12.677**	**10.931**	**- 1.746**
Resultaat	**- 12.677**	**10.931**	**- 1.746**

bedragen x € 1.000

8. Volkshuisvesting, RO+stedelijke vern.	Begroting 2023		
	Lasten	Baten	Saldo
Saldo van baten en lasten			
8.1 Ruimtelijke ordening	- 1.359	281	- 1.078
8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	- 6.641	6.122	- 519
8.3 Wonen en bouwen	- 2.613	2.071	- 543
Totaal Saldo van baten en lasten	**- 10.613**	**8.474**	**- 2.140**
Mutatie reserves			
0.10 Mutaties reserves	- 778	625	- 153
Totaal Mutatie reserves	**- 778**	**625**	**- 153**
Resultaat	**- 11.391**	**9.098**	**- 2.293**

bedragen x € 1.000

9. Bestuur	Begroting 2023		
	Lasten	Baten	Saldo
Saldo van baten en lasten			
0.1 Bestuur	- 2.489	18	- 2.472
0.2 Burgerzaken	- 1.033	330	- 703
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	- 60	327	267
Totaal Saldo van baten en lasten	**- 3.582**	**675**	**- 2.907**
Mutatie reserves			
0.10 Mutaties reserves		450	450
Totaal Mutatie reserves		**450**	**450**
Resultaat	**- 3.582**	**1.125**	**- 2.457**

bedragen x € 1.000

Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	Begroting 2023		
	Lasten	Baten	Saldo
Saldo van baten en lasten			
0.4 Overhead	- 11.047	55	- 10.992
0.5 Treasury	- 2.957	3.467	509
0.61 OZB woningen	- 422	8.421	8.000
0.62 OZB niet-woningen	- 145	4.165	4.020
0.64 Belastingen overig	- 0	11	11
0.7 Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds		55.672	55.672
0.8 Overige baten en lasten	500		500
Totaal Saldo van baten en lasten	**- 14.072**	**71.791**	**57.720**
Mutatie reserves			
0.10 Mutaties reserves	- 2.430		- 2.430
Totaal Mutatie reserves	**- 2.430**		**- 2.430**
Resultaat	**- 16.501**	**71.791**	**55.290**

Analyse ten opzichte van de begroting 2022

bedragen x € 1.000

1. Veiligheid - Analyse t.o.v. begroting 2022	I / S	Afwijking
Saldo van baten en lasten		
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
Diversen		- 316
Totaal Saldo van baten en lasten		**- 316**
Mutatie reserves		
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
Diversen		-
Totaal mutatie reserves		**-**
Totaal afwijking		**- 316**

bedragen x € 1.000

2. Verkeer, vervoer en waterstaat - Analyse t.o.v. begroting 2022	I / S	Afwijking
Saldo van baten en lasten		
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
Diversen		- 788
Totaal Saldo van baten en lasten		**- 788**
Mutatie reserves		
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
Diversen		- 12
Totaal mutatie reserves		**- 12**
Totaal afwijking		**- 800**

bedragen x € 1.000

3. Economie - Analyse t.o.v. begroting 2022	I / S	Afwijking
Saldo van baten en lasten		
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
Diversen		377
Totaal Saldo van baten en lasten		**377**
Mutatie reserves		
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
Diversen		-
Totaal mutatie reserves		**-**
Totaal afwijking		**377**

bedragen x € 1.000

4. Onderwijs - Analyse t.o.v. begroting 2022	I / S	Afwijking
Saldo van baten en lasten		
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
Diversen		66
Totaal Saldo van baten en lasten		**66**
Mutatie reserves		
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
Diversen		-
Totaal mutatie reserves		**-**
Totaal afwijking		**66**

bedragen x € 1.000

5. Sport, cultuur en recreatie - Analyse t.o.v. begroting 2022	I / S	Afwijking
Saldo van baten en lasten		
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
Diversen		- 568
Totaal Saldo van baten en lasten		**- 568**
Mutatie reserves		
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
Diversen		- 73
Totaal mutatie reserves		**- 73**
Totaal afwijking		**- 640**

bedragen x € 1.000

6. Sociaal domein - Analyse t.o.v. begroting 2022	I / S	Afwijking
Saldo van baten en lasten		
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
Diversen		43
Totaal Saldo van baten en lasten		**43**
Mutatie reserves		
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
Diversen		- 637
Totaal mutatie reserves		**- 637**
Totaal afwijking		**- 594**

bedragen x € 1.000

7. Volksgezondheid en milieu - Analyse t.o.v. begroting 2022	I / S	Afwijking
Saldo van baten en lasten		
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
Diversen		- 536
Totaal Saldo van baten en lasten		**- 536**
Mutatie reserves		
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
Diversen		-
Totaal mutatie reserves		**-**
Totaal afwijking		**- 536**

bedragen x € 1.000

8. Volkshuisvesting, RO+stedelijke vernieuwing - Analyse t.o.v. begroting 2022	I / S	Afwijking
Saldo van baten en lasten		
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
Diversen		- 907
Totaal Saldo van baten en lasten		**- 907**
Mutatie reserves		
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
Diversen		- 40
Totaal mutatie reserves		**- 40**
Totaal afwijking		**- 946**

bedragen x € 1.000

9. Bestuur - Analyse t.o.v. begroting 2022	I / S	Afwijking
Saldo van baten en lasten		
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
Diversen		- 171
Totaal Saldo van baten en lasten		**- 171**
Mutatie reserves		
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
Diversen		255
Totaal mutatie reserves		**255**
Totaal afwijking		**84**

bedragen x € 1.000

10. Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien - Analyse t.o.v. begroting 2022	I / S	Afwijking
Saldo van baten en lasten		
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
Diversen		5.722
Totaal Saldo van baten en lasten		**5.722**
Mutatie reserves		
.....	I	-
.....	I	-
.....	I	-
Diversen		- 2.417
Totaal mutatie reserves		**- 2.417**
Totaal afwijking		**3.305**

Deel E: Bijlagen

Overzicht investeringen

bedragen x € 1.000

Investeringsplanning 2023 - 2026 (exclusief grondexploitaties)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Uitvoeringsprogramma Openbare ruimte en Riolering	8.948	7.781	8.460	8.652
Nieuwbouw basisschool De Brug, inclusief beweegbox en kinderopvang	7.487	-	-	-
Duurzaamheidsmaatregelen gemeentelijk vastgoed	28	149	272	50
Nieuwbouw en uitbreiding Da Costaschool	1.114	-	-	-
Uitbreiding Willibrord school	-	-	1.530	-
Nieuwbouw scholencomplex Broekvelden	-	-	-	-
Verbouwing milieustraat	500	-	-	-
(Vervangen) buitensportaccommodaties	31	1.053	283	104
Bouw/realisatie Streekmuseum	774	-	-	-
Verbouwing gemeentehuis (inclusief inhuizen KCC en Sociaal Team)	1.600	-	-	-
ICT en informatievoorziening	277	717	192	255
(Audio-visuele) apparatuur raadzaal, raads- en commissieleden	30	-	-	72
Bedrijfsmiddelen groendienst en veiligheid	241	164	60	142
(Vervangen) Passantenhaven Rijnkade	-	-	-	-
(Vervangen) Inrichting gemeentehuis	-	-	-	54
Nog te realiseren (taakstelling) besparigen op investeringen	- 1.000	-	-	-
Totaal	**20.030**	**9.865**	**10.797**	**9.329**

Overzicht reserves

bedragen x € 1.000

Reserves	Realisatie Ultimo 2021	Begroting Ultimo 2022	Begroting Ultimo 2023	MJR Ultimo 2024	MJR Ultimo 2025	MJR Ultimo 2026
Algemene reserve						
Algemene reserve	1.695	3.099	5.421	8.236	14.119	19.439
Algemene reserve bouwgrondexploitatie	7.738	10.335	9.710	10.671	12.401	12.401
Algemene reserve (restwaarden)	1.200	1.200	1.200	1.200	1.200	1.200
Totaal Algemene reserve	**10.633**	**14.634**	**16.331**	**20.106**	**27.719**	**33.040**
Bestemmingsreserves						
Reserve explosieven	40	40	40	40	40	40
Reserve nieuwe activiteiten Recreatieschap	154	159	165	171	178	185
Reserve bovenwijkse voorzieningen	554	622	1.145	1.146	1.246	1.246
Reserve Ruimtelijke ontwikkeling	177	186	309	309	337	337
Reserve duurzaamheid	216	216	216	216	216	216
Reserve Sociaal Domein	350	-	-	-	-	-
Reserve volkshuisvesting sociale woningbouw	66	85	198	198	198	198
Volkshuisvesting doorstroomdoelstelling	120	306	326	346	366	386
Reserve premie centrum Bodegraven	474	74	74	74	74	74
Reserve verbetering aansluiting N11/A12	280	280	280	280	280	280
Ondersteuningsfonds	1	1	1	1	1	1
Reserve bedrijventerreinen	195	215	247	279	312	345
Reserve ICT-cloud	188	183	291	353	115	123
Reserve doorontwikkeling organisatie	-	450	-	-	-	-
Egalisatiereserve buitensport	-	65	203	262	376	524
Investeringsfonds gebiedsontwikkeling	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500
Reserve investeringsfonds	-	- 10	- 10	- 10	- 10	- 10
Totaal Bestemmingsreserves	**5.316**	**5.374**	**5.985**	**6.165**	**6.228**	**6.445**
Totaal	**15.948**	**20.007**	**22.316**	**26.272**	**33.947**	**39.484**

Bij dit overzicht wordt opgemerkt dat bij de bestemmingsreserves uitsluitend rekening is gehouden met de toevoegingen ten laste van de exploitatie. Eventuele onttrekkingen aan die reserves zijn in dit overzicht niet meegenomen.

Overzicht voorzieningen

bedragen x € 1.000

Voorzieningen	Realisatie Ultimo 2021	Begroting Ultimo 2022	Begroting Ultimo 2023	MJR Ultimo 2024	MJR Ultimo 2025	MJR Ultimo 2026
Vrz. verplichtingen, verliezen, risico's						
Voorziening pensioen oud-wethouders	2.072	2.114	2.138	2.162	2.186	2.211
Totaal Vrz. verplichtingen, verliezen, risico's	**2.072**	**2.114**	**2.138**	**2.162**	**2.186**	**2.211**
Egalisatievoorzieningen overig						
Parkeervoorziening	205	205	205	205	205	205
Voorziening tariefegalisatie riolering	243	243	243	243	243	243
Voorziening groot onderhoud openbare ruimte	2.398	1.402	1.205	1.016	842	684
Egalisatievoorziening afvalstoffenheffing	135	135	135	135	135	135
Voorziening onderhoud gemeentelijke gebouwen	998	649	818	658	414	419
Voorziening kapitaaloverdracht Stg BSV	95	95	95	95	95	95
Totaal Egalisatievoorzieningen overig	**4.074**	**2.729**	**2.701**	**2.351**	**1.933**	**1.781**
Totaal	**6.145**	**4.843**	**4.838**	**4.514**	**4.120**	**3.992**

Bij de bepaling van de hoogte en het verloop van de voorziening onderhoud openbare ruimte en de voorziening onderhoud gebouwen is rekening gehouden met jaarlijkse stortingen en onttrekkingen op basis van de onderhoudsprogramma's die daaraan ten grondslag liggen.
Ook bij de voorziening pensioenen oud-wethouders wordt rekening gehouden met jaarlijkse stortingen en onttrekkingen.

Bij alle andere voorzieningen is wel de storting opgenomen, maar is nog geen rekening gehouden met eventuele onttrekkingen. Dat zal tot gevolg hebben dat op termijn de voorziening af zal gaan nemen, dan wel dat in dat geval aanvullende stortingen noodzakelijk zullen zijn om de voorziening op het gewenste peil te houden.

Overzicht geldleningen

bedragen x € 1.000

Langlopende geldleningen	Hoofd-som	Jaar laatste aflossing	Rente %	Restant-bedrag 1-1-2023	Rente	Aflos-sing	Restant-bedrag 1-1-2024	Rente	Aflos-sing	Restant-bedrag 1-1-2025	Rente	Aflos-sing	Restant-bedrag 1-1-2026	Rente	Aflos-sing	Restant-bedrag 1-1-2027
Bestaande leningen																
Conversie 40.10857	25.200	2038	1,104%	22.400	243	1.400	21.000	228	1.400	19.600	212	1.400	18.200	197	1.400	16.800
NWB 1-28469	19.000	2039	2,064%	12.920	261	760	12.160	246	760	11.400	230	760	10.640	214	760	9.880
Conversie 40.10937	27.063	2044	1,845%	24.807	454	1.128	23.680	434	1.128	22.552	413	1.128	21.425	392	1.128	20.297
BNG	20.000	2040	1,560%	14.400	217	800	13.600	205	800	12.800	192	800	12.000	180	800	11.200
NWB	48.534	2066	2,873%	42.710	1.221	971	41.740	1.193	971	40.769	1.165	971	39.798	1.137	971	38.828
BNG 40.114088	15.000	2045	0,233%	13.800	32	600	13.200	30	600	12.600	29	600	12.000	27	600	11.400
BNG	10.000	2046	0,439%	9.600	42	400	9.200	40	400	8.800	38	400	8.400	36	400	8.000
BNG	14.000	2047	2,293%	14.000	319	560	13.440	306	560	12.880	293	560	12.320	280	560	11.760
Bestaande leningen	**178.797**			**154.638**	**2.789**	**6.618**	**148.019**	**2.681**	**6.618**	**141.401**	**2.573**	**6.618**	**134.783**	**2.464**	**6.618**	**128.165**
Verwachte leningen																
Nieuwe lening 2023	11.000	2048	3,000%		87	-	11.000	343	440	10.560	329	440	10.120	315	440	9.680
Nieuwe lening 2024	4.000	2049	3,500%					40	-	4.000	158	160	3.840	152	160	3.680
Nieuwe lening 2025	-	2050	4,000%								-	-	-	-	-	-
Nieuwe lening 2026	-	2051	4,500%											-	-	-
Verwachte leningen	**15.000**			**-**	**87**	**-**	**11.000**	**383**	**440**	**14.560**	**487**	**600**	**13.960**	**467**	**600**	**13.360**
Totaal leningen	**193.797**			**154.638**	**2.877**	**6.618**	**159.019**	**3.064**	**7.058**	**155.961**	**3.060**	**7.218**	**148.743**	**2.932**	**7.218**	**141.525**

Op basis van het voorgenomen investeringsniveau is het de verwachting dat in de komende jaren in ieder jaar een nieuwe langlopende geldlening moet worden aangetrokken.

EMU-saldo

bedragen x € 1.000

Berekening EMU-saldo via exploitatie en balans (volgens EMU-enquête)			Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
1.	(+)	Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c).	- 615	2.308	3.956	7.676	5.537
2.	(-)	Mutatie (im)materiële vaste activa	11.184	13.529	2.698	3.352	1.972
3.	(+)	Mutatie voorzieningen	- 1.302	- 4	- 325	- 394	- 128
4.	(-)	Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)	- 6.917	1.369	1.148	2.597	-
5.	(-)	Boekwinst bij verkoop effecten en (im)materiële vaste activa	-	-	-	-	-
Berekend EMU-saldo			**- 6.184**	**- 12.595**	**- 214**	**1.333**	**3.436**

bedragen x € 1.000

EMU-saldo referentiewaarde	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
EMU-saldo volgens berekening	- 6.184	- 12.595	- 214	1.333	3.436
EMU-saldo referentiewaarde	- 3.421	- 3.421	- 3.421	- 3.421	- 3.421
EMU-saldo blijft onder referentiewaarde			**3.207**	**4.754**	**6.857**
EMU-saldo overschrijdt referentiewaarde	**- 2.763**	**- 9.174**			

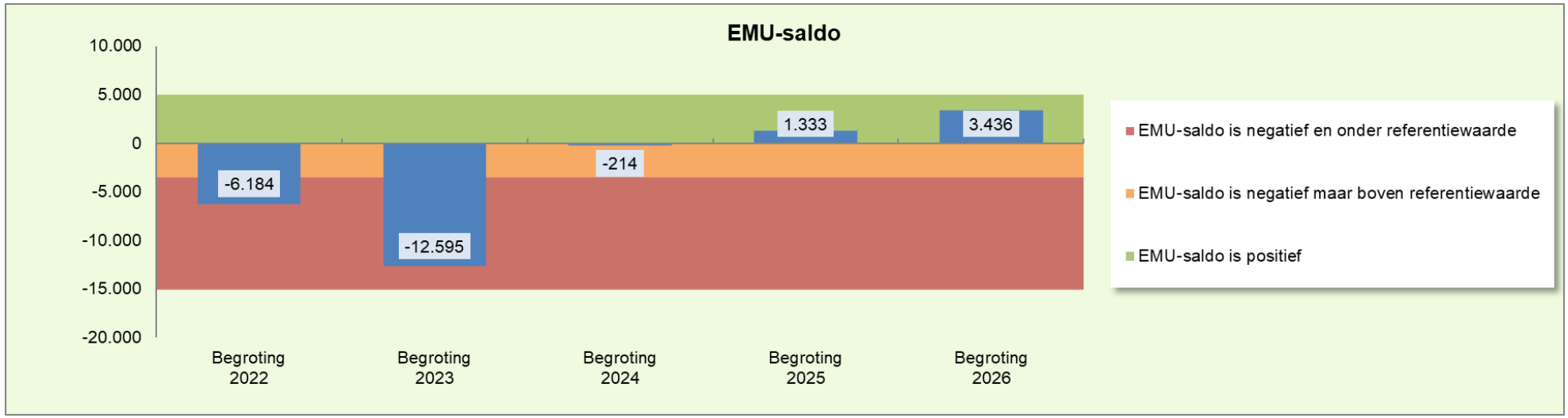
EMU-saldo
10.000
5.000
0
-5.000
-10.000
-15.000
-20.000
-6.184
-12.595
-214
1.333
3.436
Begroting 2022
Begroting 2023
Begroting 2024
Begroting 2025
Begroting 2026
EMU-saldo is negatief en onder referentiewaarde
EMU-saldo is negatief maar boven referentiewaarde
EMU-saldo is positief